

**T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM**

**VUK VE TMS/TFRS ÇERÇEVESİNDE İŞLETMELERDE
TİCARİ ALACAKLAR VE TİCARİ BORÇLARIN
DEĞERLEMESİ VE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERDAR DABAK

İSTANBUL, 2021

**T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM**

**VUK VE TMS/TFRS ÇERÇEVESİNDE İŞLETMELERDE
TİCARİ ALACAKLAR VE TİCARİ BORÇLARIN
DEĞERLEMESİ VE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERDAR DABAK

İSTANBUL, 2021

KABUL VE ONAY

Serdar DABAK tarafından hazırlanan “**VUK Ve TMS/TFRS Çerçevesinde İşletmelerde Ticari Alacaklar Ve Ticari Borçların Değerlemesi Ve Bir Uygulama**” adlı tez çalışmasının savunması 17.06.2021 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Prof. Dr. Ayşe PAMUKÇU

.....

Marmara Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Ayşe Yiğit ŞAKAR

Arel Üniversitesi

.....

Üye

Prof. Dr. Nurdan ÇOLAKOĞLU

Arel Üniversitesi

.....

İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**VUK Ve TMS/TFRS Çerçevesinde İşletmelerde Ticari Alacaklar Ve Ticari Borçların Değerlemesi Ve Bir Uygulama**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17.06.2021

Serdar DABAK

ÖZET

**VUK VE TMS/TFRS ÇERÇEVESİNDE İŞLETMELERDE TİCARİ
ALACAKLAR VE TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ VE BİR
UYGULAMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SERDAR DABAK
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM
ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM**

(DANIŞMAN: PROF. DR. AYŞE PAMUKÇU)

İSTANBUL, 2021

Günümüzde hızla gelişen piyasa koşullarında işletmelerin işlem hacimlerinin önemli ölçüde artması, ticari alacak ve ticari borçların finansal tablolar üzerindeki etki ve önemini de artırmaktadır. Ticari alacak ve ticari borçların tahsil edilememe veya ödenememe olasılıklarını da bünyelerinde barındırmaları ise ticari alacak ve ticari borçların değerlemesi işlemini de önemli kılmaktadır.

Küreselleşmenin hayatın her alanına etki ettiği gibi ticari hayat üzerinde de hızlı bir şekilde etkisini göstermesi, işletmelerin küresel faaliyetlere katılabilmesi ve uyum sağlayabilmesi için kullanacakları ortak bir finansal raporlama dili ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, Uluslararası Muhasebe Standartlarının oluşumunu ve gelişimini sağlayan temel unsur olmuştur. Uluslararası Muhasebe Standartları'nın bir çevirisi mahiyetinde olan Türkiye Muhasebe Standartları ise finansal araçların değerlemesi için Vergi Usul Kanunu'ndan farklı değerlendirme ölçüleri belirlemiştir.

Finansal araçlar kapsamında yer alan, işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlendirilmesi işleminde Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları arasında uygulama farklılığı bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi Vergi Usul Kanunu'nun değerlendirme işlemine ilişkin düzenlemelerinde vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanmasının sağlanması amaçlanmışken, Türkiye Muhasebe

Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nın değerleme işlemine ilişkin düzenlemelerinde asıl amaç vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanması olmayıp, işletmelerin finansal durumlarının gerçeğe en uygun bir şekilde işletmelerin finansal tablolarında gösterilmesinin amaçlanmış olmasıdır.

İşletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının Vergi Usul Kanunu uyarınca değerlemesi işlemi, doğrudan doğruya vergi matrahını etkilediğinden vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanması açısından önemlidir. Ticari alacak ve ticari borçların değerlemesine ilişkin olarak işletmeler tarafından Vergi Usul Kanunu'nda yer alan şartların sağlanması ve değerlendirme işleminin doğru bir şekilde yapılması durumunda, işletmelerin vergi yükünü azaltabilme imkânı bulunması, söz konusu değerlendirme işleminin önemini artırmaktadır. Aynı şekilde işletmelerin finansal tablolarında yer alan ticari alacak ve ticari borçlarının finansal tablo kullanıcılarının kararlarını önemli ölçüde etkilediği göz önüne alındığında ticari alacak ve ticari borçların Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları uyarınca değerlendirme işlemi de son derece önem arz etmektedir.

Çalışmamızda işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlendirme işlemi Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları kapsamında ayrı ayrı ele alınmış, uygulama farklılıklarına değinilmiş, uygulama farklılıklarının vergisel sonuçları ortaya konulmuş ve bir takım açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca ticari alacak ve ticari borçların değerlemesindeki farklılıkların minimum seviyeye indirilmesi ve uluslararası standartlara uyum sağlanması adına Vergi Usul Kanununda yapılacak yasal düzenlemeler ile değerlemede uluslararası standartların yakalanabileceği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Araç, Ticari Alacak, Ticari Borç, Vergi Usul Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Raporlama Standartları

ABSTRACT

**ASSESSMENT OF TRADE RECEIVABLES&PAYABLES IN
BUSINESSES WITHIN THE FRAMEWORK OF TAX PROCEDURE
LAW AND TURKISH ACCOUNTING STANDARDS/TURKISH
FINANCIAL REPORTING STANDARDS AND AN APPLICATION
MASTER THESIS
SERDAR DABAK
GRADUATE SCHOOL, ISTANBUL AREL UNIVERSITY
ACCOUNTING AND AUDITING**

(SUPERVISOR: PROF. DR. AYŞE PAMUKÇU)

İSTANBUL, 2021

Nowadays, significant enhancing of transaction volumes of businesses in rapidly developing market conditions increases the impact and importance of trade receivables and payables on financial statements. The probability of uncollectibility or delinquency of trade receivables and trade payables makes the assessment process of these important as well.

Which it affects every aspect of life, the rapid impact of globalization on commercial life has brought with it the need for a common financial reporting language that businesses can use to participate in and adapt to global activities. This case has been the main factor ensuring the formation and development of International Accounting Standards. Turkish Accounting Standards, which are an adaptation of the International Accounting Standards, have determined different measures relative to the Tax Procedure Law for the assessment of financial instruments.

There is a difference in practice between the Tax Procedure Law and Turkish Accounting Standards / Turkish Financial Reporting Standards in the assessment of trade receivables and payables, which be part of the scope of financial instruments. The reason for this difference is that the tax base is aimed to be calculated correctly in the regulations of the Tax Procedure Law regarding the assessment process while the main purpose of the regulations of the Turkish Accounting Standards / Turkish Financial Reporting Standards regarding the said process is not the calculation of the tax base correctly but it is aimed to be

representing of financial positions genuinely in the financial statements of businesses.

Assessment of trade receivables and payables of the businesses in accordance with Tax Procedure Law is important for the correct calculation of tax base as it directly affects tax base. If the conditions in the Tax Procedure Law are met by businesses regarding assessment of trade receivables and payables and the assessment process is done correctly, the opportunity to reduce the tax burden of businesses increases the importance of assessment, which is topic. Likewise, considering that trade receivables and payables included in the financial statements of the enterprises significantly affect the decisions of the financial statement users, assessment of these in accordance with the Turkish Accounting Standards / Turkish Financial Reporting Standards is also of great importance.

In our study, the assessment process of trade receivables and payables of businesses has been discussed separately within the scope of the Tax Procedure Law and Turkish Accounting Standards / Turkish Financial Reporting Standards, application differences are mentioned, tax-related consequences of these are presented and some explanations are given. Additionally it has been stated that, international assessment standards can be achieved with the legal arrangements to be made in the Tax Procedure Law in order to minimize the differences in assessment of trade receivable and payables and to comply with international standards.

Key Words: Financial Instrument, Trade Receivables, Trade Payables, Tax Procedure Law, Turkish Accounting Standards, Turkish Financial Reporting Standards

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMA LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE MUHASEBE	
STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA	
STANDARLARINDA DEĞERLEME	
.....	3
1.1. Vergi Usul Kanununa Göre Değerleme	3
1.1.1. Değerleme Kavramı	3
1.1.2. Değerleme Ölçüleri	4
1.1.2.1. Maliyet Bedeli	5
1.1.2.2. Borsa Rayıcı	5
1.1.2.3. Tasarruf Değeri	6
1.1.2.4. Mukayyet Değer	6
1.1.2.5. İtibari Değer	6
1.1.2.6. Rayiç Bedel	7
1.1.2.7. Emsal Bedeli ve Emsal Ücreti	7
1.1.2.8. Vergi Değeri	7
1.1.2.9. Alış Bedeli	7
1.1.2.10. Alış Emsal Bedeli	8
1.2. Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama	
Standartlarına Göre Değerleme	8
1.2.1. Değerleme Kavramı	8
1.2.2. Değerleme Ölçüleri	9
1.2.2.1. Tarihi Maliyet (Maliyet Bedeli)	10
1.2.2.2. Cari Maliyet (Yenileme Maliyeti)	11
1.2.2.3. Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)	11
1.2.2.4. Bugünkü Değer (Kullanım Değeri)	11
1.2.2.5. Gerçeğe Uygun Değer (Makul Değer)	12
İKİNCİ BÖLÜM: VERGİ USUL KANUNU'NA GÖRE TİCARİ	
ALACAK VE TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ	13
2.1. VUK a Göre Alacak ve Borçlar	13
2.1.1. Alacaklar	14
2.1.2. Borçlar	15
2.1.3. Değersiz Alacaklar	16
2.1.4. Şüpheli Alacaklar	16
2.1.5. Vazgeçilen Alacaklar	17
2.2. Alacak ve Borçların Değerlemesi	17
2.2.1. Senetsiz Alacak ve Borçların Değerlemesi	17
2.2.1.1. Türk Lirası Cinsinden Senetsiz Alacak ve Borçların	
Değerlemesi	17
2.2.1.2. Yabancı Para Cinsinden Senetsiz Alacak ve Borçların	
Değerlemesi	18
2.2.1.3. Senetsiz Alacak ve Borçların Örnek Uygulamaları	20

2.2.2. Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi.....	24
2.2.2.1. Türk Lirası Cinsinden Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi	24
2.2.2.2. Yabancı Para Cinsinden Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi	25
2.2.2.3. Reeskont İşleminin Uygulanması	26
2.2.2.3.1. Genel Açıklamalar	26
2.2.2.3.2. Reeskont İşleminin Şartları.....	27
2.2.2.3.3. Reeskont İşlemlerinde Özellikli Hususlar	29
2.2.2.3.4. Reeskont Tutarının Hesaplanması	35
2.2.2.3.5. Senetli Alacak ve Borçlarda Reeskont İşlemi Örnek Uygulamaları	37
2.3. Değersiz Alacaklar.....	41
2.3.1. Değersiz Alacak Uygulamasının Şartları	42
2.3.1.1. Alacağın Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesiyle İlgili Olması	42
2.3.1.2. Alacağın Bilanço veya İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması.....	42
2.3.1.3. Alacağın Tahsili Kazai Bir Hükme veya Kanaat Verici Bir Vesikaya Göre İmkansız Hale Gelmesi.....	43
2.3.2. Değersiz Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar	44
2.3.3. Değersiz Alacaklar ve Örnek Uygulamaları.....	50
2.4. Şüpheli Alacaklar.....	55
2.4.1. Şüpheli Alacak Uygulamasının Şartları	56
2.4.1.1. Alacağın Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesiyle İlgili Olması	56
2.4.1.2. Alacağın Şüpheli Hale Gelmiş Olması.....	57
2.4.1.2.1. Alacağın Dava veya İcra Safhasında Olması.....	57
2.4.1.2.2. Alacağın Yapılan Protestoya veya Yazı ile Birden Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Olması.....	58
2.4.1.3. Alacağın Bilanço Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması.....	59
2.4.1.4. Alacağın Kısmen veya Tamamen Teminatsız Olması.....	60
2.4.2. Şüpheli Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar	62
2.4.3. Şüpheli Alacaklar ve Örnek Uygulamaları.....	72
2.5. Vazgeçilen Alacaklar.....	79
2.5.1. Vazgeçilen Alacak Uygulamasının Şartları.....	80
2.5.1.1. Alaktan Konkordato veya Sulh Yoluyla Vazgeçilmesi	80
2.5.1.2. Alacağın Borçlunun Yasal Defterinde Özel Bir Karşılık Hesabına Alınması ve Üç Yıl İçerisinde Zarar ile İtfa Edilmesi	81
2.5.1.3. Alacağın Bilanço Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması.....	82
2.5.2. Vazgeçilen Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar.....	82
2.5.3. Vazgeçilen Alacaklar ve Örnek Uygulamaları.....	85
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE MUHASEBE	
STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA	
STANDARTLARINA GÖRE TİCARİ ALACAK VE TİCARİ	
BORÇLARIN DEĞERLEMESİ.....	88
3.1. TMS/TFRS ye Göre Alacak ve Borçlar.....	88

3.2.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması	89
3.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması	90
3.2. Alacak ve Borçların Değerlemesi	90
3.2.1. Alacak ve Borçlarda Değerleme İşlemi Örnek Uygulamaları	93
3.3. Değersiz Alacaklar	95
3.3.1. Değersiz Alacaklar ve Örnek Uygulama	96
3.4. Şüpheli Alacaklar	97
3.4.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımı	99
3.4.1.1. Genel Yaklaşım	100
3.4.1.2. Basit Yaklaşım	100
3.4.2. Şüpheli Alacaklar ve Örnek Uygulamaları	102
3.5. Vazgeçilen Alacaklar	104
3.5.1. Vazgeçilen Alacaklar ve Örnek Uygulama	105
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE	
MUHASEBE STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA	
STANDARTLARINA GÖRE İŞLETMELERDE TİCARİ ALACAK VE	
BORÇLARIN DEĞERLEMESİ İLE İLGİLİ UYGULAMA	106
4.1. Senetli ve Senetsiz Alacaklar	106
4.1.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama	106
4.1.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama	107
4.1.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması	107
4.2. Senetli ve Senetsiz Borçlar	108
4.2.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama	108
4.2.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama	109
4.2.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması	109
4.3. Değersiz Alacaklar	109
4.3.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama	110
4.3.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama	110
4.3.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması	110
4.4. Şüpheli Alacaklar	110
4.4.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama	111
4.4.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama	112
4.4.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması	112
4.5. Vazgeçilen Alacaklar	112
4.5.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama	113
4.5.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama	113
4.5.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması	113
SONUÇ	114
KAYNAKLAR	119
ÖZGEÇMİŞ	125

KISALTMA LİSTESİ

A.Ş	: Anonim Şirket
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
LİBOR	: Londra Bankalar Arası Faiz Oranı
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
IFRS	: International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TL	: Türk Lirası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UMSK	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
USD	: Dolar
VUK	: Vergi Usul Kanunu

ÖNSÖZ

Tez çalışmamızda, işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesi işleminde Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları açısından uygulama farklılıklarına değinilmiş, uygulama farklılıklarının vergisel sonuçları ortaya konulmuş, uygulama farklılıklarının minimum seviyeye indirilmesi ve uluslararası standartlara uyum sağlamak adına Vergi Usul Kanununda yapılabilecek yasal düzenlemelere ilişkin bir takım önerilere yer verilmiştir.

Tez çalışmamın nihayete kavuşmasında değerlendirme ve tavsiyeleriyle beni yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe PAMUKÇU' ya teşekkürlerimi sunmayı ödenmesi keyifli bir borç bilirim. Ayrıca çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen ve büyük fedakârlık gösteren aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

17.06.2021

SERDAR DABAK

GİRİŞ

İşletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesi işlemi, doğrudan doğruya vergi matrahını etkilemesi yönüyle Vergi Usul Kanunu açısından, finansal bilgi kullanıcıların kararlarını etkileyen önemli ölçütlerden olması yönüyle Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları açısından son derece önemlidir. Ticari alacak ve ticari borçların değerlemesi işlemi ciddi mevzuat bilgisi ve mesleki tecrübe gerektirmesi dolayısıyla hiç şüphesiz birçok işletmenin tereddüt ettiği konulardan biridir. Çalışmamızın amacı, işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesi işleminin Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre ne şekilde yapıldığı, değerlendirme işleminin benzerlikleri ve farklılıkların değerlendirilmesi ile vergisel sonuçlarının ortaya konmasıdır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre değerlendirme kavramının ne ifade ettiği, değerlemeye ilişkin getirilen düzenlemelerde neyin amaçlandığı ve söz konusu amaçların bir neticesi olarak ortaya çıkan farklı değerlendirme ölçülerine ve finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin yaklaşım farklılıklarına değinilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Vergi Usul Kanunu'na göre işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesine ilişkin düzenlemelerin neler olduğu, kanun koyucunun bu düzenlemeleri yaparken neyi amaçladığı, ticari alacak ve ticari borçların değerlemesinin ne şekilde yapılması gerektiği, söz konusu değerlendirme işlemlerine ilişkin özellikli hususların neler olduğu da detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca ticari alacak ve ticari borçların Vergi Usul Kanunu uyarınca değerlendirme işleminin daha iyi kavranması amacıyla değerlendirme işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin örneklere yer verilecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre ticari alacak ve ticari borçların değerlemesine ilişkin düzenlemelerin neler olduğu, bu düzenlemelerle neyin amaçlandığı, yapılan düzenlemelerde zaman içerisinde neden çeşitli değişiklikler yapılması gerekliliği olduğu, hangi değişikliklerin yapıldığı ve ticari alacak ve ticari borçların değerlemesinin ne şekilde yapılması gerektiği açıklanacaktır. Yine çalışmamızın üçüncü bölümünde Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre yapılan değerlendirme işleminin Vergi Usul Kanunu'nda yapılan değerlendirme işlemine benzerlik ve farklılıkları ile bu durumların vergi kanunları açısından mali kâr hesabında ne şekilde dikkate alınması gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca ticari alacak ve ticari borçların Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları uyarınca değerlemesi işleminin daha iyi kavranması maksadıyla değerlendirme işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin örneklerle yer verilecektir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarına ilişkin değerlendirme işlemi Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre düzenlemeler dikkate alınarak ayrı ayrı yapılmış ve bu iki farklı değerlendirme işlemi karşılaştırılmalı olarak incelenerek ticari kâr/mali kâr hesaplaması yapılmıştır.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise işletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesinin Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarındaki farklılıklarına, bu farklılıkların minimum seviyeye indirilmesi ve uluslararası standartlara uyum sağlanabilmesi adına neler yapılabileceğine değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINDA DEĞERLEME

1.1. Vergi Usul Kanununa Göre Değerleme

1.1.1. Değerleme Kavramı

Değerleme; belirli bir iktisadi kıymetin belli tarihlerdeki değerinin belli bir para birimi cinsinden saptanması işlemidir. (Akyol ve Küçük, 2016:99)

Vergi Usul Kanunu'nun 258 inci maddesinde değerlendirme, vergi matrahının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin değerinin takdir ve tespiti olarak tanımlanmıştır. Daha açık bir ifadeyle Vergi Usul Kanunu açısından değerlemenin amacı vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanmasıdır. Değerleme tanımında bahsedilen işletmeye dâhil iktisadi kıymet kavramı ise, Vergi Usul Kanunu'nun 186 ncı maddesinde belirtildiği üzere mevcutlar, alacaklar ve borçları ifade etmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nda yer alan değerlendirme tanımında vergi matrahının iktisadi kıymetlerin takdir ve tespit işlemine tabi tutulmak suretiyle hesaplanacağı belirtilmektedir. Tespit, iktisadi kıymetin Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen değerlendirme ölçüleri kullanılarak değerinin belirlenmesi halinde söz konusu olur. Takdir ise iktisadi kıymetlerin değerinin tespit edilememesi durumunda, Vergi Usul Kanunu'nun 267 nci maddesine göre iktisadi kıymetin değerini tayin etme işlemidir. (Sarigül, 2016:52)

Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda sahip oldukları bedeller esas alınır. (Vergi Usul Kanunu, Madde 259) Kanun koyucu değerlendirme günü konusunda vergi kanunlarına atıf yapmak suretiyle herhangi bir kesinlik belirtmemiştir. (Demir, 2015:40)

Değerlemede, iktisadi kıymetlerin her biri tek başına dikkate alınır. Alışılacakmış uygulamaya göre aynı cinsten sayılan malların ve düşük kıymetli çeşitli eşyanın toplu olarak değerlendirilmesine müsaade edilmektedir. (Vergi Usul Kanunu, Madde 260) Kanun koyucu bu hükmü bir zorunluluk olarak değil değerlendirme işlemini kolaylaştırıcı bir seçenek olarak sunmaktadır. (Demir, 2015:42)

1.1.2. Değerleme Ölçüleri

İktisadi kıymetler değerlendirirken Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen değerlendirme ölçülerinden birisinin esas alınması şarttır. Kanun koyucu değerlendirme ölçüleri konusunda şahsi görüşlere yer verilebilecek herhangi bir esneklik bırakmamıştır. (Özyer, 2014:536) Değerleme, doğrudan vergi matrahının hesaplanmasıyla ilgili bir işlem olduğu için, Vergi Usul Kanunu'nda iktisadi kıymetin hangi değerlendirme ölçüsüyle değerlendirileceği açıkça belirtilmiş ve mükelleflere değerlendirme ölçüleri arasında seçim yapma hakkı tanınmamıştır. (Ergin, 2016)

Vergi Usul Kanunu'nun 261 inci maddesinde iktisadi kıymetin nevi ve mahiyetine göre değerlemenin aşağıdaki ölçülerden biri ile yapılacağı belirtilmiştir: “

1. *Maliyet Bedeli*
2. *Borsa Rayici*
3. *Tasarruf Değeri*
4. *Mukayyet Değer*
5. *İtibari Değer*
6. *Rayiç Değer*
7. *Emsal Bedeli ve Emsal Ücreti*
8. *Vergi Değeri”*

Ancak söz konusu maddede belirtilen değerlendirme ölçüleri dışında Vergi Usul Kanunu'nun diğer maddelerinde yer alan başka değerlendirme ölçüleri de bulunmaktadır. Bunlar:

1. *Alış Bedeli*
2. *Alış Emsal Bedeli*

1.1.2.1. Maliyet Bedeli

Maliyet bedeli, iktisadi kıymetlerin elde edilmesi veya değerinin artırılması sebebiyle yapılan ödemeler ile bu ödemelerle alakalı bütün giderlerin toplamını ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 262)

İktisadi kıymetin elde edilmesi için yapılan ödemeler, iktisadi kıymetin satın alınmış olması veya imal edilmiş olması durumlarına göre farklılık göstermektedir. Diğer bir ifade ile iktisadi kıymet satın alınmış ise “satın alma maliyeti”, imal edilmiş ise “üretim maliyeti” söz konusu iktisadi kıymetin elde etme maliyetidir.

İktisadi kıymetin elde edilmesinden sonra yapılan işletmenin değerinin artırılmasına ilişkin ödemelerin iktisadi kıymetin maliyetine eklenebilmesi için iktisadi kıymetin ömrünü uzatması veya iktisadi kıymetin fonksiyonunu artırması gerekmektedir. İktisadi kıymetin elde edilmesi ve değerinin artırılması sebebiyle yapılan ödemeler ile alakalı olarak yapılan giderlerin, iktisadi kıymetin maliyetine eklenebilmesi için iktisadi kıymetin elde etme maliyetine veya iktisadi kıymetin değerinin artırılmasına ilişkin ödemelere bağlı olarak yapılması gerekmektedir.

1.1.2.2. Borsa Rayici

Borsa rayici, menkul kıymetler borsası, kambiyo borsası ve ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki son işlem gününde borsadaki işlemlerin ortalama değerini ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 263)

Borsa rayici, objektif kriterlere dayanan bir değerlendirme ölçütü olması sebebiyle iktisadi kıymetlerin değerlendirme günündeki gerçek değerini ifade etmektedir. Borsa rayici, modern bir değerlendirme ölçütü olmasına rağmen ülkemizde hali hazırda etkin bir şekilde uygulanamamaktadır. Bunun sebebi ise ülkemizdeki mevcut borsaların yeterince etkin olmaması ve yeterli büyüklükte olmamasıdır. (Akyol ve Küçük, 2016:105)

1.1.2.3. Tasarruf Değeri

Tasarruf değeri, iktisadi kıymetlerin değerleme gününde “*sahibi için arz ettiği*” gerçek değeri ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 264)

Mezkûr kanun maddesindeki “*sahibi için arz ettiği gerçek değer*” ifadesi ile tasarruf değerinin subjektif bir değerleme ölçütü olduğu anlaşılmakla birlikte esasen tasarruf değerinin tespiti Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca objektif kriterlere bağlanmış ve kanun maddesinin lafzında yer alan subjektiflik ihtimali tamamen ortadan kaldırılmıştır. (Beyanname Düzenleme Rehberi Vergi Usul Kanunu, 2017:169)

1.1.2.4. Mukayyet Değer

Mukayyet değer, iktisadi kıymetlerin muhasebe kayıtlarında yer alan hesap değerini ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 265)

Mukayyet değer, ülkemiz gibi enflasyonist etkilenmenin fazla olduğu ekonomilerde gerçek ve anlamlı neticeler vermeyen bir değerleme ölçütüdür. Bu sebeple zorunlu haller dışında enflasyonist etkiden arındırıcı yöntemlerle desteklenmediği kullanılmaması gerektiğini ifade etmek yerinde bir öneri olacaktır. (Akyol ve Küçük, 2016:106)

1.1.2.5. İtibari Değer

İtibari değer, her çeşit senetler ile hisse ve tahvillerin üzerlerinde yazılı bulunan değerleri ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 265)

İtibari değer, kıymetli evrakın üzerinde yazılı olan değer olarak tanımlanması, itibari değer, kıymetli evrakın nominal değeri anlamını taşıdığını göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, üzerinde yazılı değeri bulunan her kıymetli evrakın itibari değeri ile değerlemeye tabi tutulmadığının bilinmesidir. Nitekim hisse senetleri ve tahviller üzerlerinde yazılı değerleri bulunmasına rağmen itibari değerleri ile değerlemeye tabi tutulmazlar. (Tunçez, 2019)

1.1.2.6. Rayiç Bedel

Rayiç bedel, iktisadi kıymetlerin değerleme günü normal alım-satım değerini ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 266)

Bina ve arazilerin vergi değerinin tespitinde rayiç bedel esas alındığından dolayı vergi değerinin tespiti açısından rayiç bedel önem taşımaktadır. Bununla birlikte vergi değerinin tespiti haricinde rayiç bedelin değerleme ölçütü olarak kullanım alanı oldukça sınırlı tutulmuştur.

1.1.2.7. Emsal Bedeli ve Emsal Ücreti

Emsal bedel, gerçek bedeli olmayan, bilinmeyen veya doğru olarak tespit edilemeyen bir malın değerleme gününde satışa konu olması durumunda benzerine nazaran sahip olacağı değeri ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 267)

İmalatın ücretle yapıldığı durumda, ücretin gerçek miktarı bilinmiyor veya doğru olarak belirlenemiyor ise emsal ücretin tespiti aynı esaslara göre belirlenir. (Vergi Usul Kanunu, Madde 267)

1.1.2.8. Vergi Değeri

Vergi değeri, “1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanununun” “Vergi Değeri” madde kenar başlıklı 29 uncu maddesine göre bina ve arazinin değerinin tespit edilmesini ifade eder. (Vergi Usul Kanunu, Madde 268)

Mezkûr kanun maddesinden de anlaşılacağı üzere vergi değeri, emlak vergisinin tespiti açısından önem arz etmektedir. Vergi değeri, sadece bina ve arazilerin maliyet bedellerinin bilinmediği durumda değerleme ölçütü olarak kullanılabilir.

1.1.2.9. Alış Bedeli

Alış bedeli, bir iktisadi kıymetin iktisap edilmesi mukabilinde satıcıya ödenen ya da borçlanılan değerdir. (Beyanname Düzenleme Rehberi Vergi Usul Kanunu, 2017:176)

Vergi Usul Kanunu’nun 261 inci maddesinde alış bedeli bir değerleme ölçütü olarak sayılmamakla birlikte, Kanun’un menkul kıymetlerin değerlemesine ilişkin 279 uncu maddesinde alış bedelinin bir kısım menkul kıymetlerin değerlendirilmesinde kullanılması gereken bir değerleme ölçütü olduğu belirtilmiştir. (Şimşek, Özkök, Gündüz, 2016:2)

1.1.2.10. Alış Emsal Bedeli

Alış emsal bedeli, emsal bedelin özellikli bir durumu olup işletmelerin Vergi Usul Kanunu’nun 267 nci maddesindeki yöntemlere bağlı kalmaksızın iktisadi kıymetleri için tespit ettikleri değeridir. (Beyanname Düzenleme Kılavuzu Vergi Usul Kanunu, 2019:266)

Vergi Usul Kanunu’nun 261 inci maddesinde alış emsal bedeli bir değerleme ölçütü olarak sayılmamakla birlikte, VUK’nun Geçici 4 üncü maddesine göre bilanço esasına göre GVK ve KVK’ ya göre mükellefiyete girecek olanlar açılış bilanço ve envanterini tanzim ederken, maliyet bedeli ile değerlendirilmesi gereken kıymetlerin bu bedeli bilinmiyorsa mükellefler bizzat belirleyecekleri alış emsal bedelini değerlemede esas tutarlar. (Beyanname Düzenleme Kılavuzu Vergi Usul Kanunu, 2019:266)

1.2. Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Göre Değerleme

1.2.1. Değerleme Kavramı

Vergi Usul Kanunu’nda iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti olarak tanımlanan değerleme kavramı, IFRS’in TMS/IFRS tercümelerinde ölçüm veya ölçümleme olarak ifade edilmektedir. (Demir, 2015:35)

Vergi Usul Kanunu’nda değerleme kavramının TMS/IFRS’de ölçüm kavramının kullanılma sebebinin İngilizce “measurement” kelimesinin vergi mevzuatında “değerleme”, TMS/IFRS’de “ölçümleme” olarak ifade edilen tercüme farkından kaynaklandığını söylemek mümkündür. (Demir, 2015:35)

Standartların raporlama sırasında ilgili unsuru ölçtüğü ancak değerlemediği, değerlemenin işletme değerlemesi gibi daha makro düzeyde işlemler için kullanılması gerektiği varsayımından hareketle, standartların uygulamasında başlangıçta “değerleme” kavramı kullanılırken, zaman içerisinde “ölçme” kavramına uygulamada yer verilmeye başlanmıştır. (Akbulut, 2012:11)

“Değerleme” bir vergi hukuku terimi iken, “ölçümleme” ise bir muhasebe terimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak muhasebe uygulamalarında ölçümleme kavramı yerine değerlendirme kavramının da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. (Demir, 2015:35)

TMSK’ nın yayımlamış olduğu kavramsal çerçevede ölçüm, finansal tablolarda yer alan her bir unsura uygulanacak ölçüm esaslarının seçilmesini de içermekle birlikte bu unsurların finansal durum tablosunda ve kar/zarar tablosunda tahakkuku ve gösterilmesine ilişkin parasal tutarların tespit edilmesi olarak açıklanmıştır. (Demir, 2015:34)

TMS/TFRS, değerlendirme işlemleri konusunda mükelleflere varlığın ve kaynağın özelliklerine, mevcut durum ve benzeri koşullara göre mükellefin en uygun ölçümleme tekniğinin seçilmesine imkân sağlayan “dinamik bir değerlendirme” yapılabilmesini sağlamaktadır. (Duman, Yücenurşen, 2017)

Finansal tablolarda yer alan unsurların değerlendirilmesi(ölçümlemesi) neticesinde düzenlenecek olan finansal tabloların amacı açısından TMS/TFRS ile VUK arasında yaklaşım farklılığı bulunmaktadır. Vergi Usul Kanunu’nda finansal tabloların düzenlenmesine vergi matrahının hesaplanması açısından bakılmaktadır. TMS/TFRS’de ise finansal tablo kullanıcılarının finansal kararlarını sağlıklı bir şekilde alabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilginin karşılanması açısından bakılmaktadır.(Özerhan Akbulut, 2008)

1.2.2. Değerleme Ölçüleri

Finansal tablolarda değişik derece ve bileşimlerde kullanılan birkaç farklı ölçümleme esası vardır. Standartlarda birçok ölçümleme esasına yer verilmesine rağmen, kavramsal çerçevede sadece dört ölçümleme yöntemi belirlenmiştir. (Örten, Kaval, Kayapınar, 2019:10)

Türkiye Muhasebe Standartlarında sıklıkla “gerçeğe uygun değer” kavramı üzerinde durulmakta, varlık ve borların gerçeğe uygun değer ile ölçümlemesi ve finansal tablolarda raporlanmasının, finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgilerin en iyi şekilde karşılanacağı ifade edilmektedir. Bu kapsamda finansal tablo unsurlarının ölçümlemesi ile ilgili olarak “Gerçeğe Uygun Değer” ölçüsü beşinci ölçümleme yöntemi olarak ilave edilebilir.(Demir, 2015:60)

Bu ölçüm esasları aşağıda belirtilenleri içerir: “

1. Tarihi Maliyet
2. Cari Maliyet
3. Gerçekleşebilir Değer
4. Bugünkü Değer
5. Gerçeğe Uygun Değer”

1.2.2.1. Tarihi Maliyet (Maliyet Bedeli)

“Varlıklar, elde edildikleri tarihte alımları için ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarları ile veya onlara karşılık olarak verilen varlıkların piyasa değerleri ile ölçümlenir. Borçlar, borç karşılığında elde edilen tutarı ile veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir. “(TMS/TFRS Kavramsal Çerçeve, md. 4.55)

Tarihi maliyet, gerçekleşmiş işlemlere ve bu işlemlere ilişkin belgeye dayandığından güvenilir bir değerlendirme ölçütü olmasına rağmen, enflasyonist etkilenmenin fazla olduğu dönemlerde finansal tabloların gerçek ve anlamlı bilgi sunamamasına yol açmaktadır. Tarihi maliyetin enflasyonist etkiden arındırılmasına ilişkin yapılan düzeltmeler, tarihi maliyet ölçütünün zayıf yönünü tamamen telafi edememektedir. Bunun sebebi ise tarihi maliyetin enflasyonist etkiden arındırılmasına ilişkin düzeltmelerin varlığa veya borca özel bir düzeltme işlemi olmayıp, fiyatlar genel düzeyindeki bir düzeltme işlemi ifade etmesidir. (Tokay, Deran, 2008)

1.2.2.2. Cari Maliyet (Yenileme Maliyeti)

“Varlıklar, aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için halihazırda gereken nakit veya nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilirler. Borçlar, yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir.” (TMS/TFRS Kavramsal Çerçeve, md. 4.55)

Yenileme maliyeti olarak da ifade edilen cari maliyet, varlığın daha önce hesaplanmış olan değeri yerine değerleme tarihindeki cari satın alma fiyatını dikkate almaktadır. Diğer bir ifade ile varlığın değerleme gününde satın alınması halinde işletmeye olan maliyeti, o varlığın cari maliyeti olarak dikkate alınacaktır. Bu itibarla cari maliyet, varlığın değerleme günündeki tutarını dikkate almasından dolayı finansal tabloların gerçek ve anlamlı bilgi sunmasını sağlamaktadır. (Tokay, Deran, 2008)

1.2.2.3. Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)

“Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarındır. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir.” (TMS/TFRS Kavramsal Çerçeve, md. 4.55)

Gerçekleşebilir değer ölçüsüne göre varlığın değerinin belirlenmesinde, varlığın değerleme tarihinde satılması durumunda elde edilecek nakit tutarları dikkate alınmaktadır. Cari maliyet ölçüsü ile gerçekleşebilir değer ölçüsü mukayese edildiğinde, cari maliyet ölçüsünün varlığın satın alınması varsayımına dayandığını, gerçekleşebilir değer ölçüsünün ise varlığın satılması varsayımına dayandığını ve aralarındaki temel farkın bu olduğunu söyleyebiliriz. (Tokay, Deran, 2008)

1.2.2.4. Bugünkü Değer (Kullanım Değeri)

“Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ileride yaratacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilirler. Borçlar,

işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilir.” (TMS/TFRS Kavramsal Çerçeve, md. 4.55)

Kullanım değeri olarak da ifade edilen bugünkü değer, cari maliyeti ve gerçekleşebilir değeri olmayan varlık ve borçların değerlerinin tespit edilmesinde kullanılan bir değerlendirme ölçütüdür. (Tokay, Deran, 2008)

1.2.2.5. Gerçeğe Uygun Değer (Makul Değer)

Türkiye Muhasebe Standartlarında sıklıkla üzerinde durulan yöntemlerden olan gerçeğe uygun değer, karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutar olarak tanımlanır. (Özerhan Akbulut, 2008)

Gerçeğe uygun değer, piyasa esaslı bir değerlendirme ölçütü olduğundan işletmeye özgü bir değer değildir. İstekli ve bilgili alıcı ile satıcıların karşı karşıya geldiği karşılıklı pazarlık ortamında, gerçeğe uygun değer piyasa değerine eşit olacaktır. Alıcı ve satıcının istekli ve bilgili olmaması durumunda gerçeğe uygun değer piyasa değerinden farklı olması durumu söz konusu olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM:

VERGİ USUL KANUNU'NA GÖRE TİCARİ ALACAK VE TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ

2.1. VUK' a Göre Alacak ve Borçlar

Türk vergi sisteminde, ticari ve zirai kazançların tespitinde dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak tahakkuk esası geçerlidir. Tahakkuk esasında, ticari ve zirai faaliyetler neticesinde miktar ve tutar olarak kesinleşen gelir veya gider, tahsil edilip edilmediğine veya ödenip ödenmediğine bakılmaksızın kazancın tespitinde dikkate alınarak vergilendirme yapılmaktadır. Tahakkuk esası, gelirin veya giderin kazancın tespitinde dikkate alınabilmesi için miktar ve tutar itibarıyla kesinleşmesini yeterli görmektedir. Başka bir ifade ile işletmelerin ticari ve zirai faaliyetleri kapsamında satmış oldukları mal ve hizmetlerin bedeli, tahsil edilmemiş olsa bile satışın gerçekleştiği tarihte gelir elde edilmiş sayılarak yasal defterlere hasılat olarak kaydedilmektedir. Aynı şekilde işletmenin ticari ve zirai faaliyetleri kapsamında almış oldukları mal ve hizmetlerin bedeli, ödeme yapılmamış olsa bile alışın gerçekleştiği tarihte gider yapılmış sayılarak yasal defterlere gider olarak kaydedilmektedir.

İşletmeler ticari ve zirai faaliyetleri kapsamında satmış oldukları veya almış oldukları mal ve hizmetlerin bedelini pesin veya vadeli olarak tahsil etmekte veya ödemektedirler. Ticari ve zirai işletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek ve faaliyet gösterdiği sektördeki diğer firmalar ile rekabet edebilmek gibi çeşitli sebeplerle gerçekleştirdikleri mal ve hizmet satışlarının önemli bir kısmını vadeli olarak yapmaktadırlar. Vergi sistemimizin benimsemiş olduğu tahakkuk esasına göre, ticari ve zirai kazanç sahipleri vadeli olarak satmış oldukları mal ve hizmet bedellerini hasılat kaydederek vergi matrahına dâhil etmektedirler. Bu durumda işletmeler, henüz tahsil edilmemiş oldukları tutarların vergisini ödemek durumunda kalmaktadırlar. Tahsil edilmemiş olmasına rağmen tahakkuk esası gereğince vergi matrahına dâhil edilmiş olan vadeli alacakların güvenilir teminatlardan yoksun olmalarının bir neticesi olarak tahsil imkânının şüpheli veya imkânsız hale gelmesi durumunda işletmeler, nihai

anlamda gelir elde etmedikleri vadeli satışları nedeniyle vergi yüküne maruz kalmaları söz konusu olacaktır. Aynı şekilde ticari ve zirai işletmeler vadeli olarak almış oldukları mal ve hizmet bedellerini gider kaydederek vergi matrahını azaltmaktadırlar. Bu durumda işletmeler, henüz ödememiş oldukları tutarları giderleştirerek daha az vergi ödeyeceklerdir. Ödenmemiş olmasına rağmen tahakkuk esası gereğince vergi matrahından düşülmüş olan vadeli borçların güvenilir teminatlardan yoksun olmalarının bir neticesi olarak ödeme imkânının imkânsız hale gelmesi durumunda işletmeler, nihai anlamda gider yapmadıkları vadeli alışları nedeniyle vergi avantajı sağlamaları söz konusu olacaktır.

Kanun koyucu, işletmelerin tahsil edilmemiş olmasına rağmen tahakkuk etmesi sebebiyle vergi matrahına dâhil ettikleri alacaklarının belli şartların mevcudiyeti halinde vergi matrahından çıkarılmasını ve gerçek kazanç üzerinden vergileme yapılmasını temin etmek maksadıyla Vergi Usul Kanunu'nda bir takım düzenlemeler ile işletmelerin maruz kaldıkları haksız vergi yükünün kaldırılarak söz konusu mağduriyetlerin giderilmesini sağlamıştır. (Akkaya, 2016) Kanun koyucu, işletmelerin alacaklarına ilişkin yaptığı düzenlemelerin doğal bir sonucu olarak, işletmelerin ödeme yapılmamış olmasına rağmen tahakkuk etmesi sebebiyle vergi matrahını azalttıkları borçlarının belli şartların mevcudiyeti halinde vergi matrahına dâhil edilmesi ve gerçek kazanç üzerinden vergileme yapılmasını temin etmek maksadıyla Vergi Usul Kanunu'nda bir takım düzenlemeler ile işletmelerin haksız vergi avantajı sağlamasının önüne geçilmesini sağlamıştır.

2.1.1. Alacaklar

Alacaklar muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değerleriyle değerlendirilir. Mevduat ya da kredi sözleşmesine dayalı alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanan faizleri ile beraber dikkate alınarak değerlendirilir.

Senede bağlı alacakların vadesi değerlendirme günü itibarıyla gelmemiş ise söz konusu alacaklar değerlendirme gününün kıymetine indirgenebilir. Bu durumda senette faiz oranı açıklanmışsa bu oran, açıklanmamış ise TCMB'nin resmi iskonto oranı tatbik edilir.

Banka, banker ve sigorta şirketleri alacaklarını TCMB'nin resmi iskonto oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile değerlendirme günündeki kıymetine indirirler. (Vergi Usul Kanunu, Madde 281)

Yabancı paralar borsa rayiciyle değerlendirilir. Borsa rayicinin oluşmasında muvazaa olduğunun anlaşılması halinde borsa rayici yerine alış bedeli ile değerlendirilir. Yabancı paranın borsa rayici bulunmadığı durumda, Maliye Bakanlığı'na tespit edilen kur dikkate alınarak değerlendirme işlemi yapılacaktır. Yabancı para cinsinden olan senetli veya senetsiz alacaklarda da bu madde hükümleri geçerlidir. Alacaklardan vadesi gelmemiş bir senede bağlı olanlar Vergi Usul Kanunun 281 inci maddesi gereğince değerlendirme günündeki kıymetine indirilenebilir. Ancak senette faiz oranı belirtilmemiş ise değerlendirme gününde yürürlükteki “*Londra Bankalar Arası Faiz Oranı*” dikkate alınır. (Vergi Usul Kanunu, Madde 280)

2.1.2. Borçlar

Borçlar muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değerleriyle değerlendirilir. Mevduat ya da kredi sözleşmesine dayalı borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanan faizleri ile beraber dikkate alınarak değerlendirilir.

Senede bağlı borçların vadesi değerlendirme günü itibarıyla gelmemiş ise söz konusu borçlar değerlendirme gününün kıymetine indirilenebilir. Bu durumda senette faiz oranı açıklanmışsa bu oran, açıklanmamış ise TCMB'nin resmi iskonto oranı tatbik edilir.

Banka, banker ve sigorta şirketleri borçlarını, TCMB'nin resmi iskonto oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile değerlendirme günündeki kıymetine indirirler.

Senede bağlı alacaklarını değerlendirme gününün kıymetine indirgeyen mükellefler, senede bağlı borçlarını da değerlendirme gününün kıymetine indirmek zorundadırlar. (Vergi Usul Kanunu, Madde 285)

Yabancı paralar borsa rayiciyle değerlendirilir. Borsa rayicinin oluşmasında muvazaa olduğunun anlaşılması halinde borsa rayici yerine alış bedeli ile değerlendirilir. Yabancı paranın borsa rayici bulunmadığı durumda, Maliye

Bakanlığı'na tespit edilen kur dikkate alınarak değerlendirme işlemi yapılacaktır. Yabancı para cinsinden olan senetli veya senetsiz borçlarda da bu madde hükümleri geçerlidir. Borçlardan vadesi gelmemiş bir senede bağlı olanlar Vergi Usul Kanunun 285 inci maddesi gereğince değerlendirme günündeki kıymetine indirgenebilir. Ancak senette faiz oranı belirtilmemiş ise değerlendirme gününde yürürlükteki “Londra Bankalar Arası Faiz Oranı” dikkate alınır. (Vergi Usul Kanunu, Madde 280)

2.1.3. Değersiz Alacaklar

“Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya” istinaden tahsili mümkün olmayan alacaklar değersiz alacaklardır.

Değersiz alacaklar bu hüviyeti kazandıkları tarihte sahipleri için arz ettikleri değerlerini kaybederler ve muhasebe kayıtlarında yer alan hesap değerleriyle zarara geçirilmek suretiyle yok edilirler.

Mükelleflerin işletme hesabı esasına göre defter tutmaları halinde, bu madde kapsamındaki değersiz alacakları gider olarak dikkate alınmak sureti ile yok edilirler. (Vergi Usul Kanunu, Madde 322)

2.1.4. Şüpheli Alacaklar

“Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;”

şüpheli alacak kabul edilir.

Yukarıda belirtilen şüpheli alacaklara ilişkin olarak değerlendirme gününde alacağın işletme için arz ettiği gerçek değer olan tasarruf değerleri dikkate alınarak karşılık ayrılabilir.

Söz konusu karşılığın hangi alacağa ilişkin olduğu karşılık hesabında belirtilir. Teminatlı alacaklar hakkında söz konusu karşılık alacağın teminat dışındaki kısmına mahsus olarak ayrılabilir.

Karşılık ayrıldıktan sonra tahsil edilen şüpheli alacak tutarlarının tahsil edildiği dönemde kar/zarar hesabına naklolunması gerekmektedir. (Vergi Usul Kanunu, Madde 323)

2.1.5. Vazgeçilen Alacaklar

Konkordato ya da sulh yoluyla tahsilinden vazgeçilen alacaklar, borçlunun yasal defterinde hususi bir karşılık hesabında izlenir. Karşılık hesabının ihtiva ettiği tutar alacağın alınmasından vazgeçildiği yılın sonundan başlamak üzere üç yıl içerisinde zarar ile itfa edilememesi durumunda kâr hesabına intikal ettirilir. (Vergi Usul Kanunu, Madde 324)

2.2. Alacak ve Borçların Değerlemesi

Alacak ve borçların değerlendirme işlemleri, söz konusu alacak ve borçların senetli veya senetsiz olması ile Türk Lirası veya yabancı para cinsinden olması durumlarına göre farklılık gösterdiğinden bu durumun tespit edilmesi, doğru bir değerlendirme işleminin yapılması için önem arz etmektedir. Dolayısıyla değerlendirme işlemi yapılırken öncelikle söz konusu durum tespiti yapılacak ve sonrasında yapılan söz konusu tespit doğrultusunda alacak ve borçların değerlemesi işlemi yapılacaktır.

2.2.1. Senetsiz Alacak ve Borçların Değerlemesi

Senetsiz alacak kıymetli evrak niteliğinde veya adi bir senede bağlı olmayan her türlü alacaktır. Bu tür alacaklar genellikle karşılıklı güven esasına dayanmakta olup, birbiri ile sürekli olarak iş yapmakta olan işletmeler arasında meydana gelen alacak veya borçlar olarak ortaya çıkmaktadır. (Öngen, 2000:233)

2.2.1.1. Türk Lirası Cinsinden Senetsiz Alacak ve Borçların Değerlemesi

Türk Lirası cinsinden senetsiz alacak ve borçlar Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değerleri (mukayyet değer) ile değerlendirilir. Türk Lirası cinsinden senetsiz

alacak ve borçların değerkeme gününde muhasebe kayıtlarındaki değerkleri (mukayyet değerk) dikkate alınacağından esasen değerkeme gününde herhangi bir değerkle işlemeine tabi tutulmayacaktır. Ancak bu durumun istisnaları da bulunmaktadır.

Türk Lirası cinsinden senetsiz alacak ve borçlar mevduat ya da kredi sözleşmesine istinaden ortaya çıkmış ise Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerkeme gününe kadar hesaplanan faizleri ile beraber dikkate alınarak değerklenirler.

Değerkeme işleminde dikkate alınacak faiz oranına ilişkin olarak Vergi Usul Kanununda herhangi bir belirleme yapılmamış olup, mevduat ve kredi sözleşmesine istinaden değerkeme gününe kadar hesaplanan faizlerin tespitinde, ilgili banka tarafından belirlenen faiz oranı dikkate alınacaktır. (Akin, 2015)

Değerkeme gününde vadesi ertesi yıl veya yıllara sirayet eden mevduat ve kredi sözleşmeleri istinaden hesaplanan, cari dönemi ilgilendiren faiz tutarları, mevduata ilişkin ise gelir, krediye ilişkin ise gider olarak dikkate alınarak dönem kazancının tespiti yapılacaktır. (Sarigöl ve Gürsoy, 2013)

Banka, banker ve sigorta şirketleri Türk Lirası cinsinden senetsiz alacak ve borçlarını Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca TCMB'nin resmi iskonto oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile reeskont işlemeine tabi tutmak suretiyle değerkeme günündeki kıymetine indirgemek zorundadırlar.

2.2.1.2. Yabancı Para Cinsinden Senetsiz Alacak ve Borçların Değerkemesi

Yabancı Paralar Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesi uyarınca esas olarak borsa rayici ile değerklenirler. Borsa rayicinin oluşmasında muvazaa olduğunun anlaşılması halinde borsa rayici yerine alış bedelinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Yabancı paranın borsa rayici bulunmadığı durumda Maliye Bakanlığı'nea tespit edilen kur dikkate alınarak değerkeme işlemei yapılacaktır.

Ülkemizde hâlihazırda yabancı paraların işlem gördüğü bir kambiyo borsası bulunmadığından yabancı paraların değerlemesinde borsa rayicini esas almak mümkün bulunmamaktadır. Dolayısıyla yabancı paraların değerlemesinde Maliye Bakanlığı'nca ilan edilen kurlar dikkate alınacaktır. (Başak, 2014)

Yabancı para cinsinden senetsiz alacak ve borçlar mevduat ya da kredi sözleşmelerine istinaden ortaya çıkmış ise işletmeler iki defa değerlendirme işlemi yapabilecektir. Birinci değerlendirme işlemi, Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen kur dikkate alınarak yabancı para cinsinden senetsiz alacak veya borç tutarı Türk Lirasına çevrilerek yapılacak ve ortaya çıkan kur farkları kambiyo karı/zararı olarak muhasebe kayıtlarına intikal ettirilecektir. İkinci değerlendirme işlemi, Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca senetsiz alacak veya borçların değerlendirme gününe kadar hesaplanan faizleri ile beraber dikkate alınarak yapılacak ve cari dönemi ilgilendiren faiz tutarları mevduata ilişkin ise gelir, krediye ilişkin ise gider olarak dikkate alınarak dönem kazancının tespitinde dikkate alınabilecektir.

Değerleme işleminde dikkate alınacak faiz oranına ilişkin olarak Vergi Usul Kanununda herhangi bir belirleme yapılmamış olup, mevduat ve kredi sözleşmelerine istinaden değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizlerin tespitinde ilgili banka tarafından belirlenen faiz oranı dikkate alınacaktır. (Akın, 2015)

Banka, banker ve sigorta şirketleri yabancı para cinsinden senetsiz alacak ve borçlarını Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca TCMB'nin resmi iskonto oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile reeskont işlemine tabi tutmak suretiyle değerlendirme günündeki kıymetine indirmek zorundadırlar.

2.2.1.3. Senetsiz Alacak ve Borçların Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesi 01.09.2020 tarihinde 9 ay vadeli yıllık %12 faiz oranıyla 1.000.000 TL tutarında mevduat hesabı açtırmıştır. Söz konusu mevduat hesabına ilişkin hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

31.12.2020 tarihinde 3 aylık döneme isabet eden kıst faiz geliri hesaplaması:

$$3 \text{ aylık kıst faiz geliri} = (1.000.000 \times 12 \times 122)/36500$$

$$3 \text{ aylık kıst faiz geliri} = 40.109,59 \text{ TL}$$

01.09.2020		
102 BANKALAR	1.000.000,00	
100 KASA HESABI		1.000.000,00
<i>-Mevduat hesabı açılması kaydı</i>		

31.12.2020		
181 GELİR TAHAKKUKLARI	40.109,59	
642 FAİZ GELİRLERİ		40.109,59
<i>-Kıst faiz geliri hesaplanması kaydı</i>		

Örnek 2:

(B) İşletmesi 01.11.2020 tarihinde 1 yıl vadeli yıllık %10 faiz oranıyla 1.000.000 TL tutarında kredi kullanmıştır. Söz konusu krediye ilişkin hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

31.12.2020 tarihinde 2 aylık döneme isabet eden kıst faiz gideri hesaplaması:

$$3 \text{ aylık kıst faiz gideri} = (1.000.000 \times 10 \times 61)/36500$$

$$3 \text{ aylık kıst faiz gideri} = 16.712,33 \text{ TL}$$

01.11.2020		
100 KASA	1.000.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ		1.000.000,00
-Banka kredisi kullanılması kaydı		

31.12.2020		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	16.712,33	
381 GİDER TAHAKKUKLARI		16.712,33
-Kıst faiz gideri hesaplanması kaydı		

Örnek 3:

(A) İşletmesi 01.09.2020 tarihinde 9 ay vadeli yıllık %12 faiz oranıyla 1.000.000\$ tutarında mevduat hesabı açtırmıştır. Bu tarihte 1\$ = 7,20 TL'dir. 31.12.2020 tarihi itibarıyla Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen döviz alış kuru 1\$ = 7,60 TL'dir. Söz konusu mevduat hesabına ilişkin hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

31.12.2020 tarihinde 3 aylık döneme isabet eden kıst faiz geliri hesaplaması:

$$3 \text{ aylık kıst faiz geliri} = (1.000.000 \times 12 \times 122)/36500$$

3 aylık kıst faiz geliri = 40.109,59 \$

3 aylık kıst faiz geliri = 304.832,88 TL (40.109,59 x 7,60)

01.09.2020		
102 BANKALAR	7.200.000,00	
100 KASA HESABI		7.200.000,00
-Mevduat hesabı açılması kaydı		

31.12.2020		
181 GELİR TAHAKKUKLARI	304.832,88	
642 FAİZ GELİRLERİ		304.832,88
-Kıst faiz geliri hesaplanması kaydı		

Bankadaki mevduat için kur değerlemesi:

Mevduatın Değerleme Günündeki Değeri : 1.000.000 x 7,60 = 7.600.000 TL

Mevduatın Kayıtlı Değeri : 1.000.000 x 7,20 = 7.200.000 TL

Kur Farkı Geliri (Kambiyo Karı) : = 400.000 TL

31.12.2020		
102 BANKALAR	400.000,00	
646 KAMBIYO KARLARI		400.000,00
-Mevduat kur değerlemesi kaydı		

Örnek 4:

(B) İşletmesi 01.11.2020 tarihinde 1 yıl vadeli yıllık %10 faiz oranıyla 1.000.000\$ tutarında kredi kullanmıştır. Bu tarihte 1\$ = 7,20 TL'dir. 31.12.2020 tarihi itibarıyla Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen döviz alış kuru 1\$ = 7,60 TL'dir. Söz konusu krediye ilişkin hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

31.12.2020 tarihinde 2 aylık döneme isabet eden kıst faiz gideri hesaplaması:

$$3 \text{ aylık kıst faiz gideri} = (1.000.000 \times 10 \times 61)/36500$$

$$3 \text{ aylık kıst faiz gideri} = 16.712,33 \$$$

$$3 \text{ aylık kıst faiz gideri} = 120.328,78 \text{ TL}$$

01.11.2020		
100 KASA	7.200.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ		7.200.000,00
-Banka kredisi kullanılması kaydı		

31.12.2020		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	120.328,78	
381 GİDER TAHAKKUKLARI		120.328,78
-Kıst faiz geliri hesaplanması kaydı		

Banka kredisi için kur değerlemesi:

Banka Kredisinin Değerleme Günündeki Değeri : $1.000.000 \times 7,60 = 7.600.000 \text{ TL}$

Banka Kredisinin Kayıtlı Değeri : $1.000.000 \times 7,20 = 7.200.000 \text{ TL}$

Kur Farkı Gideri (Kambiyo Zararı) : = 400.000 TL

31.12.2020		
646 KAMBIYO ZARARLARI	400.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ		400.000,00
-Banka kredisi kur değeri kaydı		

2.2.2. Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi

Kıymetli evrak niteliğindeki bir senede veya adi bir senede bağlı olan her türlü alacak veya borç, işletmeler açısından senetli alacak veya borç olarak değerlendirilmektedir. (Öngen, 2000:234)

2.2.2.1. Türk Lirası Cinsinden Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi

Türk Lirası cinsinden senetli alacak ve borçlar Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca alacak ve borçlar için genel değerlendirme ölçüsü olan muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değerleri (mukayyet değer) ile değerlendirilir.

Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddelerinde vadesi gelmemiş bir senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme günü kıymetine indirgenebileceği, belirtilmiştir. Kanun koyucu işletmelere genel değerlendirme ölçüsü olan mukayyet değer dışında senetli olan alacaklarının reeskont işlemine tabi tutularak değerlendirme gününün kıymetine (tasarruf değeri) irca olunması imkânı da tanımıştır.

Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddelerinde de açık olarak belirtildiği üzere alacak ve borç senetlerinin tasarruf değeri ile değerlendirilmesi işletmelere seçimlik hak olarak sunulmuştur. Ancak bu durumun istisnaları da bulunmaktadır.

Banka, banker ve sigorta şirketleri Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddelerinde de açık olarak belirtildiği üzere senetli veya senetsiz ayrımı olmaksızın tüm alacak ve borçlarını değerlendirme gününün kıymetine indirmek

zorundadırlar. Aynı şekilde alacak senetlerini değerleme günündeki kıymetine indirgeyen işletmeler mutlak surette borç senetlerini de değerleme günündeki kıymetine indirmek zorundadırlar. Alacak senedi bulunmakla birlikte borç senedi bulunmayan işletmelerin alacak senetlerine reeskont işlemi uygulayarak değerleme günündeki kıymetine indirmeklerinde herhangi bir kanuni engel bulunmamaktadır.

2.2.2.2. Yabancı Para Cinsinden Senetli Alacak ve Borçların Değerlemesi

Yabancı Paralar Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesi uyarınca esas olarak borsa rayici ile değerlenirler. Borsa rayicinin oluşmasında muvazaa olduğunun anlaşılması halinde borsa rayici yerine alış bedelinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Yabancı paranın borsa rayici bulunmadığı durumda Maliye Bakanlığı’nca tespit edilen kur dikkate alınarak değerleme işlemi yapılacaktır.

Ülkemizde hâlihazırda yabancı paraların işlem gördüğü bir kambiyo borsası bulunmadığından yabancı paraların değerlemesinde borsa rayicini esas almak mümkün bulunmamaktadır. Dolayısıyla yabancı paraların değerlemesinde Maliye Bakanlığı’nca ilan edilen kurlar dikkate alınacaktır. (Başak, 2014)

Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddelerinde vadesi gelmemiş bir senede bağlı alacak ve borçların değerlenme günü kıymetine indirgenebileceği, belirtilmiştir. Kanun koyucu işletmelere genel değerleme ölçüsü olan mukayyet değer dışında senetli olan alacaklarının reeskont işlemine tabi tutularak değerleme gününün kıymetine (tasarruf değeri) irca olunması imkânı da tanımıştır.

Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddelerinde de açık olarak belirtildiği üzere alacak ve borç senetlerinin tasarruf değeri ile değerlenmesi işletmelere seçimlik hak olarak sunulmuştur. Ancak bu durumun istisnaları da bulunmaktadır.

Banka, banker ve sigorta şirketleri yabancı para cinsinden senetli alacak ve borçlarını Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca TCMB'nin resmi iskonto oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile reeskont işlemine tabi tutmak suretiyle değerlendirme günündeki kıymetine indirmek zorundadırlar. Aynı şekilde alacak senetlerini değerlendirme günündeki kıymetine indirgeyen işletmeler mutlak surette borç senetlerini de değerlendirme günündeki kıymetine indirmek zorundadırlar. Alacak senedi bulunmakla birlikte borç senedi bulunmayan işletmelerin alacak senetlerine reeskont işlemi uygulayarak değerlendirme günündeki kıymetine indirimlerinde herhangi bir kanuni engel bulunmamaktadır.

Yabancı para cinsinden alacak ve borçlar bir senede bağlı olarak ortaya çıkmış ise işletmeler iki defa değerlendirme işlemi yapılabilecektir. Birinci değerlendirme işlemi, Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen kur dikkate alınarak yabancı para cinsinden senetsiz alacak veya borç tutarı Türk Lirasına çevrilerek yapılacak ve ortaya çıkan kur farkları kambiyo karı/zararı olarak muhasebe kayıtlarına intikal ettirilecektir. İkinci değerlendirme işlemi, Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca senetli alacak veya borçların değerlendirme günündeki kıymetine indirilmesi işlemi olup dönem kazancının tespitinde gelir/gider olarak dikkate alınabilecektir.

2.2.2.3. Reeskont İşleminin Uygulanması

2.2.2.3.1. Genel Açıklamalar

Dönemsellik kavramı, işletmelerin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömürlerinin belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden ayrı olarak saptanmasını ifade etmektedir. Bu kavramın gereği olarak işletmenin gelir ve giderleri tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilir. Aynı şekilde işletmenin hasılat, gelir ve kârlarının ait oldukları aynı döneme ilişkin maliyet, gider ve zararları ile mukayese edilmesi yine bu kavramın bir yansımasıdır.(Sevilengül, 2007:25)

Vergi kanunlarında dönemsellik kavramı doğrudan tanımlanmamış olmasına rağmen ilgili vergi kanunlarının muhtelif maddelerinde takvim yılı ve hesap dönemi kavramlarına vurgu yapılarak dönemsellik ilkesi benimsenmiş ve bu doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. (Demir,2010)

Vergi kanunlarımızda benimsemiş olduğumuz dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak uygulanan reeskont, değerlendirme günü itibarıyla vadesi ertesi dönemlere sirayet eden senede bağlı alacak veya borçların, sonraki dönemlere sirayet eden vade farkı tutarlarının tespit edilmesi ve söz konusu vadeli alacak veya borçların vade farkı tutarlarından arındırılarak değerlendirme günü değerine (tasarruf değeri) indirgenmesi işlemidir.(Meriç,2014)

Alacak senetlerinin değerlendirme günündeki değerine indirgenmesi, işletmelerin alacaklarının gelecek dönemlere sirayet eden kısımlarının hesaplanıp bu kısımların dönemsellik ilkesi gereği dönem gideri olarak dikkate alınması işlemidir. Alacak senetlerine uygulanacak reeskont işlemi vergi matrahını azaltıcı bir özelliğe sahiptir. (Karakoç, 2019)

Borç senetlerinin değerlendirme günündeki değerine indirgenmesi, işletmelerin borçlarının gelecek dönemlere sirayet eden kısımlarının hesaplanıp bu kısımların dönemsellik ilkesi gereği dönem geliri olarak dikkate alınması işlemidir. Borç senetlerine uygulanacak reeskont işlemi vergi matrahını artırıcı bir özelliğe sahiptir. (Karakoç, 2019)

2.2.2.3.2. Reeskont İşleminin Şartları

Maliye Bakanlığı “1 sıra no’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(MSUGT)” ile işletmeler için reeskont uygulamasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk işletmelerin ticari kârının hesaplanmasında geçerlidir. Vergi Kanunları uyarınca Reeskont işleminin ihtiyari olarak uygulayabilecek işletmeler eğer reeskont ayırmak istemiyorlarsa MSUGT gereğince hesaplamış oldukları reeskont tutarlarını kanunen kabul edilmeyen gider ve kanunen kabul edilmeyen gelir olarak muhasebeleştirebilirler. (İçel ve Nurdağ, 2008)

İşletmelerin alacak veya borçlarının reeskont işlemine tabi tutabilmeleri için aşağıdaki şartların tamamının gerçekleşmesi gerekmekte olup bu şartları

taşımayan alacak veya borçlarını reeskont işlemine tabi tutmaları mümkün değildir.

- Alacak veya Borcun Senede Bağlı Olması Gerekir

Alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için alacağın veya borcun bir senede bağlı olması gerekir. Bir senede bağlı olmayan alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulması mümkün değildir. Bir alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için alacağın veya borcun senede bağlı olması gerektiği şartı, alacak ve borçların her durumda reeskont işlemine tabi tutmak zorunda olan banka, banker ve sigorta şirketleri için geçersizdir. Bunlar senede bağlı olsun veya olmasın tüm alacak ve borçlarına reeskont hesaplamak zorundadırlar. (Güngör, 2007)

- Senet Bir Vade İçermelidir

Alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için alacağın veya borcun vade içermesi gerekir. Reeskont işleminin amacının alacağın veya borcun gelecek dönemlere sirayet eden vade farklarından arındırılması olduğu düşünüldüğünde bu şartın zorunluluğu daha net bir şekilde anlaşılabacaktır. (Işık, 2012)

- Değerleme Günü İtibarıyla Senedin Vadesi Gelmemiş Olmalıdır

Alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için alacağa veya borca ilişkin senetlerin vadesinin değerlendirme günü itibarıyla gelmemiş olması gerekir. Vadesi gelmiş olan alacak veya borcun reeskont işlemine tabi tutulması mümkün değildir. (Şahin,2010)

- Alacak veya Borcun İktisadi İşletme Bünyesinde Doğmuş Olması Gerekir

Alacağın veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için söz konusu alacak ve borçların işletmenin bünyesinde doğmuş ve işletmenin ticari faaliyetiyle ilgili olması gerekir. Reeskont işleminin mantığı alacağın gelir ya da hasılat etkisi ile borcun maliyet yada gider etkisinin birden fazla yıla sirayet ettiği durumlarda bu etkilerin dönemsellik ilkesi uyarınca alacak ve borçların ait oldukları dönemlerde dikkate alınmasını sağlamaktır. Dolayısıyla söz konusu

alacağın gelir getirici ya da hasılat unsuru olması, borcun ise maliyet ya da gider unsuru olması gerekmektedir. (Zengin, 2015)

2.2.2.3.3. Reeskont İşlemlerinde Özellikli Hususlar

a. Geçici Vergi Dönemlerinde Reeskont Uygulaması

Geçici vergi dönemi reeskont işlemleri dönem sonu reeskont işlemlerinde dikkate alınan esaslara uygun olarak yapılabilecektir. Bir geçici vergi döneminde senetli alacak ve borçlarını reeskont işlemine tabi tutan mükellef, diğer geçici vergi dönemlerinde reeskont işlemi uygulamak zorunda değildir. Fakat dönem sonu reeskont işlemlerinde olduğu gibi alacak senetlerine reeskont işlemi uygulayan mükelleflerin, borç senetlerine de reeskont işlemi uygulamaları zorunludur. (Öztürk, 2006:135)

b. Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması

“6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda” çek, bir kambiyo senedi olmakla birlikte düzenlenişi itibarıyla poliçe ve bono gibi kredi fonksiyonuna sahip olmayıp ödeme aracı olma özelliğini taşımaktadır. Çünkü esasen çek, yasal olarak herhangi bir vade içermeyip bankaya ibraz edildiğinde ödenmek zorundadır.

Ticari hayatta çekin keşide tarihi ileri bir tarih yazılmak suretiyle çek vadeli hale getirilmektedir. Esasen ödeme aracı olan çekin bu uygulama ile kredi aracı gibi kullanılması uygulamada oldukça yaygın hale gelmiştir. Çekin vadeli hale getirilmesinde çekin damga vergisine tabi olmaması ve muhatap bankaya ibraz edildiğinde ödenme zorunluluğu olmasının etkili olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ancak TTK’da belirtildiği üzere kanuna aykırı olan her kayıt yazılmamış kabul edilmektedir. Dolayısıyla çekte ileri bir vadeye yer vermek çekin görüldüğünde ödenme özelliğini etkilemeyecektir.

Tamamen taraflar arasında karşılıklı güven esasına dayalı olarak düzenlenen ileri tarihli çeklerin düzenlenme tarihinden önce bankaya ibrazı mümkündür. Nitekim ileri tarihli çeklerin taraflar arasında güven esasına dayalı olarak yapılan anlaşmaya riayet etmeyerek vadesinden önce ilgili banka ibraz

edilmesi, birçok ticaret erbabını zor durumda bırakmış ve nihayetinde ticari faaliyetlerinin son bulmasına sebep olmuştur. (Özcan, 2014)

Ticari hayatta karşılaşılan sorunlar ve mağduriyetlere çözüm üretilmek amacıyla “5838 sayılı Kanunun 18 inci maddesiyle 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanuna” geçici 2 nci madde ilave edilmiştir. Bu maddede “31.12.2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir” hükmüne yer verilmiştir.

3167 sayılı Kanunda yapılan düzenleme sonrasında mükellefler, belirli bir süre ile vade getirilmiş olan çeklerin reeskont işlemine tabi tutulup tutulmayacağı konusunda tereddüde düşmüşlerdir. (Eren, 2013)

Tereddütlerin giderilmesi ve uygulamada birlik sağlanması amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından “12.05.2009 tarih ve 41 numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri” yayımlanmıştır. Söz konusu Sirkülerde, geçici 2 inci madde ile uygulamada yaşanan problemlerin çözümünün amaçlandığı, çeklerin senet gibi değerlendirilmesinin mümkün olmadığı ve bu sebeple mezkûr düzenlemeye uyan çeklere reeskont işlemi uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.

3167 sayılı Kanununun yerini alan “5941 sayılı Çek Kanunu” ile ileri tarihli çeklerin keşide tarihinden önce ilgili bankaya ibrazının geçersiz kabul edilme süresi 31.12.2011 tarihine uzatılmıştır. Daha sonra mezkûr Kanunda yeni bir düzenleme ile bu tarih 31.12.2017 tarihine tekrar uzatılmıştır.

41 numaralı Sirkülerin yayımlanmasından sonra ileri tarihli çeklerle ilgili olarak yapılan düzenlemeler neticesinde uygulama birliğinin sağlanması amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından “30.04.2013 tarih ve 64 numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri” yayımlanmıştır. Söz konusu Sirküler ile birlikte görüş değişikliğine gidilmiş, Çek Kanununda yapılan düzenlemelerle ileri tarihli çeklerin vergi uygulamaları bakımından gerçek mahiyeti itibarıyla vadeli olma özelliği kazandığını ifade edilerek, çekin vadeli olabileceği ve vadesi gelmemiş bir senede bağlı alacak ve borçlar gibi reeskont uygulamasından yararlanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir.

c. Teminata veya Tahsile Verilen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Mükellefler alacak senetlerini bankalara teminat olarak vermek suretiyle kredi kullanmaktadırlar. Teminat olarak verilen senetler hukuken rehin cirosu niteliğindedir. Teminata verilen alacak senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulup tutulmayacağı uygulamada tartışılan bir konudur.

Teminata verilen alacak senetleri için reeskont hesaplanamayacağı yönündeki görüşü savunanlara göre, alacak senetlerini teminat olarak veren işletmeler borçlarını ödemedikçe senetler üzerinde herhangi bir tasarruf yetkileri bulunmamaktadır. Bu nedenle işletmeler teminata verdikleri tasarruf yetkileri kısıtlanmış alacak senetlerini reeskont işlemine tabi tutamayacaklardır. İşletmelerden bu senetleri teminat olarak alanların da bu senetlere reeskont hesaplaması mümkün değildir. (Demirci, 2015)

Teminata verilen alacak senetleri için reeskont hesaplanabileceği yönündeki görüşü savunanlara göre, bu senetlerin teminat olarak verilmiş olması işletmenin alacağı olma özelliklerini ortadan kaldırmaz. Bu nedenle işletmeler teminat olarak verdikleri alacak senetlerine reeskont hesaplamaları mümkündür.

Kanaatimize göre, bankalara teminat olarak verilen alacak senetleri işletmenin aktifinde mevcut iktisadi kıymet olma özelliğini yitirmezler. Alacak senetleri teminat olarak verilmiş olsalar dahi işletmenin alacağını temsil etmektedirler. Alacak senetlerinin teminata verilmiş olması bu alacağın temlik edildiği manasını taşımamaktadır. İşletmeler teminata vermiş oldukları alacak senetlerini istemeleri halinde başka senetlerle değiştirebilme veya kredi tutarını ödemek suretiyle söz konusu senetleri geri alabilmektedirler. Bu durum teminata verilen alacak senetlerinin işletmenin aktifinde olma özelliğini yitirmediğini göstermektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 264 üncü maddesinde tasarruf değeri, iktisadi kıymetlerin değerlendirilme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değeri olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla işletmenin aktifinde olma özelliğini yitirmemiş bir iktisadi kıymet olan teminata verilen alacak senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulmasının önünde hukuken herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Mükellefler tahsil edilmesi amacıyla alacak senetlerini bankalara ciro etmektedirler. Yapılan bu ciro işlemi hukuken temsil cirosu niteliğindedir. Mükellef bu ciro işlemiyle bankaya senedin üzerinde yazılı tutarın tahsil edilmesi için bir temsil yetkisi vermektedir. Senet üzerindeki tüm haklar esasen mükellefe ait olduğundan bankalara tahsile verilen alacak senetleri işletmenin aktifinde olma özelliğinde hiçbir şey kaybetmemektedir. Dolayısıyla işletmenin aktifinde olma özelliğini yitirmemiş bir iktisadi kıymet olan tahsile verilen alacak senetleri değerlendirme günü itibarıyla tahsil edilmemiş olmaları şartıyla reeskont uygulamasına konu edilebilirler.

d. Hatır Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Ticari işletmeler bankalardan kredi temini veya kredili mal satın almak maksadıyla gerçekte işletmeye borçlu olmayan şahıslarla gerçek bir borç varmış gibi senet düzenlemektedirler. Ticari iş, ilişki veya kişisel ilişkilere dayanılarak düzenlenen bu senetlere hatır senedi denilmektedir. Görüldüğü üzere hatır senetleri, gerçek bir ticari işlemde kaynaklanmadıkları için vergi matrahını etkileyici bir işlem konusu yapılamaz ve reeskont işlemine tabi tutulamazlar.

e. Avans Niteliğindeki Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Vadeli veya ön ödemeli satışlarda mal teslimi yapılmadan avans niteliğindeki senetler düzenlenebilmektedir. Bu senetlerin karşılığı tutarlar henüz mal teslimi yapılmadığından dolayı işletme kayıtlarında hasılat unsuru olarak yer almazlar. Dolayısıyla ticari kazancın tespitinde dikkate alınmayan başka bir ifade ile hasılatla ilişkilendirilmeyen avans niteliğindeki senetler vergi matrahını etkileyici bir işlem konusu yapılamaz ve reeskont işlemine tabi tutulamazlar.

f. Şüpheli Alacak Niteliğinde Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Tahsili şüpheli hale gelen senetlerin vadeleri geçtiği veya çeşitli sebeplerle vadeleri muaccel hale geldiği için reeskont işlemine tabi tutulmaları teknik olarak mümkün değildir. Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde tahsili

şüpheli hale gelen alacaklar için özel düzenleme yapılmış olup söz konusu alacakların değerlendirme işlemi bu madde hükümlerine göre yapılmalıdır.

g. Müflisten Olan Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

İflasın açılmasından itibaren müflisten olan vadeli senetlere bağlı alacaklar muaccel hale geleceğinden söz konusu alacaklar reeskont işlemine tabi tutulamazlar. Çünkü senede bağlı bir alacağa reeskont işlemi uygulanabilmesinin şartlarından biri değerlendirme günü itibarıyla senedin vadesinin gelmemiş olmasıdır.

h. Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşleri Dolayısıyla Düzenlenen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Gelir Vergisi Kanunu(GVK)'nın 42 nci maddesine yıllara sari inşaat ve onarma işlerinde dönem kazancının işin bittiği yıl tespit edileceği ve gelirin tamamının işin bittiği yılın geliri sayılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla ticari kazancın tespitinde dikkate alınmayan başka bir ifade ile hasılatla ilişkilendirilmeyen senetler vergi matrahını etkileyici bir işlem konusu yapılamaz ve reeskont işlemine tabi tutulamazlar.

ı. Finansal Kiralama İşleri Dolayısıyla Düzenlenen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 290 ıncı maddesinde finansal kiralama işlemlerinden doğan alacak ve borçlara ilişkin özel düzenleme yapılmış olup söz konusu alacakların değerlendirme işlemi bu madde hükümlerine göre yapılacağından reeskont işlemine tabi tutulamazlar.

i. Faktoring Şirketlerine Devredilen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Faktoring şirketine devredilen senetlerin mülkiyeti faktöring şirketine geçmiş olduğundan söz konusu senetlere senedi devreden kişiler değil senedi devralan faktöring şirketi reeskont ayırabilir.

j. Alacak Senetlerinin KDV Dahil Tutar Üzerinden Alınması Halinde Reeskont Uygulaması

KDV dahil tutar üzerinden alınan senetlerin KDV tutarının reeskont işlemine tabi tutulup tutulmayacağı uygulamada tartışılan bir konudur.

Reeskont işleminin KDV hariç tutar üzerinden uygulanacağını savunan görüşlerin birinci dayanağı; KDV'nin dönem içerisinde gelir yazılmaması sebebiyle reeskont uygulamasında dikkate alınamayacağıdır. İkinci dayanakları ise; Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 58 inci maddesi uyarınca hesaplanan katma değer vergisinin gider olarak dikkate alınamayacağıdır.

Reeskont işleminin KDV dahil tutar üzerinden uygulanacağını savunan görüşe göre, vergi kanunlarımızda bir unsurun ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilmesi için gelir ile arasından bir illiyet bağı gerekli görülmemiştir. Reeskont işleminde esas belirleyici unsur alacağın dönem içerisinde gelir olarak kaydedilmesi değil, kaydedilen işlemin gerçek olup olmadığıdır. Alacak senedine reeskont işlemi uygularken KDV'nin ayrıştırılarak KDV hariç tutar üzerinden reeskont uygulanması doğru değildir. Çünkü reeskont işlemi uygulamak suretiyle değerlemesi yapılan alacak senedinin temsil ettiği bedelin kendisidir. (Meriç, 2014)

Reeskont işleminin KDV dahil tutar üzerinden uygulanacağını savunan görüşe göre, satıcının devletin tahsildarı olarak mal veya hizmet teslimi karşılığı olan KDV'yi beyan etmesiyle KDV'nin alacak ile olan bağı kopar. Artık tahsil edilemeyen KDV mal veya hizmet teslimi karşılığı senetle temsil edilen bir ticari alacağa dönüşür. (Yılmaz, 2015)

Maliye Bakanlığı, "10.08.2001 tarih ve 42547 sayılı özelgesinde"; *"Ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve satışlar sırasında satış bedeli ile birlikte alacak senedinin bedelini oluşturan KDV, işletme alacaklarının unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal veya hizmetin satılmasından kaynaklanan bir alacak olması nedeniyle reeskont uygulanmasının alacak senedi içerisinde yer alan katma değer vergisi dahil bedel üzerinden yapılması mümkün bulunduğu"* belirtilmiştir.

Hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda tereddütlerin giderilmesi amacıyla “05.05.2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel tebliğinde”; “Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır” şeklinde görüş bildirilmiştir.

Maliye Bakanlığı’nın vermiş olduğu “10.08.2001 tarih ve 42547 sayılı özelgesinde” reeskont uygulanmasının alacak senedi içerisinde yer alan katma değer vergisi dahil bedel üzerinden yapılması mümkün bulunduğu açıkça belirtilmiştir. “334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde” ise şüpheli hale gelen katma değer vergisi alacağının karşılık ayırmak suretiyle gider olarak dikkate alınabilmesinin mümkün olacağı açıkça belirtilmiştir. Şüpheli hale gelen katma değer vergisinin kaynağının bir alacak senedi olabileceği düşünüldüğünde, alacak senedinin katma değer vergisi için ayrılan karşılığın vergi idaresi tarafından kanunen kabul edilen bir gider olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Kanaatimize göre, “334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği” ile katma değer vergisine karşılık ayrılabilmesini uygun gören vergi idaresi, vadesi gelmemiş alacak senetlerinin katma değer vergisi tutarına reeskont işlemi uygulanmasını uygun görecektir. Bu konuda verilmiş olan özelge de bu kanaatimizi desteklemektedir. Bu sebeplerle alacak senetlerine KDV dahil tutar üzerinden reeskont işlemi uygulanmasını biz de uygun bulmaktayız. Bununla birlikte uygulamanın netleşmesi açısından, vergi idaresince mezkûr konuya ilişkin olarak genel bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.2.2.3.4. Reeskont Tutarının Hesaplanması

“238 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde” belirtildiği üzere reeskont tutarının hesabında iki formül kullanılabilecek olsa da dış iskonto

formülünün vadesine çok uzun günler kalan senetlerin değerleme günündeki değerlerinin hesaplanmasında kullanılması teknik olarak mümkün değildir. Netice itibarıyla senede bağlı alacak veya borçlara ilişkin değerleme işlemlerinde iç iskonto formülünün kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.(238 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği)

“238 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğine” göre iç iskonto yöntemi ile reeskont aşağıdaki formül ile hesaplanır:

$$F = A - [Ax360/(360+MxT)]$$

F = Reeskont Tutarı

A = Senedin Nominal Değeri

M = Faiz (İskonto) Oranı

T = Vade (Senedin Vadesine Kalan Gün Sayısı)

Vergi Usul Kanununun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca alacak veya borç senetlerinde faiz oranı açıklanmış ise reeskont işlemi, bu oran esas alınmak suretiyle reeskont işlemi yapılacaktır. Senetlerde yazılı bir faiz oranı bulunmadığı durumda reeskont işlemi, TCMB’nin resmi iskonto oranı esas alınmak suretiyle yapılacaktır.

Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesi uyarınca yabancı para cinsinden alacak veya borç senetlerinde faiz oranı açıklanmış ise reeskont işlemi, bu oran esas alınmak suretiyle yapılacaktır. Senetlerde yazılı bir faiz oranı bulunmadığı durumda reeskont işlemi değerleme gününde yürürlükteki LİBOR esas alınmak suretiyle yapılacaktır.

Mükelleflerin senetli alacak ve borçlarına reeskont işlemi uygulayabilmeleri için bilanço esasına göre defter tutmaları gerekir. Dönem sonunda yapılan reeskont işleminin muhasebeleştirilmesinde alacak senetleri reeskontu hesabı aktif düzenleyici hesap olarak alacaklı, borç senetleri reeskontu hesabı pasif düzenleyici hesap olarak borçlu olarak muhasebeleştirilir. Takip eden dönem başında söz konusu tutarlar ters kayıt yapılmak suretiyle kapatılır.

Bu sayede söz konusu hesaplar bir gün açık bırakılarak işletmelerin dönem sonu bilançosu net değerlerin görüleceği şekilde düzenlenir. (Denetim İlke ve Esasları, 2015:414)

2.2.2.3.5. Senetli Alacak ve Borçlarda Reeskont İşlemi Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesinin 31.12.2020 tarihi itibarıyla, aktifinde kayıtlı vadesine 80 gün kalan nominal değeri 30.000 TL olan alacak senedi ile pasifinde kayıtlı vadesine 60 gün kalan nominal değeri 10.000 TL olan borç senedi bulunmaktadır. Alacak senedinin üzerinde yazan faiz oranı %20 olup borç senedi üzerinde herhangi bir faiz oranı yer almamaktadır. İşletme alacak ve borç senetleri için reeskont hesaplamak istemektedir. T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans faiz oranı % 15'tir.

(A) işletmesi alacak senetleri için reeskont hesaplarırken alacak senedinin üzerinde yazan faiz oranını, borç senetleri için ise T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği faiz oranını esas alacaktır.

Alacak senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [A \times 360 / (360 + M \times T)]$$

$$F = 30.000 - [30.000 \times 360 / (360 + 0,20 \times 80)]$$

$$F = 1.276,60 \text{ TL}$$

31.12.2020		
657 REESKONT FAİZ GİDERİ 122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	1.276,60	1.276,60
-Alacak senetleri için reeskont hesaplanması kaydı		

01.01.2021		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU 647 REESKONT FAİZ GELİRİ <i>-Alacak senetleri için ayrılan reeskont tutarının ertesi yıl gelir yazılması kaydı</i>	1.276,60	1.276,60

Borç senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [Ax360/(360+M \times T)]$$

$$F = 10.000 - [10.000 \times 360 / (360 + 0,15 \times 60)]$$

$$F = 243,90 \text{ TL}$$

31.12.2020		
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU 647 REESKONT FAİZ GELİRİ <i>-Borç senetleri için reeskont hesaplanması kaydı</i>	243,90	243,90

01.01.2021		
657 REESKONT FAİZ GİDERİ 322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU <i>-Borç senetleri için ayrılan reeskont tutarının ertesi yıl gider yazılması kaydı</i>	243,90	243,90

Örnek 2:

(B) İşletmesinin 31.12.2020 tarihi itibarıyla, aktifinde kayıtlı vadesine 120 gün kalan 10.000 USD (Alacak Senetleri Hesabına 72.000 TL olarak kayıtlı) olan alacak senedi ile pasifinde kayıtlı vadesine 90 gün kalan 12.000 USD (Borç Senetleri Hesabına 90.000 TL olarak kayıtlı) olan borç senedi bulunmaktadır. Alacak senedinin üzerinde herhangi bir faiz oranı yer almamakta olup borç

senedi üzerinde %12 oranında faiz oranı yer almaktadır. İşletme alacak ve borç senetleri için reeskont hesaplamak istemektedir. Dönem sonu itibarıyla Londra Bankalar Arası Faiz Oranı % 8, Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen dönem sonu USD kuru 7,60 TL’dir.

(B) işletmesi alacak senetleri için reeskont hesaplarlarken Londra Bankalar Arası Faiz Oranını (LİBOR), borç senetleri için ise borç senedinin üzerinde yazan faiz oranını esas alacaktır.

Alacak senetleri için kur değerlemesi:

Senedin Değerleme Günündeki Değeri : $10.000 \times 7,60 = 76.000$ TL

Senedin Kayıtlı Değeri : $10.000 \times 7,20 = 72.000$ TL

Kur Farkı Geliri (Kambiyo Karı) : = 4.000 TL

31.12.2020		
121 ALACAK SENETLERİ 646 KAMBIYO KARLARI	4.000,00	4.000,00
<i>-Alacak senetleri için kur farkı hesaplanması kaydı</i>		

Alacak senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [A \times 360 / (360 + M \times T)]$$

$$F = 10.000 - [10.000 \times 360 / (360 + 0,08 \times 120)]$$

$$F = 259,74 \text{ USD}$$

$$F = 1.948,05 \text{ TL}$$

31.12.2020		
657 REESKONT FAİZ GİDERİ 122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	1.948,05	1.948,05
<i>-Alacak senetleri için reeskont hesaplanması kaydı</i>		

01.01.2021		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU 647 REESKONT FAİZ GELİRİ	1.948,05	1.948,05
-Alacak senetleri için ayrılan reeskont tutarının ertesi yıl gelir yazılması kaydı		

Borç senetleri için kur değerlemesi:

Senedin Değerleme Günündeki Değeri : $12.000 \times 7,60 = 91.200$ TL

Senedin Kayıtlı Değeri : $12.000 \times 7,50 = 90.000$ TL

Kur Farkı Gideri (Kambiyo Zararı) : = 1.200 TL

31.12.2020		
656 KAMBIYO ZARARLARI 321 BORÇ SENETLERİ	1.200,00	1.200,00
-Borç senetleri için kur farkı hesaplanması kaydı		

Borç senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [A \times 360 / (360 + M \times T)]$$

$$F = 12.000 - [12.000 \times 360 / (360 + 0,12 \times 90)]$$

$$F = 349,51 \text{ USD}$$

$$F = 2.656,28 \text{ TL}$$

31.12.2020		
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU 647 REESKONT FAİZ GELİRİ	2.656,28	2.656,28
-Borç senetleri için reeskont hesaplanması kaydı		

01.01.2021		
657 REESKONT FAİZ GİDERİ 322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU	2.656,28	2.656,28
<i>-Borç senetleri için ayrılan reeskont tutarının ertesi yıl gider yazılması kaydı</i>		

2.3. Değersiz Alacaklar

Değersiz alacak, bir mahkeme kararına veya kanaat verici bir vesikaya istinaden tahsili mümkün olmayan alacaklardır. Değersiz alacaklar uygulaması ticari ve zirai kazançların tespitinde benimsenmiş olan tahakkuk esasının gerektirdiği bir müessesedir. (Yücel, 2011) Serbest meslek kazançları ve gayrimenkul sermaye iratlarının tespitinde tahsil esası benimsendiğinden bu gelir unsurları kapsamında olan gelirler değersiz alacak uygulaması kapsamında değildir. (Ürel, 2019)

Değersiz alacaklar Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesi uyarınca bu hüviyeti kazandıkları tarihte sahibi için arz ettikleri değerlerini kaybederler ve muhasebe kayıtlarında yer alan hesap değerleriyle zarara geçirilmek suretiyle yok edilirler.

Mükelleflerin işletme hesabı esasına göre defter tutmaları halinde, Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesi uyarınca bu madde kapsamındaki değersiz alacakları gider olarak dikkate alınmak sureti ile yok edilirler.

Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesi metninden anlaşılabileceği üzere bir alacağın değersiz alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Gerekli şartları taşıyan senetli veya senetsiz alacaklar değersiz alacak uygulamasına konu olabilirler. (Eren ve Eroğlu, 2012)

2.3.1. Değersiz Alacak Uygulamasının Şartları

2.3.1.1. Alacağın Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesiyle İlgili Olması

Bir alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle bu alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi ile ilgili olması gereklidir. Diğer bir anlatımla söz konusu alacak ile işletmenin faaliyetini sürdürme amacı olan ticari ve zirai kazanç arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu itibarla, alacak ile ticari ve zirai kazanç arasında herhangi bir ilişki mevcut değilse bu alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Alacağın, işletmenin ticari ve zirai kazancı ile ilgili olması şartı, muhasebenin kişilik ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla işletmenin sahibinin veya ortaklarının şahsi münasebetlerinden doğan, işletme ilgili olmayan alacaklar işletme hesaplarına intikal ettirilseler dahi değersiz alacak olarak nitelendirilemezler.

İşletme alacaklarının ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesiyle ilgili olması şartına ek olarak söz konusu alacağın gerçek bir muameleye dayanması gerekmektedir. İşletmelerin ticari ilişkileri çerçevesine gerçek bir ticari işleme konu olmayan, gerçek bir alacak ve borç ilişkisine dayanmayan senetlere dayanan alacaklarının değersiz olacak olarak nitelendirilmek suretiyle gider veya zarar kaydedilmesi mümkün değildir. (Diri, 2013)

Ayrıca ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesiyle ilgili olduğu ve işletme kayıtlarında yer aldığı halde teminata veya şahsi kefalete müstenit alacaklar değersiz alacak olarak nitelendirilemezler.

2.3.1.2. Alacağın Bilanço veya İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması

Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için söz konusu alacağa sahip olan ticari ve zirai kazançla iştigal eden işletmelerin, bilanço veya işletme hesabı esasına göre defter tutması gerekmektedir. Değersiz alacaklar bilanço esasına göre defter tutan mükellefler tarafından söz konusu değersiz alacağın bu hüviyeti

kazandığı yıl muhasebe kayıtlarındaki değerleriyle zarar yazılarak yok edilebilmekte iken işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler tarafından işletme defterlerinin gider kısmında gider olarak dikkate alınmak suretiyle yok edilebilmektedir.

Bilanço hesabı esasına göre defter tutan işletmelerde alacağın mevcut ticari ve zirai faaliyetlerinden kaynaklandığının kanıtlanması, kullanılan kayıt yöntemi nedeniyle kolay iken, işletme hesabı esasına göre defter tutan işletmelerin alacaklarının mevcut ticari ve zirai faaliyetlerinden kaynaklandığının kayıtları vasıtasıyla kanıtlayabilmesi olanağı bulunmadığından alacağın mevcut ticari ve zirai faaliyetler ile ilgili olduğunun mükelleflerce ispatlanması durumunda söz konusu alacağın gider olarak dikkate alınmak suretiyle yok edilebilmesi mümkündür. (Demircan, 2010)

2.3.1.3. Alacağın Tahsili Kazai Bir Hükme veya Kanaat Verici Bir Vesikaya Göre İmkânsız Hale Gelmesi

Bir alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi için kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsilinin imkânsız olduğunun ispat edilmesi şarttır.

Kazai bir hükümden anlaşılması gereken, alacağın tahsil edilebilme olanağının ortadan kalktığına hükmeden bir mahkeme kararıdır. Daha açık bir ifade ile alacağın tahsil edilebilmesi maksadıyla kanuni yollara başvurulmuş olması ve icra takibinin yapılması sonucunda, alacağın tahsil edilebilme olanağının mümkün olmadığına mahkeme tarafından hükmedilmiş olmalıdır. Bu itibarla, alacağın tespitine ilişkin açılan davalar sonucunda alacağın tahsil edilebilme olanağının imkânsız olduğunu göstermeyen mahkeme kararları, alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilmesinde ispatlama vasıtası olamaz. (Yılmaz, 2016)

Kanaat verici vesikadan ne anlaşılması gerektiği hususunda Vergi Usul Kanunu'nda yeterli açıklama yer almamaktadır. Alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiğinin ispatında kullanılacak vesikanın gerçek bir durumu yansıtması ve hukuken kabul edilebilir olması icap etmektedir. Bu itibarla, tarafların kendi

aralarında düzenlemiş oldukları resmi şekilde düzenlenmiş olmayan alacaktan vazgeçmeye ilişkin anlaşmalar, kanaat verici vesika olarak kabul edilemezler.

Alacağın tahsilinin imkânsızlığının ispatı özelliği taşıyan kanaat verici vesikalara aşağıdaki belgeler örnek olarak sıralanabilir:

- Alacaktan vazgeçildiğine dair konkordato anlaşması,
- Borçlunun geri dönmek üzere ülkeyi terk ettiğini belirleyen resmi belgeler,
- Borçlunun mal varlığı bırakmadan ölümü ve mirasçısı bulunmadığını kanıtlayan resmi belgeler,
- Alacaktan vazgeçildiğine dair mahkeme huzurunda düzenlenen belgeler,
- Borçlunun mal varlığı bırakmadan ölümü ve mirasçılarının mirası reddettiklerine ilişkin mahkeme kararı,
- Borçlunun alacaklı tarafından aleyhine açılan davayı kazandığına ilişkin mahkeme kararı.

2.3.2. Değersiz Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar

a. Değersiz Alacağın Zarar Veya Gider Yazılacağı Dönem

Değersiz alacak müessesesi Vergi Usul Kanunu'nun "*Alacaklar ve Sermayede Amortisman*" bölümünde düzenlenmiştir. Vergi Usul Kanunu'nun "*Amortisman Uygulama Süresi*" madde kenar başlıklı 320 nci maddesinde her yılın amortismanının ancak o yılda dikkate alınabildiği ve amortismanın o yılda yapılmamasından dolayı amortisman süresinin uzatılamayacağı belirtildiğinden, değersiz alacakların dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak ilgili oldukları dönemlerde gider veya zarar olarak dikkate alınması gerekmektedir. Zira Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesinde değersiz alacakların bu mahiyete girdikleri tarihte zarar veya gider yazılabilecekleri belirtilmektedir. Değersiz hale geldiği yılda zarar veya gider olarak dikkate alınmayan değersiz alacakların sonraki yıllarda zarar veya gider olarak dikkate alınmaları mümkün değildir. Sonraki yıllarda zarar veya gider olarak dikkate alınmaları durumunda kazanca ilave olarak dikkate alınmaları gerekir.

Zayıf bir ihtimal olmakla birlikte değersiz alacak haline geldiği için gider veya zarar yazılan alacakların sonradan kısmen veya tamamen tahsil edilmeleri halinde, tahsil edildikleri dönemde gelir veya kâr olarak kayıtlarına intikal ettirmeleri gerekmektedir.

b. Borçlunun İflası ve Aciz Vesikası

Borçlunun iflas etmesi borcunun tamamını ödeyemeyeceği anlamına gelmediğinden, iflas kararı alacaklıların bütün alacaklarını değersiz hale getirmemektedir. Basit bir anlatımla iflasın açılması ile başlayan süreç, alacaklıların iflas masasına başvurusu, varsa iflas edenin mevcutlarının nakde çevrilmesi ve alacaklılara dağıtılması devam eder. Ancak bu dağıtım sonucunda alacaklarının tamamını alamayan her alacaklıya, icra müdürü tarafından alacağın ödenmemiş olan kısmına ilişkin olarak aciz vesikası verilir. Aciz vesikası, alacağın değersiz hale geldiğini gösteren bir belge olmaktan ziyade alacağın tahsil edilemeyen kısmına ilişkin olarak düzenlenen ve borçlunun borcunu ödeme imkânına sahip olduğu durumda alacağın tahsilinin söz konusu olabileceğini gösteren bir belgedir.

Aciz vesikasının verilmesi alacağı sona erdirmemekte, aksine söz konusu alacağın mevcudiyetini daha kuvvetli bir şekilde korumaktadır. Çünkü aciz vesikası borcun kabulünü içeren bir belge olduğundan alacaklıya alacağını ispat ile yükümlü olmadan alacağı hakkında takip yapma hakkı vermektedir. Aciz vesikasına konu alacağın tahsilini şüpheli hale gelmekle birlikte aciz vesikası, alacağın tahsilinin imkânsız olduğuna ilişkin bir belge olmadığından aciz vesikasına konu alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Ancak aciz vesikasına konu alacağın şüpheli ticari alacak olarak nitelendirilip zarar olarak kayıtlara intikal ettirilebilmesi mümkündür. (Çengeller, 2014)

c. Konkordato

Konkordato, borçlarını ödeme zorluğu yaşayan dürüst olan borçlunun, alacaklılar ile anlaşmak suretiyle iflasının engellenmesi ve faaliyetini devam ettirebilmesi amacıyla İcra İflas Kanunu'nda düzenlenmiş bir müessesedir.

Konkordato ticaret mahkemesinin bu anlaşmayı tasdik etmesiyle hüküm ifade eden cebri bir anlaşmadır.

“15.03.2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 7101 sayılı kanun” ile yaygın olarak uygulanan iflas erteleme müessesesi yürürlükten kaldırılmıştır. İflas erteleme müessesesinin yürürlükten kaldırılmış olması konkordato müessesesinin yaygınlaşması sonucunu beraberinde getirmiştir. Yine 7101 sayılı kanun ile konkordato müessesesinin daha etkin bir hale getirilmesine ilişkin, konkordato müessesesinde kapsamlı bir şekilde yeniden düzenlemeler yapılmıştır. (Yavuz, 2019)

Konkordato, vade konkordatosu veya tenzilat konkordatosu olmak suretiyle iki farklı şekilde uygulamaya konu olmaktadır. Alacaklıların, alacaklarının belli bir yüzdesini tahsil etmekten vazgeçmeleri suretiyle yapılan konkordatoya tenzilat konkordatosu adı verilmektedir. Tenzilat konkordatosunda borçluya alacaklının vazgeçmediği borç tutarını ödemesi konusunda anlaşılması suretiyle borçlarının tamamından kurtulma imkânı sağlanmış olur. Alacaklıların, borçluya borcunu ödemesi için yeni bir vade belirledikleri veya alacaklarını taksitlendirmek suretiyle yapılan konkordatoya vade konkordatosu adı verilmektedir. Vade konkordatosunda borçluya borçlarının tamamını ödemesi konusunda anlaşılması suretiyle borçları için yeni bir vade belirleme veya borçlarını taksitlendirme imkânı sağlanmış olur.

Tenzilat konkordatosunda alacaklının tahsil etmekten vazgeçtiği alacaklar, alacaklı için artık tahsili imkânsız bir hale dönüşeceği için değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi mümkündür. Ancak bilindiği üzere bir alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesinin şartlarında biri kanaat verici vesikaya istinaden değersiz alacak hüviyetini kazanmış olmasıdır. Konkordato anlaşması ise vergi sistemimizde kanaat verici bir vesika olarak kabul edilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, konkordato anlaşması tasdik edilmediği müddetçe hüküm ifade etmediğinden, alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için konkordatonun tasdik kararının ilan edilmesi gerekmektedir.

Konkordato anlaşmasının tasdikinden önceki konkordato sürecinin aşamalarında alacakların tahsili şüpheli olmakla birlikte tahsil imkânı

bulunmakta olup bu süreçlerde alacağın değersiz alacak olarak değerlendirilip gider veya zarar kaydedilmesi mümkün değildir. (Şahin, 2019)

Vade konkordatosunda borçluya borcunu ödemesi için yeni bir vade tanınması veya borcun taksitlendirilmesi imkânı sunulmakta olup, alacaklının tahsil etmekten vazgeçtiği herhangi bir alacak söz konusu olmadığından, vade konkordatosuna istinaden alacağın değersiz olarak değerlendirilip gider veya zarar kaydedilmesi mümkün değildir. Çünkü vade konkordatosuyla birlikte alacağın artık normal bir vadeli alacaktan farkı yoktur.

d. Hatır Senetleri

Ticari işletmeler bankalardan kredi temini veya kredili mal satın almak maksadıyla gerçekte işletmeye borçlu olmayan şahıslarla gerçek bir borç varmış gibi senet düzenlemektedirler. Ticari iş, ilişki veya kişisel ilişkilere dayanılarak düzenlenen bu senetlere hatır senedi denilmektedir. Görüldüğü üzere hatır senetleri, gerçek bir ticari işlemten kaynaklanmadıkları için vergi matrahını etkileyici bir işlem konusu yapılamaz. Gerçek bir ticari işlemten kaynaklanmayan bu senetlerin değersiz olacak olarak nitelendirilmek suretiyle gider veya zarar kaydedilmesi mümkün değildir.

e. Zamanaşımına Uğrayan Alacaklar

Borçlar Kanunu'na göre zamanaşımı, borcu “eksik bir borç” haline getirmektedir. Eksik borç, borçlu tarafından istenerek yerine getirilmediği sürece alacaklı tarafından herhangi bir şekilde takibi yapılamayan borçlardır. Başka bir ifade ile eksik borçlar, dava ve icra yoluyla takip edilerek borçlunun borcu ödemesi sağlanamaz. Ancak borçlunun kendi rızasıyla borcunu ödemesi durumunda bu ödeme geçerli sayılmakta ve borçlu zamanaşımını ileri sürerek bu ödemeyi iade edilmesini talep edememektedir. Bu itibarla zamanaşımına uğramış bir alacağın tahsil imkânı bulunmakta olduğundan değersiz alacak olarak nitelendirilmek suretiyle gider veya zarar kaydedilmesi mümkün değildir. (Uçan ve Güner, 2017)

f. Katma Değer Vergisi Dahil Alacaklar

f.a. 7104 Sayılı Kanun Öncesi Uygulama

KDV dahil tutar üzerinden olan değersiz alacaklarda KDV tutarının gider veya zarar olarak kaydedilip kaydedilemeyeceği bu konu hakkında herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmaması nedeniyle uygulamada tartışılmış bir konudur.

Hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda tereddütlerin giderilmesi amacıyla “05.05.2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel tebliğinde”; “Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır” şeklinde görüş bildirilmiştir.

334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde ise şüpheli hale gelen katma değer vergisi alacağının karşılık ayırmak suretiyle gider olarak dikkate alınabilmesinin mümkün olacağı açıkça belirtilmiştir. Kanaatimize göre, 334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile tahsili şüpheli hale gelen katma değer vergisine karşılık ayrılmak suretiyle gider kaydedilmesini uygun gören vergi idaresi, gerekli şartları taşıması halinde tahsili imkânsız hale gelen katma değer vergisinin değersiz alacak olarak nitelendirilmek suretiyle gider veya zarar kaydedilmesini uygun görecektir.

7104 sayılı kanun öncesinde 01.01.2019 tarihinden önce değersiz hale gelen alacaklara ilişkin olarak hesaplanan ve beyanlara intikal ettirilen katma değer vergisinin, değersiz alacağın gider veya zarar yazıldığı katma değer vergisi beyan döneminde indirim konusu yapılabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple 01.01.2019 tarihinden önce değersiz alacak olarak

nitelendirilen katma değer vergisi tutarının indirim konusu yapılabilmesi mümkün olmayıp, sadece gider veya zarar kaydedilmesine imkân sağlanmıştır.

f.b. 7104 Sayılı Kanun Sonrası Uygulama

“06.04.2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ve 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7104 Sayılı “Katma Değer Vergisi ve Bazı Kanunlar ile 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun” 8 inci maddesiyle Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 29 uncu maddesine 4 üncü fıkra eklenmiş ve söz konusu Kanunun 9 uncu maddesiyle Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 30 uncu maddesine e bendi eklenmek suretiyle çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu kanunun yayımlanmasından önce değersiz hale gelen katma değer vergisi alacağının katma değer vergisi beyannamesini etkilemesi söz konusu değil iken bu düzenlemeler ile 01.01.2019 tarihinden itibaren değersiz hale gelen katma değer vergisinin alacaklı tarafından katma değer vergisi indirimi yapılabilmesi imkânı sağlanmıştır.

Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 29 uncu maddesine 4 üncü fıkra olarak aşağıdaki paragraf eklenmiştir:

“4. Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin hesaplanan ve beyan edilen katma değer vergisi, alacağın zarar yazıldığı vergilendirme döneminde indirim konusu yapılabilir (Şu kadar ki Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre karşılık ayrılmak suretiyle gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınan katma değer vergisinin bu fıkra kapsamında indirim konusu yapılabilmesi için gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gelir olarak dikkate alınması şarttır.)”

Yukarıda yer alan değişiklik ile birlikte KDV dahil tutar üzerinden olan değersiz alacaklarda KDV tutarının hesaplanan katma değer vergisi olarak beyan edilmesi şartıyla gider veya zarar yazılmayıp, alacağın gider veya zarar yazıldığı dönemde indirim konusu yapılması imkânı sağlanmıştır. Kanun koyucu bu değişiklik ile değersiz alacak haline gelen katma değer vergisinin indirilebilmesi

noktasında satıcıyı zorunlu tutmamakta olup satıcı isterse bu hükümden faydalanabilir. Söz konusu değişiklikte yer alan parantez içi hükümde belirtildiği üzere, kanun koyucu daha öncede şüpheli ticari alacak hükümlerine göre karşılık ayrılmak suretiyle gider kaydedilen bir katma değer vergisi alacağının, daha sonradan değersiz alacak niteliğini kazanması durumunda söz konusu katma değer vergisi alacağının indirimine konu olabilmesi için gelir olarak dikkate alınmasının gerektiği belirtilmiştir.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 30 uncu maddesine e bendi olarak aşağıdaki paragraf eklenmiştir:

“e. Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin alıcı tarafından ödenmeyen katma değer vergisi.”

Yukarıda yer alan değişiklik ile birlikte değersiz alacaklara ilişkin olarak daha önceden alıcı tarafından indirilen ve indirilmesi için herhangi bir ödeme şartı olmayan katma değer vergilerinin indirim konusu yapabilme imkânları ortadan kaldırılmıştır. Kanun koyucu bu değişiklik ile alıcı tarafından ödenmeyen değersiz alacak haline gelen katma değer vergisinin indirilebilmesi noktasında alıcıya herhangi bir seçimlik hak sunmamakta olup alıcı bu hükmü yerine getirmek zorundadır.

2.3.3. Değersiz Alacaklar ve Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu elektrik malzemeleri dolayısıyla 100.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 50.000 TL + %18 KDV tutarındaki kısmından Ticaret Mahkemesince 18.11.2018 tarihinde tasdik edilen konkordato anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

Konkordato anlaşması, kanaat verici bir vesika olduğundan (A) işletmesinin 50.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağını mukayyet değeriyle zarar

yazmak suretiyle yok edebilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin değersiz alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

18.11.2018		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR 121 ALACAK SENETLERİ	59.000,00	59.000,00
-Değersiz alacağın zarar kaydı		

31.12.2018		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	59.000,00	59.000,00
-Değersiz alacak tutarının sonuç hesaplarına İntikali kaydı		

Örnek 2:

(A) İşletmesinin (B) gerçek kişisine satmış olduğu elektrik malzemeleri dolayısıyla 50.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) gerçek kişisinden olan senetli alacağını vadesinde tahsil edemediğinden dolayı 05.07.2018 tarihinde icra takibine başvurmuş ve alacağının şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu alacağının tamamına karşılık ayırmıştır. (A) İşletmesinin alacaklı olduğu (B) gerçek kişisi, 12.10.2018 tarihinde trafik kazası sonucu vefat etmiştir. (B) gerçek kişinin herhangi bir mal varlığı ve herhangi bir mirasçısı bulunmamaktadır.

Borçlunun mal varlığı bırakmadan ölümü ve mirasçısı bulunmadığını kanıtlayan resmi belgeler, kanaat verici bir vesika olduğundan (A) işletmesinin 50.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağını karşılık ayırmak suretiyle gider hesaplarına kaydettiği için mükerrer gider kaydına sebep olmamak için tekrar gider kaydı yapılmayacaktır. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacakları ve

sonradan değersiz hale gelen şüpheli alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

05.07.2018		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 121 ALACAK SENETLERİ	59.000,00	59.000,00
-Alacağın şüpheli hale gelmesi kaydı		

05.07.2018		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	59.000,00	59.000,00
-Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılması kaydı		

12.10.2018		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI 128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	59.000,00	59.000,00
-Şüpheli alacağın değersiz hale gelmesi kaydı		

31.12.2018		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 654 KARŞILIK GİDERLERİ	59.000,00	59.000,00
-Değersiz alacak tutarının sonuç hesaplarına intikali kaydı		

Örnek 3:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu elektrik malzemeleri dolayısıyla 50.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 20.000 TL + %18 KDV

tutarındaki kısmından 15.10.2019 tarihinde mahkeme huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

Mahkeme huzurunda imzalanan sulh anlaşması, kanaat verici bir vesika olduğundan (A) işletmesinin 20.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağının KDV hariç kısmını mukayyet değeriyle zarar yazmak suretiyle yok edebilecektir. Alacağın KDV kısmını ise alacak 7104 sayılı kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2019 tarihinden sonra değersiz hale geldiği için indirim konusu yapabilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin değersiz alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

15.10.2019		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	20.000,00	
191 İNDİRİLECEK KDV	3.600,00	
121 ALACAK SENETLERİ		23.600,00
<i>-Değersiz alacağın zarar ve kdv indirimi kaydı</i>		

31.12.2019		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI	20.000,00	
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		20.000,00
<i>-Değersiz alacak tutarının kdv hariç kısmının sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>		

Örnek 4:

(A) İşletmesinin (B) gerçek kişisine satmış olduğu elektrik malzemeleri dolayısıyla 50.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) gerçek kişisinden olan senetli alacağını vadesinde tahsil edemediğinden dolayı 05.02.2019 tarihinde dava açmış ve alacağının şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu alacağının tamamına karşılık ayırmıştır. (A)

İşletmesinin alacaklı olduğu (B) gerçek kişisi, 15.11.2019 tarihinde (A) işletmesi tarafından aleyhine açılan davayı kazanmıştır.

Borçlunun alacaklı tarafından aleyhine açılan davayı kazandığına ilişkin mahkeme kararı, kanaat verici bir vesika olduğundan (A) işletmesinin 50.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağın KDV hariç kısmını karşılık ayırmak suretiyle gider hesaplarına kaydettiği için mükerrer gider kaydına sebep olmamak için tekrar gider kaydı yapılmayacaktır. Gider hesaplarına kaydettiği alacağın KDV kısmını ise alacak 7104 sayılı kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2019 tarihinden sonra değersiz hale geldiği için gelir olarak dikkate almak şartıyla indirim konusu yapabilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacakları ve sonradan değersiz hale gelen şüpheli alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

05.02.2019		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 121 ALACAK SENETLERİ	59.000,00	59.000,00
<i>-Alacağın şüpheli hale gelmesi kaydı</i>		

05.02.2019		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	59.000,00	59.000,00
<i>-Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılması kaydı</i>		

15.11.2019		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI 128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	59.000,00	59.000,00
<i>-Şüpheli alacağın değersiz hale gelmesi kaydı</i>		

15.11.2019		
191 İNDİRİLECEK KDV 679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	9.000,00	9.000,00
-Değersiz alacağın kdv kısmının gelir yazılarak kdv indirimi kaydı		

31.12.2019		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI	50.000,00	
679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR 654 KARŞILIK GİDERLERİ	9.000,00	59.000,00
-Değersiz alacak tutarının kdv hariç kısmının sonuç hesaplarına intikali		

2.4. Şüpheli Alacaklar

Şüpheli alacak, vadesi geçmesine rağmen tahsil edilememiş ve gelecekte de tahsili şüpheli olan alacaklardır. Ancak tahsili şüpheli olan bir alacağın, vergi mevzuatındaki şüpheli alacak müessesesinden faydalanabilmesi için Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde belirtilen bir takım şartları taşıması gerekmektedir. Şüpheli alacaklar uygulaması ticari ve zirai kazançların tespitinde benimsenmiş olan tahakkuk esasının gerektirdiği bir müessese olup, işletmeler tahakkuk esas gereğince tahsil etmediği halde daha önce gelir yazdığı ve artık işletme için zarar niteliğinde olan söz konusu alacaklarını, mezkûr maddede belirtilen şartları taşıması halinde karşılık ayrılmak suretiyle daha önce yapılan gelir kaydını telafi edebileceklerdir.

Şüpheli alacaklar için Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesi uyarınca, değerlendirme gününde alacaklı işletme için arz ettiği gerçek değer olan tasarruf değerleri dikkate alınarak ve hangi alacağa ilişkin olduğu belirtilmek suretiyle

pasifte karşılık ayrılabilme imkânı sağlanmıştır. Alacağın teminatlı olması durumunda ise ayrılacak karşılık, alacağın teminat dışındaki kısmına mahsus olarak ayrılabilir. Şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması işlemi, ihtiyari bir uygulama olup işletmeler istemezler ise karşılık ayırmayabilirler.

Şüpheli alacaklar için Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesi uyarınca, şüpheli alacak haline geldiği için karşılık ayrılarak zarara geçirilen alacakların sonradan kısmen veya tamamen tahsil edilmeleri halinde, tahsil edilen miktarların tahsil edildiği dönemde kar/zarar hesabına naklolunması gerekmektedir.

Bir alacağın şüpheli alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde belirtilen şartları taşıyan senetli veya senetsiz alacaklar şüpheli alacak uygulamasına konu olabilirler.

2.4.1. Şüpheli Alacak Uygulamasının Şartları

2.4.1.1. Alacağın Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesiyle İlgili Olması

Bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde de açıkça belirtildiği üzere öncelikle bu alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi ile ilgili olması gereklidir. Diğer bir anlatımla söz konusu alacak ile işletmenin faaliyetini sürdürme amacı olan ticari ve zirai kazanç arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu itibarla, alacak ile ticari ve zirai kazanç arasında herhangi bir ilişki mevcut değilse bu alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Alacağın, işletmenin ticari ve zirai kazancı ile ilgili olması şartı, muhasebenin kişilik ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla işletmenin sahibinin veya ortaklarının şahsi münasebetlerinden doğan, işletme ilgili olmayan alacaklar işletme hesaplarına intikal ettirilseler dahi şüpheli alacak olarak nitelendirilemezler.

Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinin ilk halinde yer almayan bu hüküm, 2365 sayılı Kanun ile madde metnine eklenmiştir. Bu değişiklik öncesinde işletmeler yasal defterlerine kaydettikleri özel alacaklarını karşılık ayırmak suretiyle zarar yazmaktaydılar. Bu sayede vergi matrahlarını azaltmakta veya zararlarını arttırmaktaydılar. Bu durum sürekli olarak vergi anlaşmazlıklarına sebebiyet vermekte ve bu anlaşmazlıklar hakkında muhtelif davalar açılmaktaydı. Söz konusu değişiklik ile konu netliğe kavuşmuştur. (Deryalı, 2013)

İşletme alacaklarının ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesiyle ilgili olması şartının bir gereği olarak söz konusu alacağın gerçek bir muameleye dayanması gerekmektedir. İşletmelerin ticari ilişkileri çerçevesine gerçek bir ticari işleme konu olmayan, gerçek bir alacak ve borç ilişkisine dayanmayan alacaklarının şüpheli olacak olarak nitelendirilmek suretiyle zarar kaydedilmesi mümkün değildir. Bu itibarla, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesiyle ilgili olduğu ve işletme kayıtlarında yer aldığı halde teminata veya şahsi kefalete dayanan alacaklar şüpheli alacak olarak nitelendirilemezler.

2.4.1.2. Alacağın Şüpheli Hale Gelmiş Olması

Bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için alacağın tahsilinin şüpheli hale geldiğinin ispat edilmesi şarttır. Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde alacağın iki durumda şüpheli alacak sayılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde belirtilen iki durumdan birinin sağlanması ve bu durumun tevsik edilmesi gerekmektedir.

2.4.1.2.1. Alacağın Dava veya İcra Safhasında Olması

Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde alacağın dava veya icra safhasında olması durumunda şüpheli alacak sayılacağı belirtilmiştir. Ancak dava ve icra safhasından kastedilenin ne olduğu söz konusu kanun maddesinde belirtilmemiştir. Bu durumda öncelikli olarak alacağın dava veya icra safhasında olmasından kastedilenin ne olduğunun doğru anlaşılması gerekmektedir.

Alacaklı tarafından mahkemeye dava dilekçesinin verilmiş olması veya icra dairesine icra takip dilekçesinin verilmiş olması durumlarında, alacak dava veya icra safhasına intikal etmiş olacaktır. Ancak alacağın dava veya icra safhasına intikal etmesi için yapılan şekli bir müracaat şüpheli alacaklarına karşılık ayrılabilmesi için yeterli olmayıp, dava veya icra safhasının ciddi şekilde takip edilmesi gerekmektedir. (İnce, 2016) Dava veya icra safhasının ciddiyetle takip edilmemesi nedeniyle davanın mahkemede görülmemesi veya icra safhasındaki alacağın takipten düşmesi durumlarında alacak, şüpheli alacak olarak kabul edilemez.

İşletmeler tarafından alacağın dava safhasında olduğunu kabul edip alacaklının şüpheli alacak karşılığı ayırabileceği dönemin belirlenmesinde, mahkemeye verilen dava dilekçesinin tarihi yerine mahkemede davanın görülmeye başlandığı tarih dikkate alınmalıdır. (İçel, 2016)

İşletmeler tarafından alacağın icra safhasında olduğunu kabul edip alacaklının şüpheli alacak karşılığı ayırabileceği dönemin belirlenmesinde ise, icra dairesine verilen takip dilekçesinin tarihi yerine bu takip dilekçesine istinaden icra dairesince düzenlenecek ödeme emrinin borçluya tebliğ tarihi dikkate alınmalıdır. (Demir, 2015)

2.4.1.2.2. Alacağın Yapılan Protestoya veya Yazı ile Birden Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Olması

Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde dava ve icra yoluyla takip edilmesine değmeyecek kadar küçük alacakların, protesto edilmesi veya yazı ile bir defadan fazla istenildiği halde borçlu tarafından ödenmemesi durumunda şüpheli alacak sayılacağı belirtilmiştir. Madde hükmünde açıkça belirtildiği üzere alacağın sadece dava ve icra yoluyla takibine değmeyecek kadar küçük olması durumu, alacağın şüpheli alacak sayılabilmesi için yeterli değildir. Söz konusu alacakların şüpheli alacak sayılabilmeleri için aynı zamanda alacağın protesto edilmesi veya yazı ile bir defadan fazla istenildiği halde borçlu tarafından ödenmemesi gerekmektedir.

Dava ve icra yoluyla takip edilmesine gerek olmayacak derecede küçük alacaklardan ne anlaşılması gerektiği, söz konusu kanun maddesinde belirtilmemiştir. Bu durumda öncelikli olarak dava ve icra yoluyla takip edilmesine gerek olmayacak derecede küçük alacaklardan kastedilenin ne olduğunun doğru anlaşılması gerekmektedir. Bu konuya ilişkin olarak 284 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde; *“Yapılan protestoya veya yazı ile birden fazla istenmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların belirlenmesinde her bir kişi veya kurum itibariyle alacağın takibi için yapılması gereken avukatlık ücreti, noter ve posta masrafı, yargı harcı gibi giderlerin dikkate alınması gerekmektedir.”* denilmek suretiyle bu konu açıklığa kavuşturulmuştur. Dolayısıyla alacağın dava veya icra yoluyla takip edilmesi için yapılacak tahmini giderlerin, söz konusu alacak tutarından fazla olması durumunda, alacağın dava ve icra yoluyla takip edilmesine değmeyecek kadar küçük alacak olduğu kabul edilebilir. Bu durumda protesto edilmek veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesi şartıyla bu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

Senetli alacaklara mahsus olarak yapılabilen protesto noter vasıtasıyla yapılmalıdır. Ancak yazı bir defadan fazla istenilmesine ilişkin olarak herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır. Yazı ile bir defadan fazla istendiğine ilişkin durumun tevsik edilmesi gerektiğinden, çeşitli şekillerde gönderilebilen bu yazıların iadeli taahhütlü bir şekilde gönderilmesi daha uygun olacaktır. Ayrıca yapılan protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenmesi durumunun tevsik edilmesi tek basına yeterli sayılmayıp, protesto veya yazıların muhatabına olması da gerekmektedir. Sonuç olarak protesto edilmesi veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesi ve protesto ve yazıların muhatabına ulaşması durumunda bu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

2.4.1.3. Alacağın Bilanço Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması

Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde yapılan düzenlemeye göre bir alacağın şüpheli alacak sayılmak suretiyle zarar yazılabilmesi, değerlendirme gününde o alacağın tasarruf değerinin dikkate alınarak pasifte karşılık

ayrılmasıyla mümkündür. Başka bir ifade ile şüpheli alacakların pasifte karşılık ayrılmadan doğrudan doğruya zarar yazılmasına izin verilmemiştir.

Vergi Usul Kanununun 192 inci maddesine göre bilanço, aktif ve pasif olarak iki tablodan meydana gelmektedir. Bu sebeple, şüpheli alacaklar için pasifte karşılık ayırmak suretiyle zarar yazabilme imkânına sahip olan işletmeler, sadece bilanço hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden işletmelerdir.

Vergi Usul Kanununun 193 inci maddesine göre işletme hesabı, gelir ve gider olarak iki kısımdan meydana gelmektedir. İşletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden işletmeler, işletme hesabı esasına göre tutmuş oldukları defterlerinin sadece gelir ve gider kısmının bulunması sebebiyle pasifte karşılık ayırma işleminin yapılması teknik olarak mümkün olmadığından şüpheli alacak müessesesinden faydalanamazlar.

2.4.1.4. Alacağın Kısmen veya Tamamen Teminatsız Olması

Karşılık, Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre işletmenin miktarı kesin olarak öngörülemeyen zararlarının karşılanması için hesaben ayrılan meblağlardır. Buna göre işletme için meydana gelen veya meydana gelmesi öngörülen herhangi bir zararın mevcut olmadığı durumda hesaben bir karşılık ayrılmasına gerek bulunmamaktadır.

Şüpheli alacaklarda karşılık ayrılmasının temel unsuru öngörülen bir zararın mevcut olmasıdır. Öngörülen bir zararın sebebi ise alacaklının alacağının tahsilinin şüpheli hale gelmesidir. Kanun koyucu tahsili şüpheli hale gelen alacaklar dolayısıyla öngörülen bir zararın bulunması durumunda bu alacaklara ilişkin olarak karşılık ayrılması için alacaklılara imkân tanımıştır. (Altundağ, 2016)

Teminat, borcun vadesinde ödenmemesi halinde alacaklının karşı karşıya kalacağı zararın karşılanması için borçlu tarafından alacaklıya verilen bir garanti mahiyetindedir. Teminat, ayni ve şahsi olmak üzere iki farklı şekilde uygulamaya konu olduğundan ve teminat şekilleri farklı özellikleri ihtiva ettiklerinden iki farklı başlık halinde ele alınmalıdır.

Aynı teminatta alacaklı alacağını tahsil edememesi durumunda borçlunun kendisine vermiş olduğu söz teminatları nakde çevirerek alacağını tahsil edebileceğinden aynı teminat ile güvence altına alınmış alacaklar için karşılık ayrılmasına gerek bulunmamaktadır.

Şahsi kefalette ise durum aynı teminattan farklıdır. Şöyle ki şahsi kefaletin aynı teminatlar gibi alacaklıya tam bir garanti verdiği söylenemez. Çünkü kefil her ne kadar borcu ödeme noktasında alacaklıya karşı sorumlu olsa bile alacağı ödeyip ödemeyeceği kesin değildir. Ayrıca kefil, Borçlar Kanunu'nun müteselsil kefaletle ilgili 487 nci maddesinin birinci fıkrasına göre borcun ödenmesi noktasında müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu olarak, borçlu ile beraber borcun ifasını üstüne almış ise alacaklı borçlu ile birlikte kefile takibat yapabileceği gibi isterse doğrudan kefile müracaat ederek borçlu gibi kefil hakkında da takibat yapabilmektedir. Bu sebeple şahsi kefalet, Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre teminat kapsamında değerlendirilemeyeceğinden alacaklı tarafından hem asıl borçlu hem de kefil için gerekli takibatın yapılması durumunda bu alacak için karşılık ayrılması mümkün olacaktır. Çünkü kefile takibat yapılmadan alacağın tahsilinin şüpheli olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Bununla birlikte alacaklı tarafından sadece asıl borçlu için gerekli takibatın yapıp kefil için yapılmadığı durumda söz konusu alacakları için karşılık ayrılması mümkün olmayacaktır.

Alacağın teminatlı kısmının kesin olarak tespit edilememesi durumunda söz konusu alacak için şüpheli alacak kapsamında kısmen karşılık ayrılması söz konusu olamaz. (Yücel, 2010) Dolayısıyla Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre alacağın teminatlı olması durumunda ayrılacak şüpheli alacak karşılığı, alacağın teminat dışındaki kısmına mahsus olarak ayrılabilir. Buna göre, şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız ya da kısmen teminatlı olması gerekir. Alacağın tamamen teminatlı olması durumunda karşılık ayrılması mümkün değildir.

2.4.2. Şüpheli Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar

a. Şüpheli Alacak Karşılığının Ayrılacağı Dönem

Şüpheli alacak müessesesi Vergi Usul Kanunu'nun "*Alacaklar ve Sermayede Amortisman*" bölümünde düzenlenmiştir. Vergi Usul Kanunu'nun "*Amortisman Uygulama Süresi*" madde kenar başlıklı 320 nci maddesinde her yılın amortismanının ancak o yılda dikkate alınabildiği ve amortismanın o yılda yapılmamasından dolayı amortisman süresinin uzatılamayacağı belirtildiğinden, dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak şüpheli alacak karşılıklarının ilgili oldukları dönemlerde ayrılması gerekmektedir. Şüpheli alacak karşılığı ayırma işlemi ihtiyari bir uygulama olup işletmelerin isteğine bırakılmıştır. Ancak şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmayan alacaklar için sonraki yıllarda karşılık ayrılması mümkün değildir. Sonraki yıllarda karşılık ayrılmasına izin verilmiş olması halinde işletmeler, en çok kâr elde ettikleri dönemlerde karşılık ayırmayı tercih edebileceklerinden, bu durumun ise şüpheli alacaklar müessesesinin ihdas edilmesi amacına ters düşeceği açıktır. Alacakların sonraki yıllarda şüpheli alacak karşılığı ayrılarak zarara geçirilmeleri durumunda kazanca ilave olarak dikkate alınmaları gerekir.

Vadesi geldiği halde tahsil edilemeyen alacaklar kanuni yollara hangi dönemde başvurulduysa o dönemde şüpheli alacak hüviyetini kazanacağından, şüpheli alacak karşılığının da söz konusu dönemde ayrılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, şüpheli alacak karşılığı ayrılırken vadesi geldiği halde tahsil edilemeyen alacağın vade tarihi değil, alacağın şüpheli hale geldiği tarih dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla alacağın vadesi ile şüpheli hale gelme tarihi farklı dönemlerde gerçekleşirse karşılık, vadenin içinde bulunduğu dönemde değil alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılmalıdır.

Karşılık, Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde belirtildiği üzere şüpheli alacağın değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer olan tasarruf değerine göre ayrılır. Bu hükümden hareketle işletmelerin alacaklarının mukayyet değerinden tasarruf değerinin mahsup ettikten sonra kalan tutar kadar şüpheli alacak karşılığı ayırması gerekmektedir.

Şüpheli alacak haline geldiği için karşılık ayrılarak zarara geçirilen alacakların sonradan kısmen veya tamamen tahsil edilmeleri halinde, tahsil edilen miktarların tahsil edildiği dönemde kar/zarar hesabına intikal ettirilmeleri gerekmektedir.

b. Hatır Senetleri

Ticari işletmeler bankalardan kredi temini veya kredili mal satın almak maksadıyla gerçekte işletmeye borçlu olmayan şahıslarla gerçek bir borç varmış gibi senet düzenlemektedirler. Ticari iş, ilişki veya kişisel ilişkilere dayanılarak düzenlenen bu senetlere hatır senedi denilmektedir. Görüldüğü üzere hatır senetleri, gerçek bir ticari işlemten kaynaklanmadıkları için vergi matrahını etkileyici bir işlem konusu yapılamaz. Gerçek bir ticari işlemten kaynaklanmayan bu senetler için şüpheli olacak olarak nitelendirilmek suretiyle şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.

c. Zamanaşımına Uğrayan Alacaklar

Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde belirtildiği üzere tahsili şüpheli hale alacaklı alacağı için belli takibatı yapmak şartıyla şüpheli alacak karşılığı ayırabilecektir. Alacaklının tahsili şüpheli hale gelen borcuna ilişkin gerekli takibatı yapmaması durumunda alacağın zamanaşımına uğraması durumu söz konusu olmaktadır. Bu itibarla zamanaşımına uğramış bir alacak için şüpheli olacak olarak nitelendirilmek suretiyle şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.

d. Katma Değer Vergisi Dahil Alacaklar

d.a. 7104 Sayılı Kanun Öncesi Uygulama

KDV dahil tutar üzerinden olan şüpheli alacaklarda KDV tutarının şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağı kanun metninde açıkça belirtilmemesi nedeniyle uygulamada uzun süre tartışılmış bir konudur. Vergi idaresi, hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda tereddütlerin giderilmesi amacıyla 05.05.2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 334 sıra no'lu Vergi Usul

Kanunu Genel tebliğinde; *“Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır”* şeklinde görüş bildirilmiştir.

Bu itibarla, 334 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde açıkça belirtildiği üzere şüpheli hale gelen katma değer vergisi alacağının Vergi Usul Kanunu’nun 323 üncü maddesinde yer alan şartların sağlanması, alacağın ilgili dönem kayıtlarına intikali ve katma değer vergisi beyanlarında beyan edilmesi halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi mümkündür.

d.b. 7104 Sayılı Kanun Sonrası Uygulama

“06.04.2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ve 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7104 Sayılı Katma Değer Vergisi ve Bazı Kanunlar ile 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun” 8 inci maddesiyle Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 29 uncu maddesine 4 üncü fıkra eklenmiştir. Söz konusu kanunun yayımlanmasından önce değersiz hale gelen katma değer vergisi alacağının katma değer vergisi beyannamesini etkilemesi söz konusu değil iken bu düzenlemeler ile 01.01.2019 tarihinden itibaren değersiz hale gelen katma değer vergisinin alacaklı tarafından katma değer vergisi indirimi yapılabilmesi imkânı sağlanmıştır.

Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 29 uncu maddesine 4 üncü fıkra olarak aşağıdaki paragraf eklenmiştir:

“4. Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin hesaplanan ve beyan edilen katma değer vergisi, alacağın zarar yazıldığı vergilendirme döneminde indirim konusu yapılabilir (Şu kadar ki Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre karşılık ayrılmak suretiyle gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınan

katma değer vergisinin bu fıkra kapsamında indirim konusu yapılabilmesi için gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gelir olarak dikkate alınması şarttır.)”

Yukarıda yer alan değişikliğin parantez içi hükmünde belirtildiği üzere, kanun koyucu daha öncede şüpheli ticari alacak hükümlerine göre karşılık ayrılmak suretiyle gider kaydedilen bir katma değer vergisi alacağının, daha sonradan değersiz alacak niteliğini kazanması durumunda söz konusu katma değer vergisi alacağının indirime konu olabilmesi için gelir olarak dikkate alınmasının gerektiği belirtilmiştir.

e. Kamu Kurum Ve Kuruluşlarından Olan Alacaklar

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklara ilişkin olarak şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağı konusu uygulamada tartışılan bir konudur. Bu konuda iki görüş mevcut olup her iki görüşte ciddi şekilde savunulmaktadır. Bunun sebebi ise bu konuda vergi idaresi tarafından herhangi bir düzenleme yapılmamış olmasıdır.

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklara ilişkin olarak şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesini savunan görüşün dayanağı; Vergi Usul Kanunu’nun 323 üncü maddesinde şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayrılabilmesine ilişkin yerine getirilmesi gereken şartlar arasında alacağın kaynağı hakkında herhangi bir hüküm bulunmamasıdır. Bu sebeple alacağın kamu veya özel sektör kaynaklı olması arasında herhangi bir fark bulunamamakta olup, kanunda belirtilen şartların yerine getirilmesi halinde kamu kurum ve kuruluşlarından olan şüpheli alacaklar için karşılık ayrılabilmesi mümkündür. (Adıbeş, 2012)

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklara ilişkin olarak şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacağını savunan görüşün dayanağı; kamu kurum ve kuruluşlarından olan zamanında tahsil edilemeyen alacakların kamu kurum ve kuruluşları tarafından ödenmemesi düşünülemeyeceğinden bu alacakların tahsilinin şüpheli hale geldiği söylenemez. Bu sebeple kamu kurum ve

kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak kapsamında değerlendirilip karşılık ayrılması mümkün değildir. (Bozkır, 2016)

Tahsili şüpheli hale gelen alacakların tamamen teminatlı olması durumunda bu alacaklar için karşılık ayrılamayacağı Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Çünkü alacaklı borcunu tahsil edemese bile borcunu garanti eden bir teminat mevcut olduğundan, alacaklının alacakları için karşılık ayrılmasının esas gayesi olan beklenen bir zararın varlığı şartı tahakkuk etmeyecektir. Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar çeşitli sebeplerden dolayı vadesinde tahsil edilememesi bu alacakların ödenmemesi durumu söz konusu olmadığından, aynı teminat uygulamasında olduğu gibi alacak şüpheli hale gelmemekte ve alacaklının beklenen bir zararı söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacakların tahsillerinde herhangi bir şüphenin bulunmaması, borcun arkasındaki güvencenin devlet olması ve bu güvencenin borçlunun vermiş olabileceği aynı teminatlardan daha kuvvetli olması sebebiyle, kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar özü itibarıyla teminatlı alacaklar gibi değerlendirilmeli ve kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmamalıdır.

f. Holding Ve Bağlı Kuruluşlar Arasındaki Alacaklar

Holding ve bağlı kuruluşların, grup içi ticari ilişkileri ile grup dışı şirketler ile olan ilişkileri neticesinde meydana gelen alacakların esas itibarıyla birbirinden herhangi bir farkı bulunmamaktadır. Bu bakımdan Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde belirtilen şartları taşımaları koşuluyla holding şirketlerinin iştiraklerinden olan şüpheli alacaklarını karşılık ayırmak suretiyle zarar yazabilmeleri mümkündür. Ancak söz konusu alacakların teminata veya şahsi kefalete dayandığı durumda bu alacaklar şüpheli alacak olarak nitelendirilemeyeceğinden karşılık uygulamasına konu edilmeleri mümkün değildir.

g. Konkordato Sürecindeki Alacaklar

Konkordato, borçlarını ödeme zorluğu yaşayan dürüst olan borçlunun, alacaklılar ile anlaşmak suretiyle iflasının engellenmesi ve faaliyetini devam ettirebilmesi amacıyla İcra İflas Kanunu'nda düzenlenmiş bir müessesedir. Konkordato ticaret mahkemesinin bu anlaşmayı tasdik etmesiyle hüküm ifade eden cebri bir anlaşmadır.

“15.03.2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 7101 sayılı kanun” ile yaygın olarak uygulanan iflas erteleme müessesesi yürürlükten kaldırılmıştır. İflas erteleme müessesesinin yürürlükten kaldırılmış olması konkordato müessesesinin yaygınlaşması sonucunu beraberinde getirmiştir. Yine 7101 sayılı kanun ile konkordato müessesesinin daha etkin bir hale getirilmesine ilişkin, konkordato müessesesinde kapsamlı bir şekilde yeniden düzenlemeler yapılmıştır. (Yavuz, 2019) GİB tarafından ise konkordato sürecine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilen “14.02.2019 tarih ve 112 numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri” yayımlanmıştır.

Konkordato anlaşmasının kabul ve tasdiki ile alacaklının tahsil etmekten vazgeçtiği alacak kısmı değersiz alacak hüviyetini kazanmaktadır. Ancak konkordato anlaşmasının kabul ve tasdikinden önceki konkordato sürecinin aşamalarında (geçici mühlet, kesin mühlet, konkordato projesinin tasdiki süreci) alacakların tahsili şüpheli olmakla birlikte halen tahsil imkânı bulunmaktadır. İcra İflas Kanunu'na göre geçici mühlet kararı verilmesiyle birlikte borçlunun aleyhine hiçbir takip yapılamamakta ve geçici mühlet kararından önce başlamış takipler de durmaktadır. Bu sebeple konkordato anlaşmasının kabul ve tasdikinden önceki aşamalarındaki alacakların gerekli diğer şartları da sağlamaları halinde şüpheli alacak olarak değerlendirilip zarar kaydedilmesi mümkündür.

Geçici mühlet ve kesin mühlet kararlarından önce dava ve icra safhasına intikal etmemiş alacaklar, konkordatunun bu aşamalarında bu kararlara istinaden ve bu kararların ilan edildiği dönemlerde şüpheli alacak karşılığı ayrabilirler. Ancak geçici mühlet kararı ile kesin mühlet kararı ilan tarihleri farklı dönemlere denk geldiğinde geçici mühlet kararının ilan edildiği dönemde şüpheli alacak

karşılığı ayrılmamış ise durumunda kesin mühlet kararının ilan edildiği dönemde şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacaktır. Çünkü şüpheli alacak karşılığının alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılması gerekmektedir. Bunun tek istisnası alacağın vadesinin kesin mühlet kararının verildiği dönemde olmasıyla olabilecek olup, söz konusu alacak vadesi gelmediği için geçici mühlet kararının ilan edildiği dönemde şüpheli alacak sayılamayacağından kesin mühlet kararının ilan edildiği dönemde karşılık ayrılabilir.

Geçici mühlet ve kesin mühlet kararlarından önce dava ve icra safhasına intikal etmemiş ve bu kararların ilan tarihlerinde şüpheli alacak karşılığı ayıran işletmelerin, konkordatonun ilerleyen aşamalarında bu kararların kaldırılması ve konkordato talebinin reddedilmesi durumlarında söz konusu alacaklar şüpheli alacak olma vasıflarını kaybedeceklerinden ilgili kararların ilan edildiği dönemde şüpheli alacaklara ilişkin kayıtlarının düzeltilmesi gerekmektedir.

Geçici mühlet ve kesin mühlet kararlarından önce dava ve icra safhasına intikal etmiş ve şüpheli alacak karşılığı ayrılmış işletmelerin, gerek bu kararların verilip ilan edildiği dönemlerde gerekse bu kararların kaldırılıp konkordato talebinin reddedildiği dönemlerde herhangi bir düzeltme yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Çünkü şüpheli alacak karşılığı ayrılmasının dayanağı alacağın dava ve icra safhasına intikal etmiş olması olup konkordato sürecinin aşamaları değildir.

Konkordato projesinin kabul ve tasdik edilmesi sonucunda daha önce şüpheli alacak karşılığı ayrılmış işletmelerin, şüpheli alacak olma vasıflarını kaybedip değersiz alacak hüviyetini kazanacaklarından söz konusu tasdik kararının ilan edildiği dönemde şüpheli alacaklara ilişkin kayıtlarının düzeltilmesi gerekmektedir.

h. Yurt Dışından Olan Alacaklar

Alacağın şüpheli hale gelmesi ve bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması hususunda, alacağın yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olması ile yurt içi kişi ve kurumlardan olması arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan alacakların şüpheli alacak karşılığı

uygulanmasına konu olabilmesi için yurt içindeki kişi ve kurumlardan olan alacaklarda olduğu gibi dava ve icra safhasında bulunmaları gerekmektedir. Dolayısıyla yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan şüpheli alacakların gerekli şartları sağlamaları halinde şüpheli alacak olarak değerlendirilip zarar kaydedilmesi mümkündür.

Yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan alacakların şüpheli alacak olarak kabul edilebilmesi için dava ve icra safhasında olduğunun tevsik edilmesi gerekmektedir. Vergi idaresine göre yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan alacakların dava ve icra safhasında kabul edilebilmesi için yurt dışındaki borçlunun mukim olduğu ülkede dava ve icra safhasında bulunulması şartıyla şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi mümkündür.

Yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan alacaklara ilişkin olarak genel uygulama borçlunun mukim olduğu ülkede dava açılması ve icra takibi yapılması olsa da ilgili ülkelerin içinde bulunduğu olağanüstü koşullar nedeniyle, yurt dışında dava açmak veya icra takibinde bulunma imkânı bulunamamaktadır. Böyle durumlara özel olarak, ilgili alacaklının Hazine ve Maliye Bakanlığına yapacağı müracaat üzerine ve ilgili diğer bakanlıkların da görüşleri alınarak yurt dışında dava açılması ve icra takibi yapılmasına gerek olmaksızın şüpheli alacaklarına karşılık ayrılabilmesine müsaade edilebilmektedir. (Tuncer, 2019)

Yurt dışındaki kişi ve kurumlardan olan alacaklara ilişkin olarak alacağın kaynağı olan sözleşmede tarafların uygulanacak hukuk seçimi yapmamış olması ve alacaklının karakteristik edim borçlusu olması durumunda, “5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 24 üncü maddesinin 4 üncü bendi” uyarınca değerlendirme yapılarak Türkiye’de dava açılabilir olup Türkiye’de açılan bu davaya istinaden şüpheli alacaklar için karşılık ayrılabilir. (Varol, 2017)

1. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklar

Aciz vesikası, alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiğini gösteren bir belge olmaktan ziyade alacağın tahsil edilemeyen kısmına ilişkin olarak

düzenlenen ve borçlunun borcunu ödeme imkânına sahip olduğu durumda alacağın tahsilinin söz konusu olabileceğine ilişkin olarak icra daireleri tarafından alacaklıya verilen ve borç ikrarını içeren bir belgedir. Dolayısıyla icra dairesi tarafından alacaklıya verilen aciz vesikasına bağlanan alacak, takipli bir alacak olduğu için şüpheli alacak olarak kabul edilerek şüpheli alacak karşılığı ayrılmak suretiyle zarar yazılması mümkündür.

i. Verilen Avanslara İlişkin Alacaklar

Avans, mal veya hizmetin tesliminden önce mal veya hizmetin bedeline mahsuben yapılan bir ödemedir. Verilen avanslar neticesinde herhangi bir verginin tahakkuk etmesi durumu söz konusu değildir. Şüpheli alacak müessesesi tahakkuk esası düzenleyen bir müessese olup, verilen avans tutarlarının tahakkuk esası gereğince hasılat yazılıp matraha ilavesi söz konusu söz konusu değildir. Dolayısıyla verilen avansların, tahakkuk esası gereğince işletmelere tanınan bir imkân olan şüpheli alacak müessesesi kapsamında değerlendirilemeyeceğinden şüpheli alacak karşılığı ayrılmak suretiyle zarar yazılmaları mümkün değildir.

j. Yabancı Para Cinsinden Alacaklar

Yabancı para cinsinden olan şüpheli alacakların hem şüpheli hale geldikleri tarihteki hem de dönem sonu değerlemesinde ortaya çıkacak kur farkları için de karşılık ayrılabilmesi mümkündür. Alacağın yabancı para cinsinden olması durumunda söz konusu değerlendirme tarihlerindeki döviz alış kurunun dikkate alınması gerekir.

Yabancı para cinsinden alacakların dönem sonu değerlemesi sonucunda ortaya çıkan lehe kur farkı kambiyo karı hesabına gelir kaydedilmek suretiyle vergi matrahı artırılırken, diğer taraftan bu kur farkına şüpheli alacak karşılığı ayrılıp karşılık giderleri hesabına gider kaydedilmek suretiyle vergi matrahı azaltılmaktadır. Tersisi durumda ise aleyhe kur farkı kambiyo zararı hesabına gider kaydedilerek vergi matrahı azaltılırken, diğer taraftan bu kur farkı kadar karşılık gideri hesabını azaltarak gelir kaydedilmek suretiyle vergi matrahı aynı tutar kadar artırılabacaktır. Netice itibarıyla her iki durumda gelir ve gider

kaydedilen tutarlar birbirine eşit olduğundan lehe veya aleyhe kur farkları vergi matrahına nötr etki yapacaktır. (Özekez, 2019)

k. Haciz İşlemi Uygulanan Alacaklar

Tahsili şüpheli hale gelen alacakların tamamen teminatlı olması durumunda bu alacaklar için karşılık ayrılamayacağı Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Çünkü alacaklı borcunu tahsil edemese bile borcunu garanti eden bir teminat mevcut olduğundan, alacaklının alacakları için karşılık ayrılmasının esas gayesi olan beklenen bir zararın varlığı şartı tahakkuk etmeyecektir.

Borcun vadesinde ödenmemesi üzerine borçlunun mallarına haciz işlemi uygulanmasıyla alacak, haciz yoluyla teminat altına alınmış olacağından haciz işlemi uygulanan söz konusu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamamaktadır. Ancak, haczedilen kıymetlerin alacağın tamamını karşılayıp karşılamadığı bu kıymetlerin nakde çevrilmesi sonucunda ortaya çıkacaktır. Haczedilen kıymetlerin nakde çevrilmesi sonucunda alacağın tamamını karşılamadıysa alacağın kalan kısmı için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkündür. (Aker, 2009)

1. İflas Halindeki Borçlulardan Olan Alacaklar

İcra İflas Kanunu'nun 193 üncü maddesine göre iflasın açılması, borçlu hakkında haciz yoluyla yapılan takipler ve teminat gösterilmesine ilişkin takipleri durdurmaktadır. İflasın kesinleşmesi halinde ise bu takipler düşmektedir. Bu durumda alacaklıların borçluyu dava veya icra yoluyla takip edebilme olanakları yasal olarak mümkün bulunmamaktadır. Alacaklıların alacaklarını tahsil edebilmeleri için yapabilecekleri tek şey iflas masasına kayıt yaptırmaktır.

Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesine göre şüpheli alacaklar için karşılık ayrılabilmesi için alacağın dava ve icra safhasında bulunması gerekmektedir. Ancak iflas hali kanun maddesinde belirtilen şekliyle alacağın takibine izin vermese dahi özü itibarıyla külli bir icra mahiyetinde olduğundan Vergi Usul Kanunu çerçevesinde daha geniş bir yorumlama ile bir icra yolu

olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla alacaklının alacaklarını iflas masasına kaydettirmesi halinde bu alacak artık takipli bir alacak olduğu için şüpheli alacak olarak kabul edilerek şüpheli alacak karşılığı ayrılmak suretiyle zarar yazılması mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise alacağın iflas masasına kaydedildiği dönemde şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu alacaklar için karşılık ayrılması mümkün değildir.

2.4.3. Şüpheli Alacaklar ve Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu mallar dolayısıyla 30.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağını vadesinde tahsil edemediğinden dolayı 07.07.2018 tarihinde icra takibine başlamış ve alacağının şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu alacağının tamamına karşılık ayırmıştır. (A) İşletmesi alacağının 10.000 TL + 18 KDV tutarındaki kısmını 10.11.2018 tarihinde banka yoluyla tahsil etmiştir.

Tahsili şüpheli olan alacak icra safhasına intikal ettiğinden (A) işletmesinin 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı şüpheli alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağına karşılık ayırıp zarar yazmak suretiyle yok edebilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

07.07.2018		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 121 ALACAK SENETLERİ <i>-Alacağın şüpheli hale gelmesi kaydı</i>	35.400,00	35.400,00

07.07.2018		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI <i>-Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılması kaydı</i>	35.400,00	35.400,00

10.11.2018		
102 BANKALAR 128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR <i>-Şüpheli alacak karşılığı ayrılan alacağın tahsil edilmesi kaydı</i>	11.800,00	11.800,00

10.11.2018		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI 644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR <i>- Tahsil edilen şüpheli alacağa ilişkin ayrılan karşılığın kapatılması kaydı</i>	11.800,00	11.800,00

31.12.2018		
644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR 690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI <i>- Tahsil edilen şüpheli alacağa ilişkin ayrılan karşılığın kapatılmasına ilişkin kaydın sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	11.800,00	11.800,00

31.12.2018		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 654 KARŞILIK GİDERLERİ <i>- Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılmasına ilişkin kaydın sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	35.400,00	35.400,00

Örnek 2:

(A) İşletmesinin (B) gerçek kişisine satmış olduğu mallar dolayısıyla 20.000 TL + %18 KDV tutarında senetsiz alacağı bulunmaktadır. (A) İşletmesi (B) gerçek kişisinden söz konusu alacağına karşılık olarak 10.000,00 TL tutarında banka teminat mektubu almıştır. (A) işletmesi (B) gerçek kişisinden olan senetsiz alacağını vadesinde tahsil edemediğinden dolayı 21.09.2018 tarihinde dava açmış ve alacağının şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu alacağına karşılık ayırmıştır. (A) İşletmesi alacağının tamamını 12.03.2019 tarihinde banka yoluyla tahsil etmiştir.

Tahsili şüpheli olan alacak dava safhasına intikal ettiğinden (A) işletmesinin toplam 20.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağını şüpheli alacak haline dönmüştür. Ancak (A) işletmesi toplam alacağının 10.000 TL tutarındaki teminattan geri kalan kısmına şüpheli alacak karşılığı ayırıp zarar yazmak suretiyle yok edebilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

21.09.2018		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 120 ALACAK SENETLERİ	23.600,00	23.600,00
-Alacağın şüpheli hale gelmesi kaydı		

21.09.2018		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	13.600,00	13.600,00
-Şüpheli hale gelen alacağın teminatsız kısmına karşılık ayrılması kaydı		

31.12.2018		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 654 KARŞILIK GİDERLERİ <i>- Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılmasına ilişkin kaydın sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	13.600,00	13.600,00

12.03.2019		
102 BANKALAR 128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR <i>-Şüpheli alacağın tamamen tahsil edilmesi kaydı</i>	23.600,00	23.600,00

12.03.2019		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI 671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI <i>- Tahsil edilen şüpheli alacağa ilişkin ayrılan karşılığın kapatılması kaydı</i>	13.600,00	13.600,00

31.12.2019		
671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI 690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI <i>- Tahsil edilen şüpheli alacağa ilişkin kapatılan Karşılığın sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	13.600,00	13.600,00

Örnek 3:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu bilgisayarlar dolayısıyla vadesi 21.11.2018 olan 100.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi söz konusu alacağı için dava ve icra yoluyla takibata başlamadan, konkordato sürecinde olan (B) işletmesi hakkında

mahkeme tarafından verilen geçici mühlet kararı 19.12.2018 tarihinde ilan edilmiştir. (B) işletmesi hakkında verilen kesin mühlet kararı 17.02.2019 tarihinde ve konkordato projesinin tasdik kararı ise 15.05.2019 tarihinde ilan edilmiştir. Konkordato projesine göre (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki kısmından vazgeçmiştir.

Tahsili şüpheli olan alacak için geçici mühlet kararı ilan ettiğinden (A) işletmesinin 100.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı 19.12.2018 tarihi itibarıyla şüpheli alacak haline gelmiştir. (A) işletmesi söz konusu alacağına karşılık ayırabilecektir. Konkordato anlaşması ise, kanaat verici bir vesika olduğundan (A) işletmesinin 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki alacağı 15.05.2019 tarihi itibarıyla değersiz alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağın KDV hariç kısmını karşılık ayırmak suretiyle gider hesaplarına kaydettiği için mükerrer gider kaydına sebep olmamak için tekrar gider kaydı yapılmayacaktır. Gider hesaplarına kaydettiği alacağın KDV kısmını ise alacak 7104 sayılı kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2019 tarihinden sonra değersiz hale geldiği için gelir olarak dikkate almak şartıyla indirim konusu yapabilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacakları ve sonradan değersiz hale gelen şüpheli alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

19.12.2018		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 121 ALACAK SENETLERİ <i>-Alacağın şüpheli hale gelmesi kaydı</i>	118.000,00	118.000,00

19.12.2018		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI <i>-Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılması kaydı</i>	118.000,00	118.000,00

31.12.2018		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 654 KARŞILIK GİDERLERİ <i>- Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılmasına ilişkin kaydın sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	118.000,00	118.000,00

15.05.2019		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI 128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR <i>-Şüpheli alacağın değersiz hale gelmesi kaydı</i>	30.000,00	30.000,00

15.05.2019		
191 İNDİRİLECEK KDV 671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI <i>-Değersiz alacağın kdv kısmının gelir yazılarak kdv indirimi kaydı</i>	5.400,00	5.400,00

31.12.2019		
671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI 690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI <i>-Değersiz alacak tutarının gelir kaydedilen kdv kısmının sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	5.400,00	5.400,00

Örnek 4:

(A) İşletmesinin Fransa'daki (B) işletmesine satmış olduğu mallar dolayısıyla 30.000 \$ tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (Bu tarihte 1\$ =

5,50 TL'dir.) (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağını vadesinde tahsil edemediğinden dolayı 12.07.2019 tarihinde Fransa'da dava açmış ve alacağının şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu alacağının tamamına karşılık ayırmıştır. 12.07.2019 tarihinde 1\$ = 5,80 TL'dir. 31.12.2019 tarihi itibarıyla Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen döviz alış kuru 1\$ = 6,00 TL'dir.

Tahsili şüpheli olan alacak dava safhasına intikal ettiğinden (A) işletmesinin 30.000 \$ tutarındaki alacağı şüpheli alacak haline dönüşmüştür. (A) işletmesi söz konusu alacağına karşılık ayırıp zarar yazmak suretiyle yok edebilecektir. Bu durumda, (A) işletmesinin şüpheli hale gelen alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

12.07.2019		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 121 ALACAK SENETLERİ	174.000,00	165.000,00
646 KAMBİYO KARLARI		9.000,00
<i>-Alacağın kur farklarıyla birlikte şüpheli hale gelmesi kaydı</i>		

12.07.2019		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	174.000,00	174.000,00
<i>-Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılması kaydı</i>		

31.12.2019		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR 646 KAMBİYO KARLARI	6.000,00	6.000,00
<i>- Tahsili şüpheli hale gelen alacağın kur farkı değerlemesi kaydı</i>		

31.12.2019		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI <i>-Şüpheli hale gelen alacağın kur farkları için karşılık ayrılması kaydı</i>	6.000,00	6.000,00

31.12.2019		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 654 KARŞILIK GİDERLERİ <i>- Şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılmasına ilişkin kayıtların sonuç hesaplarına intikali kaydı</i>	180.000,00	180.000,00

2.5. Vazgeçilen Alacaklar

Alacaklının konkordato ya da sulh yolu ile tahsilinden vazgeçtiği alacaklar, alacaklı açısından değersiz alacak, borçlu açısından ise vazgeçilen alacak hükmündedir. Diğer bir ifade ile vazgeçilen alacak müessesesi borçlu tarafı ilgilendiren bir düzenlemedir. Alacaklının vazgeçtiği söz konusu alacak ise borçlu için kâr hükmündedir.

Vazgeçilen alacak müessesesinin amacı normal şartlar altında alacaktan vazgeçildiği dönemde borçlunun vergi matrahına eklenmesi gereken vazgeçilen alacak tutarının, borçlunun içerisinde bulunduğu zorlu mali durum sebebiyle borçluya söz konusu vazgeçilen alacak tutarını üç yıl içerisinde zarar ile itfa etme imkânı tanımadır. Ancak borçlunun vazgeçilen bir alacağının, vergi mevzuatındaki vazgeçilen alacak müessesesi kapsamında değerlendirilebilmesi için Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde belirtilen bir takım şartları taşınması gerekmektedir.

Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesi uyarınca bir alacağın vazgeçilen alacak olarak kabul edilmesi için alacaktan konkordato ya da sulh yolu ile

vazgeçilmesi şarttır. Ayrıca borçlunun üç yıl içerisinde zarar ile itfa edebileceği vazgeçilen alacak tutarını yasal defterinde karşılık hesabına alması da zorunludur. Borçlu üç yıl içerisinde zarar ile itfa edemediği vazgeçilen alacak tutarını kâr hesabına naklederek vergilendirmek zorundadır.

Bir alacağın vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde belirtilen şartları taşıyan senetli veya senetsiz alacaklar vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilirler.

2.5.1. Vazgeçilen Alacak Uygulamasının Şartları

2.5.1.1. Alacaktan Konkordato veya Sulh Yoluyla Vazgeçilmesi

Alacağın vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilmesi için alacaklının konkordato ya da sulh yolu ile alacağının tahsilinden vazgeçmiş olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile alacaklının bu iki durum dışında alacağından vazgeçmiş olması durumunda, borçlu vazgeçilen alacak müessesesinden yararlanamayacaktır.

Konkordato, borçlarını ödeme zorluğu yaşayan dürüst olan borçlunun, alacaklılar ile anlaşmak suretiyle iflasının engellenmesi ve faaliyetini devam ettirebilmesi amacıyla düzenlenmiş bir müessesedir. Konkordato, vade konkordatosu veya tenzilat konkordatosu olmak suretiyle iki farklı şekilde uygulamaya konu olmaktadır. Tenzilat konkordatosu, alacaklıların alacaklarının belli bir yüzdesini tahsil etmekten vazgeçmeleri suretiyle yapılan konkordato anlaşmasıdır. Vade konkordatosu ise, alacaklıların borçluya borcunu ödemesi için yeni bir vade belirledikleri veya alacaklarını taksitlendirmek suretiyle yapılan konkordato anlaşmasıdır.

Tenzilat konkordatosunda alacaklının tahsil etmekten vazgeçtiği alacaklar, borçlu için vazgeçilen alacak olarak nitelendirilebilmesi mümkündür. Vade konkordatosunda ise borçluya borcunu ödemesi için yeni bir vade tanınması veya borcun taksitlendirilmesi imkânı sunulmakta olup, alacaklının tahsil etmekten vazgeçtiği herhangi bir alacak söz konusu olmadığından, vade konkordatosuna istinaden borçlunun vazgeçilen alacak müessesesinden

yararlanabilmesi mümkün değildir. Çünkü vade konkordatosuyla birlikte alacağın artık normal bir vadeli alacaktan farkı yoktur. Dolayısıyla konkordato anlaşması sonucunda alacağın vazgeçilen alacak olarak değerlendirilebilmesi için alacaklı ve borçlu arasına tenzilat konkordatosu yapılmış olması gerekir. Çünkü vade konkordatosunda alacaklının vazgeçmiş olduğu herhangi bir alacak söz konusu değildir.

Konkordato anlaşmasının tevsik edilebilirliği ve kanat verici bir belge olma özelliğine ilişkin olarak herhangi bir zorluk veya belirsizlik bulunmamaktadır. Bunun sebebi konkordato müessesesine ilişkin teferruatlı bir hukuki düzenlemenin bulunmasıdır. Ancak sulh anlaşmasına ilişkin olarak özel hukukta herhangi bir düzenleme yapılmamış olup, bu anlaşma için herhangi bir şekil şartı da öngörülmemiştir. Sulh anlaşmasının ne şekilde yapılması gerektiğine ilişkin olarak *“284 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde”*; *“... alacaklı ve borçlunun her türlü muvazaadan ari olarak sulh olmaları ve bu anlaşmayı noterde düzenlemeleri halinde, bu belge alacağın değersiz hale geldiğine ilişkin kanaat verici belge olarak kabul edilecektir. Öte yandan borçlunun bu belgeye istinaden alacaklının tahsilinden vazgeçtiği borcu için Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde düzenlenen vazgeçilen alacaklara ilişkin hükme uyacağı tabiidir.”* denilmek suretiyle bu konu açıklığa kavuşturulmuştur. Dolayısıyla alacaklı ve borçlu arasında yapılacak sulh anlaşmalarının noter huzurunda düzenlenmeleri veya noter tarafından tasdik edilmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.

2.5.1.2. Alacağın Borçlunun Yasal Defterinde Özel Bir Karşılık Hesabına Alınması ve Üç Yıl İçerisinde Zarar İle İtfa Edilmesi

Alacaklılar tarafından tahsilinden vazgeçilen alacaklar borçlunun yasal defterinde özel bir karşılık hesabında izlenir. Karşılık hesabında izlenen vazgeçilen alacak üç yıl içerisinde zarar ile itfa edilemezse üçüncü yılın sonunda kâr hesabına aktararak vergilendirilir. Karşılık hesabındaki üç yıllık süre hesabı vazgeçilen alacağın fon hesabına alındığı yılı izleyen yıldan itibaren değil, vazgeçilen alacağın fon hesabına alındığı yıldan itibaren başlamaktadır. Basit bir anlatımla fon hesabında üç yıllık izleme süresi, alacağın vazgeçilen alacak

olarak kabul edildiği ve bu tutarın karşılık hesabına alındığı yıl ve izleyen iki yılı kapsamaktadır.

Kural olarak vazgeçilen alacakların karşılık hesabında izlenme süresi üç yıl olmakla birlikte, ölüm, işin terk edilmesi ve işletmenin devri gibi durumlarda üç yıllık sürenin bitmesi beklenmeksizin ölüm, işin terk edilmesi ve işletmenin devredilmesi tarihlerinde söz konusu karşılık tutarlarının kâr hesabına nakledilmesi gerekmektedir.

2.5.1.3. Alacağın Bilanço Hesabı Esasına Göre Defter Tutan İşletmelere Ait Olması

Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde yapılan düzenlemeye göre bir alacağın vazgeçilen alacak müessesesinden faydalanabilmesi, vazgeçilen alacak tutarının özel bir karşılık hesabına alınmasıyla mümkündür. Başka bir ifade ile vazgeçilen alacakların özel bir karşılık hesabına alınmadan vazgeçilen alacak müessesesi kapsamında değerlendirilmesine izin verilmemiştir.

Vergi Usul Kanununun 192 inci maddesine göre bilanço, aktif ve pasif olarak iki tablodan meydana gelmektedir. Bu sebeple, vazgeçilen alacaklar tutarını karşılık hesabına alınması imkânına sahip olan işletmeler, sadece bilanço hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden işletmelerdir.

Vergi Usul Kanununun 193 inci maddesine göre işletme hesabı, gelir ve gider olarak iki kısımdan meydana gelmektedir. İşletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden işletmeler, işletme hesabı esasına göre tutmuş oldukları defterlerinin sadece gelir ve gider kısmının bulunması sebebiyle karşılık hesabına alınması işleminin yapılması teknik olarak mümkün olmadığından vazgeçilen alacak müessesesinden faydalanamazlar.

2.5.2. Vazgeçilen Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar

a. Vazgeçilen Alacakların Geçmiş Yıl Zararları İle İtfa Edilememesi

Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde vazgeçilen alacağın zarar ile itfa edileceğinden bahsedilmiş ancak zarardan kastedilen mananın ne olduğu

açıkça belirtilmemiştir. Bu sebeple itfa süresi olan üç yıl içerisinde vazgeçilen alacağın geçmiş yıl zararlarından mahsup edilip edilemeyeceği konusu önem arz etmektedir.

Geçmiş yıl zararlarının mahsup edilebilmesi için işletmenin cari yılda elde etmiş olduğu bir kârının bulunması gerekir. Böyle bir kârın mevcut olmaması durumunda geçmiş yıl zararları mahsup edilmesi gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesine göre zor durumda olan borçlunun vazgeçilen alacağı, borçlunun üç yıl içerisinde zarar ile itfa edebileceği bir kâr yedeği özelliğini taşımaktadır. Söz konusu kâr yedeği üç yıl içerisinde zarar ile itfa edilemediği durumda kâr hesabına aktarılacaktır. Bu durumda kâr yedeği özelliği taşıyan bu tutarların itfa süresi olan üç yıl içerisinde geçmiş yıl zararları ile itfa edilmesi vazgeçilen alacak müessesesinin amacına uygun olmayacaktır. (Buyruk, 2016)

Vergi idaresinin görüşü ise, Vergi Usul Kanununun 324 üncü maddesinde zarardan kastedilenin vazgeçilen alacağın karşılık hesabına alındığı dönemi de kapsayan üç yılın zararı olduğu olduğunu şeklindedir. Dolayısıyla vazgeçilen alacağın geçmiş yıl zararlarıyla itfa edilmesi mümkün değildir.

b. Katma Değer Vergisi Dahil Alacaklar

b.a. 7104 Sayılı Kanun Öncesi Uygulama

7104 sayılı kanun öncesinde, 01.01.2019 tarihinden önce vazgeçilen alacak haline gelen alacaklara ilişkin olarak indirilen ve beyanlara intikal ettirilen katma değer vergisinin, alacağın vazgeçilen alacak haline geldiği katma değer vergisi beyan döneminde indirimlerden çıkarılması gerektiğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple 01.01.2019 tarihinden önce vazgeçilen alacak olarak nitelendirilen katma değer vergisi tutarının indirim konusu yapılamaması gibi bir durum söz konusu olmayıp, sadece özel karşılık hesabında izlenip üç yıl içerisinde zarar ile itfa edilebilmesine imkân sağlanmıştır.

b.b. 7104 Sayılı Kanun Sonrası Uygulama

“06.04.2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ve 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7104 Sayılı Katma Değer Vergisi ve Bazı Kanunlar ile 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun” 8 inci maddesiyle Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 30 uncu maddesine e bendi eklenmek suretiyle düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kanunun yayımlanmasından önce vazgeçilen alacak haline gelen katma değer vergisi alacağının katma değer vergisi beyannamesini etkilemesi söz konusu değil iken bu düzenlemeler ile 01.01.2019 tarihinden itibaren vazgeçilen alacak haline gelen katma değer vergisinin borçlu tarafından katma değer vergisi indirimi yapılabilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 30 uncu maddesine e bendi olarak aşağıdaki paragraf eklenmiştir:

“e. Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin alıcı tarafından ödenmeyen katma değer vergisi.”

Yukarıda yer alan değişiklik ile birlikte değersiz alacaklara ilişkin olarak daha önceden alıcı tarafından indirilen ve indirilmesi için herhangi bir ödeme şartı olmayan katma değer vergilerinin indirim konusu yapabilme imkânları ortadan kaldırılmıştır. Kanun koyucu bu değişiklik ile alıcı tarafından ödenmeyen değersiz alacak haline gelen katma değer vergisinin indirilebilmesi noktasında alıcıya herhangi bir seçimlik hak sunmamakta olup alıcı bu hükmü yerine getirmek zorundadır.

Borçlu açısından vazgeçilen alacak olan katma değer vergisi tutarları için vazgeçilen alacağın katma değer vergisi hariç kısmı gibi üç yıl süreyle karşılık hesabında izlenip daha sonra katma değer vergisi indirimlerinde çıkarılması gibi bir durum söz konusu değildir. Vazgeçilen alacağa ilişkin katma değer vergisi, alacağın vazgeçilen alacak haline geldiği dönemde katma değer vergisi indirimlerinden çıkarılmak zorundadır.

2.5.3. Vazgeçilen Alacaklar ve Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu bilgisayarlar dolayısıyla 40.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 20.000 TL + %18 KDV tutarındaki kısmından Ticaret Mahkemesince 17.09.2018 tarihinde tasdik edilen konkordato anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

(A) işletmesi, alacağının yarısından konkordato yoluyla vazgeçmiş olduğundan (B) işletmesinin 20.000 TL + %18 KDV tutarındaki borcu vazgeçilen alacak haline dönüşmüştür. (B) işletmesi söz konusu borcunu özel bir karşılık hesabına alarak üç yıl içerisinde meydana gelecek zararları ile itfa edebilecektir. Zarar ile itfa edemediği söz konusu vazgeçilen alacak tutarlarını ise kâr hesabına intikal ettirecektir. (B) işletmesi 2018 yılında 7.000 TL ZARAR, 2019 yılında 5.000 TL KÂR ve 2020 yılında 8.000 TL ZARAR elde etmiştir.

Bu durumda, (B) işletmesinin vazgeçilen alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

17.09.2018		
321 BORÇ SENETLERİ 549 ÖZEL FONLAR	23.600,00	23.600,00
<i>-Vazgeçilen alacağın fon hesabına alınması kaydı</i>		

31.12.2018		
549 ÖZEL FONLAR 690 DÖNEM KARI/ZARARI	7.000,00	7.000,00
<i>-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki tutarının dönem zararı ile itfasının kaydı</i>		

31.12.2020		
549 ÖZEL FONLAR 690 DÖNEM KARI/ZARARI	8.000,00	8.000,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki tutarının dönem zararı ile itfasının kaydı		

31.12.2020		
549 ÖZEL FONLAR 679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	5.000,00	5.000,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki dönem zararı ile itfa edilemeyen tutarın kâr hesabına intikali kaydı		

Örnek 2:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu bilgisayarlar dolayısıyla 50.000 TL + %18 KDV tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki kısmından 15.07.2019 tarihinde noter huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

(A) işletmesi, alacağının 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki kısmından sulh yoluyla vazgeçmiş olduğundan (B) işletmesinin 30.000 TL + %18 KDV tutarındaki borcu vazgeçilen alacak haline dönüşmüştür. (B) işletmesi söz konusu borcunun KDV hariç kısmını özel bir karşılık hesabına alarak üç yıl içinde meydana gelecek zararları ile itfa edebilecektir. Zarar ile itfa edemediği söz konusu vazgeçilen alacak tutarlarını ise kâr hesabına intikal ettirecektir. Borcunun KDV kısmını ise alacak 7104 sayılı kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2019 tarihinden sonra vazgeçilen hale geldiği için indirimlerinden çıkarması gerekmektedir. (B) işletmesi 2019 yılında 11.000 TL ZARAR, 2020 yılında 4.000 TL KÂR ve 2021 yılında 7.000 TL ZARAR elde etmiştir.

Bu durumda, (B) işletmesinin vazgeçilen alacaklarıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

17.09.2019		
321 BORÇ SENETLERİ 549 ÖZEL FONLAR	35.400,00	30.000,00
391 HESAPLANAN KDV		5.400,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabına alınması ve vazgeçilen alacağın kdv tutarının indirimlerden çıkarılması kaydı		

31.12.2019		
549 ÖZEL FONLAR 690 DÖNEM KARI/ZARARI	11.000,00	11.000,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki tutarının dönem zararı ile itfasının kaydı		

31.12.2021		
549 ÖZEL FONLAR 690 DÖNEM KARI/ZARARI	7.000,00	7.000,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki tutarının dönem zararı ile itfasının kaydı		

31.12.2021		
549 ÖZEL FONLAR 679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	12.000,00	12.000,00
-Vazgeçilen alacağın fon hesabındaki dönem zararı ile itfa edilemeyen tutarın kâr hesabına intikali kaydı		

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE TİCARİ ALACAK VE TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ

3.1. TMS/TFRS' ye Göre Alacak ve Borçlar

İşletmelerin ticari faaliyetleri kapsamındaki mal veya hizmet satışlarından doğan alacakları ticari alacak, yine bu kapsamdaki mal veya hizmet alışlarından doğan borçları ticari borç olarak isimlendirilmektedir. TFRS'ye göre ticari alacaklar finansal varlık olarak değerlendirilmekte, ticari borçlar ise finansal borç olarak değerlendirilmektedir. Ticari alacak ve ticari borcun vadeli olup olmaması veya senetli olup olmamasının bu değerlendirme açısından herhangi bir önemi bulunmamakta olup, her nev'i alacak veya borç bu kapsam içerisinde finansal varlık veya borç olarak nitelendirilmektedir.

Finansal araç ise bir işletmenin finansal varlığında artışa neden olurken diğer bir işletmenin finansal borcu veya özkaynağına dayanan finansal aracında artışa neden olan bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır.(TMS 32.11) Bu sözleşme yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilmektedir. Mezkûr tanımdan da anlaşılacağı üzere finansal araç kavramı, finansal varlık ve finansal borçları kapsar nitelikte olduğundan her nev'i ticari alacak ve borçlar finansal araç kapsamı içerisine girmektedir.

Finansal araçlara yönelik olarak TMS/TFRS' de düzenleme yapılan dört adet standart mevcuttur:

- TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum
- TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme
- TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar
- TFRS 9 Finansal Araçlar

TMS 39 standardının uygulayıcılar tarafından anlaşılmasının zor ve karmaşık olduğu yönünde ciddi bir şekilde eleştirilmesi nedeniyle Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından TMS 39 yerini alacak yeni bir standart oluşturmak üzere bir proje başlatılmıştır. Bu proje çerçevesinde TMS 39 standardı aşama aşama TFRS 9 standardına taşınacak, taşınma işlemi son bulduğunda, yani TFRS 9 standardı oluşumunu tamamladığında TFRS 9 standardı TMS 39 standardının yerini alacaktır. Bu proje kapsamında TFRS 9'un 2009, 2010 ve 2014 versiyonları yayımlanmak suretiyle üç aşamada TFRS 9 standardı tamamlanmıştır. TFRS 9 standardının tamamlanmasının ardından TFRS 9 un son hali 01.01.2018 tarihinden itibaren uygulanmak üzere 19.11.2017 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Dolayısıyla TFRS 9 standardı artık TMS 39'un yerini aldığı için, finansal araçlara yönelik olarak en doğru tercih TFRS 9 standardının esas alınması olacaktır. Bu sebeple çalışmamızda TFRS 9'un son hali temel alınmakla birlikte gerekli ölçüde TMS 39 standardına da değinilecektir.

3.2.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

TFRS 9 standardının finansal varlıkları ne şekilde sınıflandırdığını anlatmadan önce TMS 39 standardının finansal varlıklara ilişkin yapmış olduğu sınıflandırmayı incelemek TFRS 9 standardının ne amaçla oluşturulduğunun ve bu standardın oluşturulmasının gerekliliğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

TMS 39 standardında finansal varlıklar dört grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar;“

- *Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar*
- *Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar*
- *Kredi ve alacaklar*
- *Satılmaya hazır finansal varlıklar”*

TMS 39 standardının içeriğinin anlaşılması zor olması bir takım eleştirileri beraberinde getirmiştir. TMS 39 standardının benzer türden işlemler çeşitli alternatif uygulamalara imkân tanımış olması bu işlemlerden neticesinde üretilen bilgilerin karşılaştırılabilirliğini de ciddi şekilde zedelemiştir. TMS 39 standardının anlaşılması zor olması ve benzer türden işlemler için alternatif

uygulamalara da imkân tanınması, bu standardın uygulanabilirliği noktasında sıkıntıları beraberinde getirmiştir. (Fındık, 2016)

TFRS 9 standardında ise finansal varlıklar, TMS 39 standardından farklı olarak finansal varlığın türü yerine finansal varlığın değerlendirme ölçütü dikkate alınarak üç grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar; “

- *İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar*
- *Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar*
- *Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar”*

TFRS 9 standardı uyarınca yapılacak bu sınıflandırma finansal varlıklara ilişkin kullanılan iş modeli ve finansal varlıkların nakit akış özellikleri olmak üzere iki kriter esas alınarak yapılacaktır.

TFRS 9 standardı ile birlikte sınıflandırmada kriterlerin esas alınması kuralı, bu standardın yerini almış olduğu TMS 39 standardının finansal varlık sınıflandırmasının anlaşılması zor ve karmaşık yapısına ilişkin problemleri çözüme kavuşturmuştur. (Fidan, 2018)

3.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması

TFRS 9 standardı finansal borçların sınıflandırılmasında TMS 39 standardındaki finansal borçların sınıflandırılmasında herhangi bir değişiklik yapmamıştır. TFRS 9 standardında finansal borçlar iki grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar; “

- *Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar*
- *İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlar”*

3.2. Alacak ve Borçların Değerlemesi

TFRS 9 standardına göre ticari alacakların ilk ölçümünde ticari alacaklar, önemli finansman unsuru içeren ve önemli finansman unsuru içermeyen ticari alacaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu sebeple ticari alacakların ilk ölçümünün doğru yapılabilmesi için ticari alacağın önemli bir finansman unsuru

içerip içermediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak ticari alacağın önemli finansman unsuru içerip içermediğine ilişkin olarak TFRS 9’da herhangi bir tanımlama yapılmamış olup bu konuda TFRS 15 standardına atıf yapılmıştır.

TFRS 15 standardına göre mal veya hizmetin satışı ile ödemenin yapıldığı tarihin farklı olması ve bu sürenin alıcı için ciddi fayda sağlaması halinde, ticari alacağın önemli finansman unsuru içerdiği kabul edilir. Aksi halde ticari alacağın önemli finansman unsuru içermediği kabul edilir. TFRS 15 standardında kolaylaştırıcı bir yöntem olarak mal veya hizmetin satışı ile ödemenin arasında geçen sürenin bir yıl veya daha az olacağını tahmin etmesi halinde önemli finansman unsuru içermediği kabul edilebilir. (Gökgöz,2019)

TFRS 15 standardı kapsamında olan ticari alacakların ilk ölçümü işlem fiyatından yapılmaktadır. Ticari alacak önemli bir finansman unsuru içeriyorsa işlem fiyatı belirlenirken vade farkının ayrıştırılması ve hasılatı ayrı bir şekilde faiz geliri şeklinde muhasebe kayıtlarına geçirilmesi gerekmektedir. Bu sayede önemli finansman unsuru içeren ticari alacakların, dönem sonunda itfa edilmiş maliyetleri ile değerlendirilmesi sağlanmaktadır. (Özerhan,2016) Önemli bir finansman unsuru içermeyen ticari alacaklarda vade farkları ayrıştırılmayacağı için, söz konusu alacaklar dönem sonunda itfa edilmiş maliyetleri yerine kayıtlı değerleri ile değerlendirilebileceklerdir.

TFRS 9 standardı uyarınca önemli bir finansman unsuru içeren ticari alacaklar ilk ölçümünde gerçeğe uygun değerleriyle (vade farkından arındırılmış) değerlendirileceklerdir. Dönem sonlarında ise itfa edilmiş maliyet bedelleri ile değerlendirileceklerdir. Bu değerlemede ticari alacakların senetli veya senetsiz olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Ayrıca alınan vadeli çeklerin özün önceliği kavramı uyarınca alacak senetleri olarak değerlendirilmesi gerektiğinden, değerlendirme günlerinde senetli alacaklar için geçerli olan hükümler vadeli çekler için de geçerli olacaktır.

Yabancı paralı senetli ve senetsiz alacaklar ortaya çıktıkları tarihteki cari kur üzerinden kayıtlara alınmaktadır. Dönem sonlarında ise değerlendirme kuru dikkate alınarak değerlemeye tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla yabancı paralı senetli ve senetsiz alacakların değerlemesi konusunda Vergi Usul Kanunu ve

TFRS 9 arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. (Akdoğan ve Sevilengül, 2007:105)

TFRS 9 standardı uyarınca ticari borçlar ilk ölçümünde gerçeğe uygun değerleriyle (vade farkından arındırılmış) değerlendirilecektir. Dönem sonlarında ise itfa edilmiş maliyet bedelleriyle değerlendirileceklerdir. Bu değerlemede ticari borçların senetli veya senetsiz olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Ayrıca verilen vadeli çeklerin özün önceliği kavramı uyarınca borç senetleri olarak değerlendirilmesi gerektiğinden, değerlendirme günlerinde senetli alacaklar için geçerli olan hükümler vadeli çekler için de geçerli olacaktır.

İtfa edilmiş maliyet ile değerlendirme ticari alacak veya borçların bugünkü değerlerine indirgenmesi işlemidir. Diğer bir ifade ile ticari alacak veya borçların itfa edilmiş maliyeti söz konusu ticari alacak veya borçların iskonto edilmiş değerleridir. Temel mantığı Vergi Usul Kanunu'ndaki reeskont işlemine benzer olmakla birlikte, söz konusu işlemin hesabında basit faiz formülü değil, bileşik faiz formülü esas alınmaktadır. (Yıldız ve Köse, 2015:65) TRFRS 9 uyarınca etkin faiz oranı ile hesaplanan reeskont tutarı ile Vergi Usul Kanunu uyarınca reeskont oranına göre hesaplanan tutarlar arasında hesaplama farklılığı sebebiyle ortaya çıkacak fark tutarının vergi kanunları açısından mali kâr hesabında kanunen kabul edilmeyen gider veya kanunen kabul edilmeyen gelir olarak kabul edilmesi gerekmektedir. (Abdioğlu, Kılıç ve Güneş, 2014)

TFRS 9 uyarınca her nevi alacağın reeskont işlemine tabi tutulması (itfa edilmiş maliyet hesabı) zorunlu olup Vergi Usul Kanunu'ndaki reeskont işleminde olduğu gibi ihtiyarilik bulunmamaktadır. Ayrıca TRFS 9 uyarınca yapılan itfa edilmiş maliyet uygulaması Vergi Usul Kanunu'ndaki reeskont işleminden farklı olarak alacağın veya borcun senetli olma zorunluluğu bulunmamakta olup alacağın vade içermesi yeterlidir. Ancak senetsiz alacakların reeskont işlemine tabi tutulması durumunda, bu durum Vergi Usul Kanunu açısından bu mümkün olmadığından söz konusu tutarın mali kâr hesabında kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ticari alacak veya borçların itfa edilmiş maliyeti ile değ erlenebilmesi için söz konusu alacak veya borçların vadeli olması gerekmektedir. Bu sebeple vadeli çekler öz ün önceliği gereği vadeli senet kapsamında değ erlenerek itfa edilmiş maliyetleri ile değ erlenebilecekken vadesiz çeklerin itfa edilmiş maliyetleri ile değ erlenebilmesi mümkün değ ildir. Ayrıca bu ticari alacak veya borçların açık veya zımni olarak bir faiz oranı iç ermesi gerekir.

Etkin faiz yönt emi, ticari alacak veya borcun itfa edilmiş maliyetinin hesaplanarak faiz geliri veya giderlerinin ait oldu ğ u dönemlere dağı tılması iş lemidir. Etkin faiz oranı ise etkin faiz yönt eminde kullanılan faiz oranıdır. Diğ er bir ifadeyle etkin faiz oranı ticari alacak veya borcu bugünkü değ erine indirgeyen orandır.

Etkin faiz yönt emi ile itfa edilmiş maliyet ař ağı daki formül ile hesaplanır:

$$\text{Bugünkü Değ er} = \text{Gelecek Değ er} / (1 + i)^n$$

$$\text{Bugünkü Değ er} = \text{Gelecek Değ er} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan gün}/365}$$

$$\text{Bugünkü Değ er} = \text{Gelecek Değ er} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

3.2.1. Alacak ve Borçlarda Değ erleme İş lemi Ö rnek Uygulamaları

Ö rnek 1:

(A) İş letmesi (B) iş letmesine peş in fiyatı 200.000 TL olan ticari malları 01.12.2020 tarihinde 250.000 TL'ye satmış tır. Satış karş ılığ ı olarak 3 ay vadeli 250.000 TL tutarında alacak senedi alınmış tır.

TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar ilk muhasebeleş tirilmelerinde gerçe ğ e uygun değ erleri ile muhasebeleş tirilecek ve bu muhasebeleş tirme yapılırken satış bedeli hası lat ve faiz geliri olarak ayrış tırılacaktır. TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar sonraki muhasebeleş tirilmelerinde ise ifa edilmiş maliyet değ erleri ile muhasebeleş tirilecektir.

TFRS 9 Standardına göre alacak senedi için etkin faiz oranı ve faiz tutarları hesaplaması:

$$\text{Bugünkü Değ er} = \text{Gelecek Değ er} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$200.000 = 250.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{3/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,0772$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Dönem Sonu Değeri	Tarih
200.000,00	0,0772	15.443,47	215.443,47	31.12.2020
215.443,47	0,0772	16.635,97	232.079,44	31.01.2021
232.079,44	0,0772	17.920,56	250.000,00	28.02.2021

Bu durumda, (A) işletmesinin alacak senetleriyle ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

01.12.2020		
121 ALACAK SENETLERİ 600 YURT İÇİ SATIŞLAR 000 ERTELENMİŞ FAİZ GELİRLERİ <i>-Vadeli mal satışının ilk muhasebeleştirilmesi kaydı</i>	250.000	200.000 50.000

31.12.2020		
000 ERTELENMİŞ FAİZ GELİRLERİ 642 FAİZ GELİRLERİ <i>-Vadeli mal satışına ilişkin tahakkuk eden faiz gelirinin muhasebeleştirilmesi kaydı</i>	15.443,47	15.443,47

Örnek 2:

(A) İşletmesi (B) işletmesinden peşin fiyatı 100.000 TL olan ticari malları 01.12.2020 tarihinde 120.000 TL'ye satın almıştır. Alış karşılığı olarak 4 ay vadeli 120.000 TL tutarında borç senedi verilmiştir.

TRFS 9 standardına göre ticari borçlar ilk muhasebeleştirilmelerinde gerçeğe uygun değerleri ile muhasebeleştirilecek ve bu muhasebeleştirme yapılırken satış bedeli maliyet ve faiz gideri olarak ayrıştırılacaktır. TRFS 9

standardına göre ticari borçlar sonraki muhasebeleştirilmelerinde ise ifa edilmiş maliyet değerleri ile muhasebeleştirilecektir.

TFRS 9 Standardına göre borç senedi için etkin faiz oranı ve faiz tutarları hesaplaması:

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değer} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$100.000 = 120.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{4/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,0466$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Dönem Sonu Değeri	Tarih
100.000,00	0,0466	4.663,51	104.663,51	31.12.2020
104.663,51	0,0466	4.881,00	109.544,51	31.01.2021
109.544,51	0,0466	5.108,62	114.653,14	28.02.2021
114.653,14	0,0466	5.346,86	120.000,00	31.03.2021

Bu durumda, (A) işletmesinin borç senetleriyle ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

01.12.2020		
153 TİCARİ MALLAR	100.000	
000 ERTELENMİŞ FAİZ GİDERLERİ	20.000	
321 BORÇ SENETLERİ		120.000
<i>-Vadeli mal alışının ilk muhasebeleştirilmesi kaydı</i>		

31.12.2020		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	4.663,51	
000 ERTELENMİŞ FAİZ GİDERLERİ		4.663,51
<i>-Vadeli mal alışına ilişkin tahakkuk eden faiz giderlerinin muhasebeleştirilmesi kaydı</i>		

3.3. Değersiz Alacaklar

TFRS 9 uyarınca işletmenin bir ticari alacağının, mülkiyeti ve kontrolü elinde bulundurulmasına rağmen kısmen veya tamamen değeri ortadan

kalkabilir. Ticari alacağın mülkiyeti ve kontrolü devredilmemiş olsa bile alacağın değeri kısmen veya tamamen ortadan kalkmıştır. (Akbulut, 2012:109)

Değersiz alacak ise alacaklı açısından, bir ticari alacağın alacaklısının alacağından vazgeçmesi durumudur. TFRS 9 uyarınca ticari alacak, değersiz alacak hüviyetini kazandığı tarihte gider olarak muhasebeleştirilir. Gider olarak muhasebeleştirilen ticari alacak ise alacak sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır.

TRFS 9 uyarınca alacaklının alacağından vazgeçmesi durumu mahkeme kararı veya alacaklının rızaen alacağından vazgeçmesiyle mümkün olabilmektedir. TFRS 9 uyarınca değersiz alacak uygulaması bu yönüyle Vergi Usul Kanunu'ndaki değersiz alacak uygulamasıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca TRFS 9 uyarınca değersiz alacağın muhasebeleştirilmesi uygulaması ile değersiz alacağın Vergi Usul Kanunu'ndaki muhasebeleştirilmesi açısından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

TFRS 9 uyarınca bir alacağın değersiz alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Gerekli şartları taşıyan senetli veya senetsiz alacaklar değersiz alacak uygulamasına konu olabilirler. TFRS 9 uyarınca değersiz alacak uygulaması bu yönüyle Vergi Usul Kanunu'ndaki değersiz alacak uygulamasıyla benzerlik göstermektedir.

3.3.1. Değersiz Alacaklar ve Örnek Uygulama

Örnek 1:

(A) İşletmesinin (B) işletmesine satmış olduğu ticari mallar dolayısıyla 90.000 TL tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. (A) işletmesi (B) işletmesinden olan senetli alacağının 25.000 TL tutarındaki kısmından 27.12.2020 tarihinde noter huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

Noter huzurunda imzalanan sulh anlaşması ile (A) İşletmesinin 25.000 TL tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. TFRS 9 uyarınca ticari

alacak, değersiz alacak hüviyetini kazandığı tarihte gider olarak muhasebeleştirilir. Gider olarak muhasebeleştirilen ticari alacak ise alacak sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır. TFRS 9 Standardına göre gider hesaplarına kaydedilecek değersiz alacak tutarı 25.000 TL’dir.

Bu durumda, (A) işletmesinin senetli alacağıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.2020		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR 121 ALACAK SENETLERİ <i>-Değersiz alacağın gider hesabına intikali kaydı</i>	25.000,00	25.000,00

3.4. Şüpheli Alacaklar

TFRS 9 standardının ticari alacaklarda değer düşüklüğüne ilişkin yaklaşımını anlatmadan önce TMS 39 standardının ticari alacaklarda değer düşüklüğüne ilişkin yaklaşımını incelemek TFRS 9 standardının ticari alacaklarda değer düşüklüğüne ilişkin olarak getirmiş olduğu yeni yaklaşımı ve bu yaklaşımın getiriliş amacının anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Ticari alacaklarda değer düşüklüğüne ilişkin olarak TMS 39 standardı gerçekleşen zarar modeline dayanmaktadır. TMS 39 standardı uyarınca bir ticari alacağa ilişkin olarak meydana gelen değer düşüklüğü objektif kanıtlarla ortaya konulmadığı takdirde değer düşüklüğüne ilişkin olarak herhangi bir kayıt yapılması mümkün değildir. Diğer bir ifade ile ticari alacaklar temerrüde düşmediği müddetçe değer düşüklüğüne ilişkin beklenen ve tahmin edilen zararlarının muhasebeleştirilebilmesi mümkün değildir. (Saltoğlu, 2016)

2008 yılında başlayan küresel ekonomik kriz sonrasında alacaklara ilişkin gelecekte meydana gelmesi beklenen tahmini değer düşüklüğünün finansal tablolara yansıtılması gerektiği görüşü ciddi bir gündem oluşturmıştır. Küresel ekonomik kriz hadisesi hali hazırda uygulanmakta olan TMS 39 standardının bu ihtiyaca cevap verememesi ciddi şekilde eleştirilmesine neden olmuştur. Ayrıca TMS 39 standardı uyarınca değer düşüklüğü tespiti finansal varlıkların sınıflandırılma şekline bağlı olarak belirlenmekte ve bu standardın benzer türden

finansal varlıkların farklı şekilde sınıflandırılmasına imkân tanınması TMS 39 standardının karmaşıklığının ciddi şekilde eleştirilmesine neden olmuştur.

TRFS 9 standardı TMS 39 standardının eksik ve zayıf yönlerini tamamlamak amacıyla değer düşüklüğüne ilişkin olarak benimsenen gerçekleşen zarar modeli yerine beklenen zarar modelini getirmiştir. Bu yenilik hem TMS 39 standardındaki karmaşık yapıyı çözmüş hem de finansal tablolara yansıtılamayan beklenen ve tahmin edilen zararların finansal tablolara yansıtılması imkânı getirmiştir.

TFRS 9 uyarınca beklenen zarar modeline göre vadesi geçmeyen alacak senetleri için değer düşüklüğü karşılığı ayrılarak bu tutar giderleştirilebilmektedir. Ancak vadesi geçmeyen alacakların şüpheli alacak uygulamasına konu olması durumunda, bu durum Vergi Usul Kanunu açısından bu mümkün olmadığından söz konusu tutarın mali kâr hesabında kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu, şüpheli alacak uygulamasının kötü niyetli bir şekilde kullanılarak vergi matrahının aşındırılabilmesi mümkün olduğundan bu uygulamayı TFRS 9'a göre daha katı kurallar ile sınırlandırmıştır. TFRS 9 uygulamasının bu konuda katı kurallar koymamış olmasının sebebi ise kural esaslı değil ilke esaslı olmasıdır. Çünkü her standart gibi bu standardın da asıl amacı bilgi kullanıcılarına en doğru bilginin sunulmasıdır. (Mert, Başar ve Genç, 2015)

TFRS 9 uyarınca bir alacağın şüpheli alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Gerekli şartları taşıyan senetli veya senetsiz alacaklar şüpheli alacak uygulamasına konu olabilirler. TFRS 9 uyarınca şüpheli alacak uygulaması bu yönüyle Vergi Usul Kanunu'ndaki şüpheli alacak uygulamasıyla benzerlik göstermektedir.

TFRS 9 uyarınca ticari alacaklar için değer düşüklüğü karşılığı ayırmak için Vergi Usul Kanunu'nda yer alan şartlardan herhangi birine ihtiyaç bulunmamaktadır. İşletmeler tarafından alacağın tahsil edilmesinde

problemlerle karşılaşılacağı veya tahsil edilemeyeceği konusundaki tahminlere dayanılarak değer düşüklüğü karşılığı ayrılması mümkündür. Ayrıca tahsili şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayırma konusunda Vergi Usul Kanunu'nda ihtiyarilik bulunmakta iken TRFS9 uygulamasında herhangi bir ihtiyarilik bulunmamaktadır. (Fahran, 2016:525) Vergi Usul Kanunu açısından gerekli şartların sağlanmadığı durumlarda TRFS 9 uyarınca karşılık ayırma uygulamasının zorunlu olması sebebiyle şüpheli alacak karşılığı olarak ayrılan söz konusu karşılık gideri tutarının mali kâr hesabında kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.4.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımı

TRFS 9 standardı uyarınca benimsenen beklenen zarar yaklaşımına göre, ticari alacaklara ilişkin olarak geçmiş yıllarda meydana gelen olaylar ve tecrübeler ile içinde bulunulan şartlar muhakeme edilerek piyasa koşullarına daha uygun bir yaklaşımla ticari alacağın gelecekteki tahsilat riskinin değerlendirilmesi ve ticari alacaklara ilişkin değer düşüklüğü tutarının hesaplanması gerekir. Hesaplanan bu değer düşüklüğü tutarı ilk muhasebeleştirilme gününden itibaren ticari alacakların tahsilat riskinin büyüklüğü dikkate alınarak belirlenmektedir. (Özerhan ve Aslan, 2016)

Ticari alacağın teminatlı olması, beklenen kredi zararının hesaplanmasına ve hesaplanan tutarın gider yazılmasına engel teşkil etmemektedir. Ancak ticari alacak teminatlı ise öncelikle teminatın tahmin edilen satış tutarından tahmini satış giderleri mahsup edilir. Mahsup sonrası tutarın tahsil zamanı dikkate alınmak suretiyle bugünkü değeri hesaplanıp bu tutarın beklenen kredi zararı tutarını azaltıcı bir unsur olarak dikkate alınması gerekmektedir. (Fidan, 2019)

Beklenen kredi zararı aşağıdaki formül ile hesaplanır:

$$\text{Beklenen Kredi Zararı} = \text{Kredi Riski Oranı} \times \text{Riskli Alacak Tutarı}$$

TFRS 9 standardında beklenen kredi zararı modeline göre ticari alacaklarda değer düşüklüğü temel olarak genel yaklaşım ve basitleştirilmiş yaklaşım olmak üzere iki yaklaşım uygulanarak hesaplanmaktadır. Ayrıca üçüncü bir yaklaşım olarak genel yaklaşımın özel bir versiyonu olan satın

alındığında ya da oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğü yaklaşımı çalışmamızı doğrudan ilgilendirmediğinden bu yaklaşıma değinilmeyecektir. (Fidan, 2019)

3.4.1.1. Genel Yaklaşım

Genel yaklaşıma göre, finansal varlığın kredi riski ilk muhasebeleştirilmesinden itibaren her raporlama dönemi sonunda düzenli olarak ölçülmekte ve ölçüm neticesine göre değer düşüklüğü karşılığı ayrılmaktadır.

TFRS 9 uyarınca yapılan ölçüm neticesinde finansal varlığın kredi riskinin önemli ölçüde artmış olduğu tespit edilirse ömür boyu beklenen kredi zararı kadar karşılık ayrılacaktır. Eğer yapılan ölçüm neticesinde finansal varlığın kredi riskinin önemli ölçüde artmadığı tespit edilirse 12 aylık beklenen kredi zararı kadar karşılık ayrılacaktır. Ayrılan bu değer düşüklüğü karşılığı tutarları kâr veya zarar tablosuna yansıtılacaktır.

Devam eden raporlama dönemi sonunda finansal varlığın kredi riskinin azalması, diğer bir ifade ile kredi riskinde meydana gelen önemli artış durumunun ortadan kalmış olduğunun tespit edilmesi durumunda, ömür boyu beklenen kredi zararı tutarı yerine 12 aylık beklenen kredi zararı tutarı kadar değer düşüklüğü karşılığı ayrılmaya başlanacaktır. (Fidan, 2018)

3.4.1.2. Basit Yaklaşım

Her raporlama dönemi sonunda finansal varlığın kredi riskinin değerlendirmesini temel alan genel yaklaşım, bazı işletmeler için zor ve maliyetli olabilir. İşletmelerin düzenli olarak finansal varlığın kredi risklerinin değerlendirilebilmesi için gelişmiş bir kredi riski değerlendirme sistemine sahip olmaları gerekmektedir. Ancak banka ve finans kurumları dışında gelişmiş kredi sistemine sahip olan çok az firma bulunabilmektedir. Esasen banka ve finans kurumları dışındaki işletmelerin birçoğunun gelişmiş kredi risk değerlendirme sistemine ihtiyaçları bulunmamaktadır. Bunun çeşitli sebepleri olabileceği gibi en önemli sebebi bu sistemlerin yüksek maliyet gerektirmesi ve işletmelere sağlayacağı ek faydaların bu maliyetleri karşılamamasıdır.

Genel yaklaşımın bazı işletmeler için takibinin zor ve maliyetli olması gibi dezavantajları içerisinde barındırması sebebiyle bu yaklaşıma alternatif olarak basit yaklaşım uygulaması getirilmiştir. Basit yaklaşıma göre, beklenen kredi zararının hesaplanırken genel yaklaşımdaki gibi finansal varlığın kredi riskindeki değişikliklerin düzenli olarak takip edilerek ölçülmesi yerine her raporlama dönemi sonunda ömür boyu beklenen kredi zararı kadar değer düşüklüğü karşılığı ayrılır.

TFRS 9 uyarınca işletmeler, TFRS 15 kapsamında olan ve önemli finansman unsuru içermeyen ticari alacakları için basit yaklaşımı uygulamak zorundadırlar. İşletmeler, önemli bir finansman unsuru içeren ticari alacakları için ise diledikleri takdirde basit yaklaşımı uygulamayı tercih edebilirler. Basit yaklaşım, uygulanmasının kolay olması ve karmaşık olmaması gibi kolaylıkları içerisinde barındırdığından yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur.

TFRS 9 standardı, basit yaklaşımın uygulanmasında beklenen kredi zararının hesaplanma şekli konusunda herhangi bir uygulamayı zorunlu tutmamış, kolaylaştırılmış uygulamaların kullanılabileceğini belirtmiş ve kolaylaştırılmış uygulama olarak karşılık matrisi uygulamasının kullanılabileceğini ifade etmiştir.

TFRS 9 standardı kolaylaştırılmış uygulama örneği vermekle veya herhangi bir kolaylaştırılmış uygulamayı zorunlu tutmamakla birlikte, uygulanacak kolaylaştırıcı uygulamalarda işletmenin geçmiş yıllardaki deneyimleri, içinde bulunulan dönemde ve gelecekteki ekonomik durum ile borçlunun içinde bulunduğu durum gibi bir takım faktörlerin dikkate alınmasını zorunlu tutmuştur. Bu sebeple bu faktörleri dikkate almayan satışların veya alacakların yüzdesi gibi geleneksel yöntemlerin beklenen kredi zararlarının hesabında kullanılmaları mümkün değildir. Geleneksel yöntemlerin veya bunlara benzer yöntemlerin beklenen kredi zararı hesabında kullanılabilmesi için TFRS 9 standardının zorunlu tuttuğu bir takım faktörleri dikkate almaları gerekmektedir. (Fidan, 2019)

3.4.2. Şüpheli Alacaklar ve Örnek Uygulamaları

Örnek 1:

(A) İşletmesinin 31.12.2020 tarihi itibarıyla ticari mallarının satışı karşılığı aldığı 50.000 TL ve 70.000 TL(Bu alacak senedinin 01.12.2020 tarihindeki peşin değeri 65.000 TL'dir) olmak üzere 2 adet alacak senedi bulunmaktadır. 50.000 TL tutarındaki alacak senedinin vadesi 2 ay geçmiş, kredi riski oranı %7 olarak belirlenmiştir. 70.000 TL olan alacak senedinin ise vadesine 2 ay bulunmakta, kredi riski oranı % 0,6 olarak belirlenmiştir.

TFRS 9 Standardına göre vadesine 2 ay bulunan alacak senedinin etkin faiz oranı ve tahakkuk eden faizinin hesaplanması:

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değer} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$70.000 = 65.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{3/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,025$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Dönem Sonu Değeri	Tarih
65.000,00	0,0250	1.625,67	66.625,67	31.12.2020
66.625,67	0,0250	1.666,33	68.292,00	31.01.2021
68.292,00	0,0250	1.708,00	70.000,00	28.02.2021

TFRS 9 Standardına göre alacak senetleri için beklenen kredi zararı tutarının hesaplaması:

$$\text{Beklenen Kredi Zararı} = \text{Kredi Riski Oranı} \times \text{Riskli Alacak Tutarı}$$

Vadesi 2 ay geçmiş alacak senedinin beklenen kredi zararı tutarı:
 $50.000 \times 0,07 = 3.500 \text{ TL}$

Vadesine iki ay bulunan alacak senedinin beklenen kredi zararı tutarı:
 $70.000 \times 0,006 = 420 \text{ TL}$

Vadesine iki ay bulunan senedine ilişkin hesaplanan 420 TL beklenen kredi zararı tutarı gelecekteki bir tutar olması sebebiyle bugünkü değerine indirgenmesi gerekir. Vadesine iki ay bulunan alacak senedinin beklenen kredi zararı tutarının bugünkü değeri ise 400 TL'dir.

-Alacak Senetlerinin Toplam Beklenen Kredi Zararları Tutarı: $3.500 + 400$
= **3.900 TL'dir.**

Bu durumda, (A) işletmesinin alacak senetleriyle ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.2020		
000 ERTELENMİŞ FAİZ GELİRLERİ 642 FAİZ GELİRLERİ <i>-Alacak senetlerine ilişkin tahakkuk eden faiz gelirinin muhasebeleştirilmesi kaydı</i>	1.625,67	1.625,67

31.12.2020		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI <i>-Alacak senetlerine ilişkin beklenen kredi zararlarına karşılık ayrılması kaydı</i>	3.900,00	3.900,00

Örnek 2:

(A) İşletmesinin 31.12.2020 tarihi itibarıyla ticari mallarının satışı karşılığı aldığı 40.000 TL tutarında senetsiz alacağı bulunmaktadır. (A) İşletmesi söz konusu alacağına karşılık olarak 20.000,00 TL tutarında banka teminat mektubu almıştır. Söz konusu senetsiz alacağın Söz vadesi 3 ay geçmiş, kredi riski oranı %8 olarak belirlenmiştir.

TFRS 9 Standardına göre alacak senetleri için beklenen kredi zararı tutarının hesaplaması:

Söz konusu ticari alacağın 20.000 TL tutarında banka teminat mektubu bulunduğundan beklenen kredi zararı karşılığı alacağın teminattan geri kalan kısmına (40.000 – 20.000) ilişkin olarak hesaplanacaktır.

Beklenen Kredi Zararı = Kredi Riski Oranı x Riskli Alacak Tutarı

Vadesi 3 ay geçmiş senetsiz alacağın beklenen kredi zararı tutarı:
20.000x0,08= 1.600 TL

Bu durumda, (A) işletmesinin senetsiz alacıyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.2020		
654 KARŞILIK GİDERLERİ 129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI <i>-Senetsiz alacağın teminatsız kısmına ilişkin beklenen kredi zararlarına karşılık ayrılması kaydı</i>	1.600,00	1.600,00

3.5. Vazgeçilen Alacaklar

TFRS 9 uyarınca bir ticari borç, borçlunun borcunu ödemesi ile borçlunun borcundan bir mahkeme kararı veya alacaklının rızaen alacağından vazgeçmesi durumlarında sona ermektedir.

Vazgeçilen alacak ise borçlu açısından, bir ticari borcun alacaklısının alacağından vazgeçmesi durumudur. TFRS 9 uyarınca ticari borç, vazgeçilen alacak hüviyetini kazandığı tarihte gelir olarak muhasebeleştirilir. Gelir olarak muhasebeleştirilen ticari borç ise borç sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır.

TFRS 9 uyarınca alacaklının alacağından vazgeçmesi durumu mahkeme kararı veya alacaklının rızaen alacağından vazgeçmesiyle mümkün olabilmektedir. TFRS 9 uyarınca vazgeçilen alacak uygulaması bu yönüyle Vergi Usul Kanunu'ndaki vazgeçilen alacak uygulamasıyla benzetmekle birlikte, söz konusu vazgeçilen alacağın borçlu tarafından gelir olarak kaydedilmesi TFRS 9 uyarınca alacağın vazgeçilen alacak haline geldiği tarihte yapıldığı halde

Vergi Usul Kanunu'nda borçlunun üç yıl içerisinde zarar ile itfa edebileceğinden karşılık hesabında üç yıl bekletilir. Üç yıl içerisinde zarar ile itfa edemediği vazgeçilen alacak tutarı gelir olarak kaydedilir. (Fahran, 2016)

TFRS 9 uyarınca bir borcun vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilmesi için senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Gerekli şartları taşıyan senetli veya senetsiz borçlar vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilirler. TFRS 9 uyarınca vazgeçilen alacak uygulaması bu yönüyle Vergi Usul Kanunu'ndaki vazgeçilen alacak uygulamasıyla benzerlik göstermektedir.

3.5.1. Vazgeçilen Alacaklar ve Örnek Uygulama

Örnek 1:

(A) İşletmesinin (B) işletmesinden almış olduğu ticari mallar dolayısıyla 70.000 TL tutarında senetli borcu bulunmaktadır. (B) işletmesi (A) işletmesinden olan senetli alacağının 30.000 TL tutarındaki kısmından 23.12.2020 tarihinde noter huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

Noter huzurunda imzalanan sulh anlaşması ile (A) İşletmesinin 25.000 TL tutarındaki borcu vazgeçilen alacak haline dönüşmüştür. TFRS 9 uyarınca ticari borç, vazgeçilen alacak hüviyetini kazandığı tarihte gelir olarak muhasebeleştirilir. Gelir olarak muhasebeleştirilen ticari borç ise borç sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır. TFRS 9 Standardına göre gelir hesaplarına kaydedilecek vazgeçilen alacak tutarı 30.000 TL'dir.

Bu durumda, (A) işletmesinin senetli borcuyla ilgili yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.2020		
321 BORÇ SENETLERİ		
679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	30.000,00	30.000,00
-Vazgeçilen alacağın gelir hesabına intikali kaydı		

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE İŞLETMELERDE TİCARİ ALACAKLAR VE TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ İLE İLGİLİ UYGULAMA

4.1. Senetli ve Senetsiz Alacaklar

ABC A.Ş. peşin fiyatı 400.000 TL olan ticari malları 01.12.2020 tarihinde 450.000 TL'ye satmıştır. Satış karşılığı olarak 3 ay vadeli 300.000 TL tutarında alacak senedi alınmıştır. Kalan 150.000 TL ise 3 ay vadeli senetsiz alacak olarak hesaplarda izlenecektir. Alacak senedi üzerinde herhangi bir faiz oranı yer almamaktadır. İşletme alacak senetleri için reeskont hesaplamak istemektedir. T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans faiz oranı % 15'tir.

4.1.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama

TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar ilk muhasebeleştirilmelerinde gerçeğe uygun değerleri ile muhasebeleştirilecek ve bu muhasebeleştirme yapılırken satış bedeli hasılat ve faiz geliri olarak ayrıştırılacaktır. TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar sonraki muhasebeleştirilmelerinde ise ifa edilmiş maliyet değerleri ile muhasebeleştirilecektir. TFRS 9 standardına göre ticari alacakların senetli veya senetsiz olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

TFRS 9 Standardına göre alacak senedi ve senetsiz alacak için etkin faiz oranı ve faiz tutarları hesaplaması:

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değer} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$400.000 = 450.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{3/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,04$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Alacağın Dönem Sonu Değeri	Tarih
400.000,00	0,0400	16.016,76	416.016,76	31.12.2020
416.016,76	0,0400	16.658,11	432.674,87	31.01.2021
432.674,87	0,0400	17.325,13	450.000,00	28.02.2021

4.1.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama

ABC A.Ş. 300.000 TL tutarındaki alacak senedi için reeskont hesaplarırken alacak senedinin üzerinde faiz oranı yer almadığından dolayı T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği faiz oranını esas alacaktır. Ayrıca Vergi Usul Kanunu sadece senetli alacaklar için reeskont hesaplanabilmesine imkân tanıdığından ABC A.Ş.'nin 150.000 TL tutarındaki senetsiz alacağı için Vergi Usul Kanunu uyarınca reeskont hesaplaması mümkün değildir.

Alacak senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [Ax360/(360+MxT)]$$

$$F = 300.000 - [300.000x360/(360+0,15x60)]$$

$$F = 7.317,07 \text{ TL}$$

4.1.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması

Tfrs'ye Göre Hasılat Yazılan Tutar: 400.000,00 TL

Tfrs'ye Göre Gelir Yazılan Faiz Tutarı: 16.016,76 TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: **416.016,76 TL**

Vergi Kanunları Uyarınca Hasılat Yazılan Tutar: 450.000,00 TL

Vergi Kanunları Uyarınca Reeskont Gideri Yazılan Tutar: (7.317,07) TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: **442.682,99 TL**

Mali Kâr Hesabında Ticari Kâra Eklenmesi Gereken Tutar: 26.666,23 TL
(442.682,99 – 416.016,76)

4.2. Senetli ve Senetsiz Borçlar

ABC A.Ş. peşin fiyatı 350.000 TL olan ticari malları 01.12.2020 tarihinde 400.000 TL'ye almıştır. Alış karşılığı olarak 3 ay vadeli 200.000 TL tutarında borç senedi verilmiştir. Kalan 200.000 TL ise 3 ay vadeli senetsiz borç olarak hesaplarda izlenecektir. Borç senedi üzerinde herhangi bir faiz oranı yer almamaktadır. İşletme borç senetleri için reeskont hesaplamak istemektedir. T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans faiz oranı % 15'tir.

4.2.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama

TRFS 9 standardına göre ticari borçlar ilk muhasebeleştirilmelerinde gerçeğe uygun değerleri ile muhasebeleştirilecek ve bu muhasebeleştirme yapılırken satış bedeli maliyet ve faiz gideri olarak ayrıştırılacaktır. TRFS 9 standardına göre ticari borçlar sonraki muhasebeleştirilmelerinde ise ifa edilmiş maliyet değerleri ile muhasebeleştirilecektir. TFRS 9 standardına göre ticari borçların senetli veya senetsiz olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

TFRS 9 Standardına göre borç senedi ve senetsiz borç için etkin faiz oranı ve faiz tutarları hesaplaması:

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değer} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$350.000 = 400.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{3/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,0455$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Borcun Dönem Sonu Değeri	Tarih
350.000,00	0,0455	15.930,57	365.930,57	31.12.2020
365.930,57	0,0455	16.655,67	382.586,24	31.01.2021
382.586,24	0,0455	17.413,76	400.000,00	28.02.2021

4.2.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama

ABC A.Ş. 200.000 TL tutarındaki borç senedi için reeskont hesaplarırken borç senedinin üzerinde faiz oranı yer almadığından dolayı T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği faiz oranını esas alacaktır. Ayrıca Vergi Usul Kanunu sadece senetli alacaklar için reeskont hesaplanabilmesine imkân tanıdığından ABC A.Ş.'nin 200.000 TL tutarındaki senetsiz borcu için Vergi Usul Kanunu uyarınca reeskont hesaplaması mümkün değildir.

Borç senetleri için reeskont hesaplaması:

$$F = A - [Ax360 / (360 + M \times T)]$$

$$F = 200.000 - [200.000 \times 360 / (360 + 0,15 \times 60)]$$

$$F = 4.878,05 \text{ TL}$$

4.2.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması

Tfrs'ye Göre Gider Yazılan Faiz Tutarı: (15.930,57) TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: - 15.930,57 TL

Vergi Kanunları Uyarınca Reeskont Geliri Yazılan Tutar: 4.878,05 TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: 4.878,05 TL

Mali Kâr Hesabında Ticari Kâra Eklenmesi Gereken Tutar: 20.808,62 TL
(4.878,05 – (-) 15.930,57)

4.3. Değersiz Alacaklar

ABC A.Ş.'nin DEF A.Ş' ye satmış olduğu ticari mallar dolayısıyla 170.000 TL tutarında senetli alacağı bulunmaktadır. ABC A.Ş. DEF A.Ş'den söz konusu senetli alacağının 40.000 TL tutarındaki kısmından 25.12.2020 tarihinde mahkeme huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir.

4.3.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama

Mahkeme huzurunda imzalanan sulh anlaşması ile ABC A.Ş.'nin 40.000 TL tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. TFRS 9 uyarınca ticari alacak, değersiz alacak hüviyetini kazandığı tarihte gider olarak muhasebeleştirilir. Gider olarak muhasebeleştirilen ticari alacak ise alacak sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır. TFRS 9 Standardına göre gider hesaplarına kaydedilecek değersiz alacak tutarı 40.000 TL'dir.

4.3.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama

Mahkeme huzurunda imzalanan sulh anlaşması, kanaat verici bir vesika olduğundan ABC A.Ş.'nin 40.000 TL tutarındaki alacağı değersiz alacak haline dönüşmüştür. ABC A.Ş. söz konusu alacağının değersiz hale gelen 40.000 TL tutarındaki kısmını mukayyet değeriyle zarar yazmak suretiyle yok edebilecektir.

4.3.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması

Tfrs'ye Göre Gider Yazılan Değersiz Alacak Tutarı: (40.000,00) TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: - 40.000,00 TL

Vergi Kanunları Uyarınca Zarar Yazılan Değersiz Alacak Tutarı:
(40.000,00) TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: -40.000,00 TL

Mali Kâr Hesabında Ticari Kâra Eklenmesi Gereken Tutar: 0,00 TL

4.4. Şüpheli Alacaklar

ABC A.Ş. peşin fiyatı 115.000 TL olan ticari malları 01.12.2020 tarihinde 125.000 TL'ye satmıştır. Satış karşılığı olarak 3 ay vadeli 125.000 TL tutarında alacak senedi alınmıştır. ABC A.Ş. dönem sonunda söz konusu alacak senedini aldığı şirketin mali durumunun sıkıntıda olduğu bilgisine ulaşmıştır. ABC A.Ş.

tarafından dönem sonunda vadesine 2 ay kalan alacak senedinin kredi riski oranı % 12 olarak belirlenmiştir.

4.4.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama

TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar ilk muhasebeleştirilmelerinde gerçeğe uygun değerleri ile muhasebeleştirilecek ve bu muhasebeleştirme yapılırken satış bedeli hasılat ve faiz geliri olarak ayrıştırılacaktır. TRFS 9 standardına göre ticari alacaklar sonraki muhasebeleştirilmelerinde ise ifa edilmiş maliyet değerleri ile muhasebeleştirilecektir.

TFRS 9 Standardına göre vadesine 2 ay bulunan alacak senedinin etkin faiz oranı ve tahakkuk eden faizinin hesaplanması:

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değer} / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{\text{vadeye kalan ay}/12}$$

$$125.000 = 115.000 / (1 + \text{etkin faiz oranı})^{3/12}$$

$$\text{Etkin faiz oranı} = 0,0282$$

Söz konusu etkin faiz oranına göre faiz tutarları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Bugünkü Değer	Etkin Faiz Oranı	Faiz Tutarı	Dönem Sonu Değeri	Tarih
115.000,00	0,0282	3.241,13	118.241,13	31.12.2020
118.241,13	0,0282	3.332,48	121.573,60	31.01.2021
121.573,60	0,0282	3.426,40	125.000,00	28.02.2021

TFRS 9 Standardına göre alacak senetleri için beklenen kredi zararı tutarının hesaplaması:

$$\text{Beklenen Kredi Zararı} = \text{Kredi Riski Oranı} \times \text{Riskli Alacak Tutarı}$$

Vadesine iki ay bulunan alacak senedinin beklenen kredi zararı tutarı:
 $125.000 \times 0,12 = 15.000$ TL

Vadesine iki ay bulunan senedine ilişkin hesaplanan 15.000 TL beklenen kredi zararı tutarı gelecekteki bir tutar olması sebebiyle etkin faiz oranı kullanılarak bugünkü değerine indirgenmesi gerekir. Vadesine iki ay bulunan

alacak senedinin beklenen kredi zararı tutarının bugünkü değeri ise 14.200 TL'dir.

4.4.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama

Vergi Usul Kanunu uyarınca bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde belirtilen şartların sağlanması ve bu durumun tevsik edilmesi şarttır. Daha açık bir ifadeyle alacağın tahsilinin şüpheli hale geldiğinin ispat edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple henüz vadesi gelmemiş olan senede bağlı söz konusu alacak şüpheli alacak olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla ABC A.Ş.'nin vadesine iki ay bulunan alacak senedi için şüpheli alacak karşılığı ayırması imkânı bulunmamaktadır.

4.4.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması

Tfrs'ye Göre Hasılat Yazılan Tutar: 115.000,00 TL

Tfrs'ye Göre Gelir Yazılan Faiz Tutarı: 3.241,13 TL

Tfrs'ye Göre Beklenen Kredi Zararı Karşılığı: (14.200,00) TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: **104.041,13 TL**

Vergi Kanunları Uyarınca Hasılat Yazılan Tutar: 125.000,00 TL

Vergi Kanunları Uyarınca Şüpheli Alacak Karşılığı: 0,00 TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: **125.000,00 TL**

Mali Kâr Hesabında Ticari Kâra Eklenmesi Gereken Tutar: **20.958,87 TL**
(125.000,00 – 104.041,13)

4.5. Vazgeçilen Alacaklar

ABC A.Ş.'nin DEF A.Ş' den almış olduğu ticari mallar dolayısıyla 120.000 TL tutarında senetli borcu bulunmaktadır. DEF A.Ş, ABC A.Ş.' den söz konusu senetli alacağının 60.000 TL tutarındaki kısmından 15.12.2020 tarihinde

noter huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir. ABC A.Ş. 2020 yılında 15.000 TL ZARAR elde etmiştir.

4.5.1. TFRS 9 Standardına Göre Hesaplama

Noter huzurunda imzalanan sulh anlaşması ile ABC A.Ş.'nin 60.000 TL tutarındaki borcu vazgeçilen alacak haline dönüşmüştür. TFRS 9 uyarınca ticari borç, vazgeçilen alacak hüviyetini kazandığı tarihte gelir olarak muhasebeleştirilir. Gelir olarak muhasebeleştirilen ticari borç ise borç sona erdiğinden finansal durum tablosu dışı bırakılır. TFRS 9 Standardına göre gelir hesaplarına kaydedilecek vazgeçilen alacak tutarı 60.000 TL'dir.

4.5.2. Vergi Kanunlarına Göre Hesaplama

DEF A.Ş, alacağının 60.000 TL kısmından sulh yoluyla vazgeçmiş olduğundan ABC A.Ş.'nin 60.000 TL tutarındaki borcu vazgeçilen alacak haline dönüşmüştür. ABC A.Ş. söz konusu vazgeçilen alacak tutarını özel bir karşılık hesabına alarak üç yıl içinde meydana gelecek zararları ile itfa edebilecektir. Zarar ile itfa edemediği söz konusu vazgeçilen alacak tutarlarını ise kâr hesabına intikal ettirecektir. ABC A.Ş. 2020 yılında 15.000 TL zarar elde ettiği için 2020 yılında ifa edebileceği zarar tutarı 15.000 TL olacaktır.

4.5.3. Ticari Kar - Mali Kar Hesaplaması

Tfrs'ye Göre Gelir Yazılan Vazgeçilen Alacak Tutarı: 60.000,00 TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: 60.000,00 TL

Vergi Kanunları Uyarınca Gelir Yazılan Vazgeçilen Alacak Tutarı:
15.000,00 TL

Ticari Kâra Etki Edecek Toplam Tutar: 15.000,00 TL

Mali Kâr Hesabında Ticari Kârdan Çıkarılması Gereken Tutar: 45.000,00
TL (60.000,00 – 15.000,00)

SONUÇ

Günümüzde küreselleşmenin dünya ticareti üzerinde hızlı bir şekilde etkisini göstermesi, işletmelerin küresel faaliyetlere katılabilmesi ve uyum sağlayabilmesi için kullanacakları ortak bir finansal raporlama dili ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, Uluslararası Muhasebe Standartlarının oluşumunu ve gelişimini sağlayan temel unsur olmuştur. Uluslararası Muhasebe Standartları'nın bir çevirisi mahiyetinde olan Türkiye Muhasebe Standartlarında ise ticari alacak ve ticari borçlarının değerlemesi için Vergi Usul Kanunu'ndan farklı değerlendirme ölçüleri belirlenmiştir.

İşletmelerin ticari alacak ve ticari borçlarının değerlendirilmesi işleminde Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları arasında uygulama farklılığı bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi Vergi Usul Kanunu'nun değerlendirme işlemine ilişkin düzenlemelerinde vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanmasının sağlanması suretiyle devletin menfaatini korumak amaçlanmışken, Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nın değerlendirme işlemine ilişkin düzenlemelerinde asıl amaç vergi matrahının doğru bir şekilde hesaplanması olmayıp, işletmelerin finansal durumlarının gerçeğe en uygun bir şekilde finansal tablolarında gösterilmesi suretiyle finansal tablo kullanıcılarının menfaatini korumanın amaçlanmış olmasıdır. Değerleme işlemindeki amaç farklılığından dolayı Vergi Usul Kanunu'nun, tüm çıkar grupları için hazırlanan finansal tablolara ilişkin olarak, devlet dışındaki çıkar gruplarının ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksik kaldığını söyleyebiliriz.

Finansal değerlemesine ilişkin olarak düzenlemeler içeren TMS 39 standardının uygulayıcılar tarafından anlaşılmasının zor ve karmaşık olması yönünde ciddi bir şekilde eleştirilmesi nedeniyle Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından TMS 39 standardının yerini alacak yeni bir standart oluşturmak üzere bir proje başlatılmıştır. Bu proje kapsamında oluşturulan TFRS 9 standardı 01.01.2018 tarihinden itibaren uygulanmak üzere 19.11.2017 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak oluşumunu tamamlamıştır. Bu itibarla, işletmelerin finansal araçlarının değerlendirilmesi işlemlerinde daha basit

ve daha anlaşılabilir bir standart olan TFRS 9 standardını esas almaları faydalı olacaktır.

Türkiye Finansal Raporlama Standartları uygulamasında her nevi ticari alacak ve ticari borcun reeskont işlemine tabi tutulması zorunludur. Daha açık bir ifade ile ticari alacağın ve ticari borcun senetli veya senetsiz olması durumunun reeskont işlemine etkisi bulunmamakta olup ticari alacağın veya ticari borcun vade içermesi yeterlidir. Vergi Usul Kanunu uygulamasında ise ticari alacak ve ticari borçların reeskont işlemine tabi tutulması ihtiyari olup senetsiz ticari alacak ve ticari borçların reeskont işlemine tabi tutulması mümkün değildir. Ancak banka, banker ve sigorta şirketlerinin senetli veya senetsiz her nevi alacak ve borçlarını reeskont işlemine tabi tutmaları zorunludur. Bu yönüyle değerlendirdiğimizde Türkiye Finansal Raporlama Standartları reeskont uygulamasının Vergi Usul Kanununda banka, banker ve sigorta şirketlerine ilişkin reeskont uygulamasıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu itibarla, senetsiz ticari alacak ve senetsiz ticari borçlarını Türkiye Finansal Raporlama uyarınca reeskont işlemine tabi tutan banka, banker ve sigorta şirketleri dışındaki işletmeler, Vergi Usul Kanunu açısından bu durum mümkün olmadığından, söz konusu tutarları mali kâr hesabında kanunen kabul edilmeyen gider veya kanunen kabul edilmeyen gelir olarak değerlendirerek vergi matrahına eklemek veya vergi matrahından çıkarmak zorundadırlar. Senetsiz ticari alacak ve ticari borçların reeskont işlemine tabi tutulamaması Vergi Usul Kanunu açısından büyük bir eksikliktir. Kanun koyucunun banka, banker ve sigorta şirketleri hakkındaki mevcut düzenlemesini tüm işletmeleri kapsayacak şekilde yeni bir düzenleme yapması, değerlendirme işleminde uluslararası standartların yakalanabilmesi adına doğru bir adım olacaktır.

İşletmeler özellikle ekonomik kriz ve durgunluk dönemlerinde piyasa koşullarının bozulmasından dolayı bir takım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. İşletmelerin karşı karşıya kaldıkları belki de en önemli zorluklar, alacaklarını zamanında tahsil edememe, alacaklarını kısmen tahsil edememe, alacaklarını hiç tahsil edememe veya borçlarını ödeyememe gibi durumlardır. Hiç şüphesiz işletmelerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için tahsilat ve ödeme problemlerini çözüme kavuşturmaları gerekmektedir. Aksi takdirde söz

konusu problemlerin devamı durumunun işlemelerin iflası ile neticelenmesi kaçınılmaz olacaktır. Kanun koyucu, böylesine zor durumda olan işletmelerin bu durumlarına ek olarak vergisel anlamda da zor durum ile karşı karşıya kalmamaları adına değersiz alacak, şüpheli alacak ve vazgeçilen alacak müesseselerini ihdas etmiştir. İhdas edilen söz konusu müesseselerin hem ticari hayatın devamı için hem de işletmelerin içerisinde bulunduğu zor durumdan kurtulmaları adına çok yerinde ve önemli düzenlemeler olduğunu söyleyebiliriz.

Kanun koyucunun ihdas etmiş olduğu değersiz alacak müessesesi işletmelerin tahsili imkânsız hale gelen alacakları dolayısıyla haksız bir vergi yükü ile karşı karşıya kalmamaları adına çok önemli bir düzenlemedir. TFRS 9 uyarınca bir alacağın değersiz alacak uygulamasına konu olabilmesi için mahkeme kararı veya alacaklının rızaen alacağından vazgeçmesi durumlarının mevcut olması gerekmektedir. Ayrıca bir alacağın senetli veya senetsiz olması değersiz alacak uygulamasına konu olabilmesi noktasında herhangi bir önem taşımamaktadır. Bu itibarla, TFRS 9 uyarınca değersiz alacak uygulamasının Vergi Usul Kanunu'ndaki değersiz alacak uygulamasıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

TFRS 9 standardı TMS 39 standardının eksik ve zayıf yönlerini tamamlamak maksadıyla değer düşüklüğüne ilişkin olarak benimsenen gerçekleşen zarar modeli yerine beklenen zarar modelini getirmiştir. TFRS 9 standardının getirdiği bu yeni model, hem TMS 39 standardındaki karmaşık yapıyı ortadan kaldırmış hem de finansal tablolarına yansıtılamayan beklenen ve tahmin edilen zararların işletmelerin finansal tablolarına yansıtılabilmesi imkânı getirmiştir. Bu yönüyle değerlendirdiğimizde Vergi Usul Kanunundaki şüpheli alacak müessesesinin TFRS 9 standardından daha çok TMS 39 standardı uygulaması ile benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

TFRS 9 uygulamasında tahsili şüpheli hale gelen ticari alacaklar için karşılık ayırmak zorunlu iken Vergi Usul Kanunu'nda ihtiyarilik bulunmaktadır. Bu itibarla, Vergi Usul Kanunu açısından gerekli şartların sağlanamadığı durumlarda TFRS 9 standardı uyarınca değer düşüklüğü karşılığı ayrılarak bu tutar giderleştiren işletmeler, giderleştirilen söz konusu tutarı kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirerek vergi matrahına eklemek zorundadırlar.

Ayrıca bir alacağın senetli veya senetsiz olması şüpheli alacak uygulamasına konu olabilmesi noktasında herhangi bir önem taşımamaktadır. Bu yönüyle, TFRS 9 uyarınca şüpheli alacak uygulamasının Vergi Usul Kanunu'ndaki şüpheli alacak uygulamasıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

TFRS 9 uyarınca ticari alacaklara ilişkin değer düşüklüğü karşılığı ayırabilmek için Vergi Usul Kanunu'nda yer alacak şartlardan herhangi birine ihtiyaç bulunmamakta olup işletmeler ticari alacağın tahsil edilemeyeceğine ilişkin tahminlerine dayanarak değer düşüklüğü karşılığı ayırabilmektedirler. Bu itibarla, TFRS 9 standardı uyarınca vadesi geçmeyen ticari alacakları için ticari alacağın tahsil edilemeyeceğine ilişkin tahminlerine dayanarak değer düşüklüğü karşılığı ayıran ve bu tutarı giderleştiren işletmeler, vadesi geçmeyen ticari alacakların Vergi Usul Kanunu uyarınca şüpheli alacak uygulamasına konu olması mümkün olmadığından giderleştirilen söz konusu tutarları kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirerek vergi matrahına eklemek zorundadırlar. Kanun koyucunun ihdas etmiş olduğu şüpheli alacak müessesesi işletmelerin tahsili şüpheli hale gelen alacakları dolayısıyla haksız bir vergi yükü ile karşı karşıya kalmamaları adına çok önemli bir düzenleme olmasının yanı sıra vadesi geçmeyen ticari alacakların tahsiline yönelik olarak beklenen ve tahmin edilen şüphelerin dikkate alınarak söz konusu alacakların şüpheli alacak müessesesi kapsamında değerlendirilememesi Vergi Usul Kanunu açısından büyük bir eksikliktir. Vergi Usul Kanunu, hiç şüphesiz şüpheli alacak uygulamasının kötü niyetli bir şekilde kullanılarak vergi matrahın aşındırılabilmesinin önüne geçmek amacıyla şüpheli alacaklar uygulamasını daha katı kurallarla sınırlandırmıştır. Ancak işletmelerin piyasa koşullarında ticari alacağının tahsilinin şüpheli hale geldiğini öngörebileceği durumların mümkün olabileceğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Kanun koyucunun bu durumu dikkate alarak yeni bir düzenleme yapması, değerlendirme işleminde uluslararası standartların yakalanabilmesi adına doğru bir adım olacaktır.

TFRS 9 uyarınca bir borcun vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilmesi için mahkeme kararı veya alacaklının rızaen alacağından vazgeçmesi durumlarının mevcut olması gerekmektedir. Ayrıca bir borcun senetli veya senetsiz olması vazgeçilen alacak uygulamasına konu olabilmesi noktasında

herhangi bir önem taşımamaktadır. Bu itibarla, TFRS 9 uyarınca vazgeçilen alacak uygulamasının Vergi Usul Kanunu'ndaki vazgeçilen alacak uygulamasıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Ancak alacaklı tarafından vazgeçilen söz konusu alacağın borçlu tarafından gelir olarak kaydedilmesi, TFRS 9 uyarınca alacağın vazgeçilen alacak haline geldiği tarihte yapıldığı halde Vergi Usul Kanunu'nda borçlunun üç yıl içerisinde zarar ile itfa edebilmesi imkânı bulunduğundan dolayı karşılık hesabında üç yıl bekletilmektedir. Üç yıl içerisinde zarar ile itfa edilemediği takdirde vazgeçilen alacak tutarı gelir olarak kaydedilir. Kanun koyucu tarafından ihdas edilen vazgeçilen alacak müessesesi ile hali hazırda borcunu ödeyemeyen işletmeler için tam olarak vergi erteleme diyebileceğimiz bir uygulama getirilmiştir. Hatta vazgeçilen alacak müessesesi açısından Vergi Usul Kanunu ile Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları uygulamalarını mukayese ettiğimizde Vergi Usul Kanunu uygulamasının mali yönden zor durumda olan mükellefler için vergisel açıdan daha anlamlı ve daha doğru bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak, ticari alacak ve ticari borçların değerlemesindeki farklılıkların minimum seviyeye indirilmesi ve uluslararası standartlara uyum sağlanması adına Vergi Usul Kanununda yapılacak yasal düzenlemeler ile değerlemede uluslararası standartlar yakalanabilecektir. Böylece işletmeler ve finansal bilgi kullanıcılarının karşı karşıya kaldığı birçok problemin çözüme kavuşacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

Akbulut, A. (2012). Karşılaştırmalı TMS/TFRS – Vergi Uygulamaları ve Sonuçları (Tam Set TMS/TFRS ve Vergi Uygulamalarının Örneklerle Analizi), Ankara: Maliye Hesap Uzmanları Derneği.

Akdoğan, N. Sevilengül, O.(2007). Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akyol, M.E., Küçük, M. (2016). Vergi ve Muhasebe Uygulamaları Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Demir, Ş. (2015). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Fahran, F. (2016). Vergi Usul Kanunu Muhasebe Uygulamaları ve TFRS/TMS Karşılaştırmaları. Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği, (2019). Beyanname Düzenleme Kılavuzu Vergi Usul Kanunu. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği.

Maliye Hesap Uzmanları , (2015). Denetim İlke Ve Esasları 1. Cilt. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları.

Öngen, S. (2000). Vergi Muhasebesi. Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Örten, R. , Kaval, H. , Karapınar, A. (2019). Türkiye Muhasebe- Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları. Ankara: Gazi Kitabevi.

Öztürk, Bünyamin. (2006). Vergi Ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Dönem Sonu Envanter Ve Değerleme İşlemleri. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Özyer, M.A. (2014). Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği.

Sarıgül, S. (2016). Vergisel Yönleriyle Genel Muhasebe. Ankara: Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları.

Sevilengül, O. (2007). Genel Muhasebe. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şimşek, A. , Özkök, S. , Gündüz, N.K (2016). Vergi Muhasebesi. İstanbul: Huz Akademi Yayıncılık.

Vergi Müfettişleri Derneği, (2017). Beyanname Düzenleme Rehberi Vergi Usul Kanunu Rehberi. Ankara: Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları.

Yıldız, B. , Köse, T. (2015). Soru ve Cevaplarla TMS-TFRS. Ankara: Gazi Kitabevi.

BİLDİRİLER VE MAKALELER

Abdioğlu, H. , Kılıç, B. İ. , Güneş, S. (2014). Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı İle Karşılaştırılmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri. Yönetim ve Ekonomi Dergisi. 2.

Adibeş, C. (2012) Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT'ler) Kaynaklanan Alacaklar İçin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılabilir Mi ?. Vergi Sorunları Dergisi. 291.

Altundağ, H. M. (2016) Şüpheli Alacakların Değerlemesinde Özellikli Hususlar ve Güncel Sorunlar. Vergi Sorunları Dergisi. 329.

Aker, H. A. (2009) Dönem Sonu İşlemleri: Şüpheli Alacaklar, Değersiz Alacaklar ve Vazgeçilen Alacaklar. Vergi Raporu Dergisi. 123.

Akın, S. (2015) Yabancı Para Cinsinden Olan Alacak ve Borçların Değerlemesi. Vergi Sorunları Dergisi. 327.

Akkaya, T. (2016) Değersiz, Şüpheli ve Vazgeçilen Alacaklar. E-Yaklaşım. 278.

Başak, L. (2014) Vuk Hükümlerine Göre Alacak Ve Borçlar İle Yabancı Paraların Değerlemesine İlişkin Esaslar. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi. 132.

Bozkır, E. (2016) Belediyelerden Olan Alacaklara Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılabilir Mi ?. Vergi Sorunları Dergisi. 339.

Buyruk. A. Ö. (2016) Vazgeçilen Alacakların Değerleme Esasları ve Zararla İtfasının Oluşturduğu Özellikli Hususlar: Geçmiş Yıl Zararlarının Durumu. Yaklaşım Dergisi. 280.

Çengeler, K. (2014) Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Dünyası Dergisi. 400.

Demirci, A. K. (2015) Reeskont İşlemleri, Muhasebeleştirilmesi Ve Özellikli Hususlar. Vergi Raporu Dergisi. 193.

Demircan, S. D. (2010) Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacaklar. Vergi Raporu Dergisi. 135.

Demir, F. (2015) Şüpheli Alacak Karşılığında Özellikli Bir Husus: Alacak Hangi Aşamada İcra Safhasında Sayılır. Vergi Sorunları Dergisi. 327.

Demir, Ş. (2010) Reeskont İşlemlerinin Muhasebesi Ve Vergisel Denetimi. Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi. 3.

Deryalı, U. (2013) Değersiz ve Şüpheli Alacaklar Mukayesesi. Vergi Sorunları Dergisi. 303.

Diri, M. (2013) Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Raporu Dergisi. 171.

Duman, H. , Yücenurşen, M. (2017). Tms/Tfrs Ve Vuk Çerçevesinde Değer, Değerleme Ve Ölçüm. Social Sciences Studies Journal. 10.

Eren, M. (2013) Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması. Mali Çözüm Dergisi. 119.

Eren, M. ve Eroğlu, Z. V. (2012) Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacaklarda Dönem Sonu İşlemlerinin Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Raporu Dergisi. 159.

Ergin, Dr. N. E. (2016) Vergi Mevzuatı ile Tms/Tfrs'nin Değerleme Ölçüleri Açısından Karşılaştırılması. Vergi Dünyası Dergisi. 418.

Fahran, F. (2016) Vergi Usul Kanunu'nda ve TFRS/TMS'de Vazgeçilen Alacaklar. Yaklaşım Dergisi. 277.

Fındık, H. (2016). Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi. Muhasebe ve Finansman Dergisi. 69.

Fidan, M. M. (2018). Ifrs 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Sınıflandırmada Kullanılan Testler/Kriterler. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi. 20.

Fidan, M. M. (2018). IFRS 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Satın Alındığında veya Oluşturulduğunda Kredi-Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlık Yaklaşımına İlişkin Derleme Çalışması. Maliye ve Finans Yazıları. 109.

Fidan, M. M. (2019). Ticari Alacaklarda Değer Düşüklüğü- TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Basit Yaklaşımı ve Vergi Usul Kanunu Karşılaştırılması. Muhasebe ve Finansman Dergisi. 81.

Gökgöz, A. (2019). Tfrs 9 Finansal Araçlar Standardı Çerçevesinde Ticari Alacaklara İlişkin Beklenen Kredi Zararlarının Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi. Journal Of Accountin, Finance And Auding Studies. 2.

Güngör, A. (2007) Alacak Ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması. Vergi Raporu Dergisi. 99.

Işık, A.N. (2012) Alacak Ve Borçların Değerlemesi İle Alacak Ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması Ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Raporu Dergisi. 159.

İçel, S. (2016) Alacakların Şüpheli Hale Gelmesinde Dava veya İcra Safhasının Belirsizliği ve Şüpheli Alacaklarda Karşılığın Ayrılacağı Dönem. Vergi Raporu Dergisi. 196.

İçel, S. ve Nurdağ, V. (2007) Alacak Ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması Ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Raporu Dergisi. 111.

İnce, N. İ. (2016) Vergi Planlama Aracı Olarak Kullanılabilecek Bir Yöntem: Şüpheli Alacak Karşılığı Ayırma. Vergi Raporu Dergisi.201.

Karakoç, İ. (2019) Faiz Oranlarındaki Değişiklik Sonrası Reeskont Müessesesi Ve Ayrıntıları. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi. 192.

Meriç, İ. (2014) Reeskont İşlemi. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi. 122.

Meriç, İ. (2014) Reeskont İşlemlerinde KDV Sorunsalı. Vergi Dünyası Dergisi. 390.

Mert, H. , Başar, N.Z. , Genç, S.T. (2015). Şüpheli Alacaklar ve Özellikli Durumların Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatı Açısından Karşılaştırılmalı İncelenmesi. World Of IFRS. Vnci Uluslararası Türk Coğrafyası UFRS Sempozyumu. Özel Sayı.

Özcan, F. O. (2014) Çeklerde Reeskont Uygulaması. Vergi Raporu Dergisi. 173.

Özekez, S. (2019) Yabancı Para Cinsinden Şüpheli Alacakların Değerlemesi Ve Muhasebeleştirilmesi. Mali Çözüm Dergisi. 153.

Özerhan, Y. (2016). Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağındaki Ölçümleme Esasları Üzerine Bir Değerlendirme. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi. 18.

Özerhan, Y. ve Aslan, Ü. (2016) Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni Ufrs 9: Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Değerlendirilmesi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi. 18.

Özerhan, Y. “Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi”. Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara Mart 2008, s.16.

Saltoğlu, M. (2016). Ufrs 9 ve Beklenen Kredi Zararları Modeli. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi. 18.

Sarıgöl, S. ve Gürsoy, B. (2013) Alacak Ve Borçların Değerlemesi İle Alacak Ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması Ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Raporu Dergisi. 171.

Şahin, F. S. (2019) Konkordato Sürecinde Şüpheli, Değersiz, Vazgeçilen Alacaklar ve KDV. Vergi Dünyası Dergisi. 455.

Şahin, K. (2010) Alacak Ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması. Vergi Raporu Dergisi. 135.

Tokay, S. H. ve Deran, A. (2008) Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Değerleme Ölçüleri. Mali Çözüm Dergisi. 90.

Tuncer, F. N. (2019) Tahsil Edilemeyen Yurt Dışı Alacakları İçin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılması. Vergi Dünyası Dergisi. 451.

Tunçez, H. A. (2019) Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ile Vergi Usul Kanunu (VUK) Açısından Değerleme Ölçümlerinin Karşılaştırılması. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. 1.

Uçan, R. ve Güner, Ü. (2017) Zamanaşımına Uğrayan Alacak Değersiz Alacak ya da Şüpheli Alacak Kabul Edilir Mi ?. Yaklaşım Dergisi. 292.

Ürel, G. (2019) Vergi Usul Kanunu Hükümlerine Göre Değersiz Alacak Uygulaması. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi. 181.

Varol, D. (2017) Yurt Dışı Alacaklar İçin Türkiye'de Dava Açılarak Şüpheli Alacak Karşılığı Hangi Koşullarda Ayrılabilir ?. Vergi Dünyası Dergisi. 430.

Yavuz, M. (2019) Konkordato Anlaşmasının Değersiz, Şüpheli ve Vazgeçilen Alacaklar Bakımından Değerlendirilmesi. Mali Çözüm Dergisi. 155.

Yılmaz, C. (2016) Yargı Kararları Işığında Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi. Vergi Raporu Dergisi. 207.

Yılmaz, K. (2015) KDV Dahil Tutarı İçeren Senetlerde Reeskont Edilen KDV Değildir, Alacak Ya Da Borçtur. Vergi Dünyası Dergisi. 291.

Yücel, M. (2011) Vergi Usul Kanunu'na Göre Değersiz Alacaklar, Değersiz Alacak Yoluyla Gider Yazabilme Koşulları, Özellik Arzeden Hususlar ve Muhasebeleştirilmesi. Mali Çözüm Dergisi. 105.

Yücel, M. (2010) Tahsili Şüpheli Alacaklar, Karşılık Ayırma Koşulları ve Özellikli Durumlar. Vergi Raporu Dergisi. 132.

Zengin, E. (2015) Alacak ve Borçlar ile Yabancı Paraların Değerlemesi, Reeskont İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi. Vergi Dünyası Dergisi. 412

YASAL KAYNAKLAR

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

238 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliği

284 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliği

334 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliği

41 Seri Numaralı VUK Sirküleri

64 Seri Numaralı VUK Sirküleri

112 Seri Numaralı VUK Sirküleri

Maliye Bakanlığı'na verilen 10.08.2001 tarih ve 42547 sayılı özelge

1 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve

TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı

TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar Standardı

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Serdar DABAK

Öğrenim Durumu

- 2007 – 2011 : Gazi Üniversitesi – Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi -
Muhasebe Finansman Öğretmenliği (Lisans)
2007 – 2011 : Anadolu Üniversitesi – İktisat Fakültesi – Kamu
Yönetimi (Lisans)
2018 – : Arel Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü –
Muhasebe ve Denetimi (Yüksek Lisans)

İş Tecrübesi

- 2011 – 2013 : Memur, İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdürlüğü.
2013 – 2014 : Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı, Türk- Alman
Üniversitesi, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.
2014 – 2019 : Vergi Müfettiş Yardımcısı, Hazine ve Maliye
Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı.
2019 – : Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Vergi
Denetim Kurulu Başkanlığı.